

СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТ ОМИЛИЈЕ НА КЊИГУ ПОСТАЊА

ОМИЛИЈА ПРВА.

О почетку стварања: У почетку створи Бог небо и земљу.

ОМИЛИЈА ДРУГА

На остатак стиха: На почетку створи Бог небо и земљу, до:
И би вече, и би јутро, дан један

ОМИЛИЈА ТРЕЋА

И рече Бог: нека буде свод посред воде и да раставља воду од воде.
И би тако. (Пост. 1,6-8)

ОМИЛИЈА ЧЕТВРТА

И рече Бог: нека се сабере вода под небом на једно место и нека се појави
копно. (Пост. 1,9-13)

ОМИЛИЈА ПЕТА

И рече Бог: нека буду светила на своду небеском да светле на земљи и да
деле дан од ноћи; и нека постану знаци временима и данима и годинама.
(Пост. 1,14-19)

ОМИЛИЈА ШЕСТА

И рече Бог: нека изведу воде гмизавце душа живих и птице које лете над
земљом по своду небеском; и би тако. И створи Бог китове велике и сваку
душу животиња гмизавих, које изведоше воде по врстама њиховим. (Пост.
1,20-24)

ОМИЛИЈА СЕДМА

И рече Бог: начинимо човека по слици нашој и по подобију. И нека владају
рибама морским и птицама небеским и стоком и зверима и свом земљом и
свим гмизавцима који гмижу по земљи. (Пост. 1,26)

ОМИЛИЈА ОСМА

На наставак стиха: Начинимо човека по слици нашој, и против оних који
питају зашто су створене звери и каква је корист од њиховога стварања, и о
томе да управо то сведочи и о части указаној човеку и о неизрецивом
човекољубљу Божјем

ОМИЛИЈА ДЕВЕТА

Савет онима који се стиде да након трпезе учествују на вечерњој служби и
на наставак стиха: Начинимо човека по слици нашој и по подобију и: И
створи Бог човека; по слици Божјој створи Та; мушко и женско створи их.
(Пост. 1,26-2,3)

ОМИЛИЈА ДЕСЕТА

На наставак стварања: Ово је књига постања неба и земље, када би;
у тај дан створи Бог небо и земљу. (Пост. 2,4-7)

ОМИЛИЈА ЈЕДАНАЕСТА

И насади Господ Бог рај у Едему према истоку и
постави тамо човека кога сазда. (Пост.2,8-14)

ОМИЛИЈА ДВАНАЕСТА

И узео Господ Бог човека кога сазда и постави га
у рај сладости да га обрађује и чува. (Пост.2,15-20)

ОМИЛИЈА ТРИНАЕСТА

А Адаму се не нађе помоћник подобан њему. И метну Бог иступљење на
Адама и овај заспа. И узео једно од ребара његових и испуни плоћу место
тога. И сазда Бог од ребра, које узео од Адама, жену. (Пост. 2,20-25)

ОМИЛИЈА ЧЕТРНАЕСТА

О преступу првозданих. И беху обоје наги,
и Адам и жена његова, и не беше их стид. (Пост. 2,25-3,7)

ОМИЛИЈА ПЕТНАЕСТА

И зачуше глас Господа Бога који хођаше по рају по подне. (Пост.3,8-19)

ОМИЛИЈА ШЕСНАЕСТА

И назва Адам жену своју Живот, јер је она мајка свих живих.
И створи Господ Бог Адаму и жени његовој хаљине кожне и обуче их.
И рече Бог: гле, Адам поста као један од нас. (Пост. 3,20-4,7)

ОМИЛИЈА ПРВА

[садржај](#)

О почетку стварања: У почетку створи Бог небо и земљу.[1]

1. Великом сам радостју данас испуњен док гледам ваша мила лица. Управо се ни чедољубиви родитељи не радују и не веселе тако, када их са свих страна окруже деца те им љупкошћу и пажњом пруже велику радост, како се ја сада радујем и веселим док гледам ово ваше духовно сабрање, које се, силно жедно да чује божанске речи, са таквим благообразијем стече овамо, и вас који, презревши плотску храну, хитате духовној трпези делатно сведочећи о оним речима Господњим: Неће само о хлебу живети човек, него о свакој речи која исходи из уста Божјих (Мт 4,4). Хајде онда да се и ми угледамо на земљоделце: као што они, када виде да је ораница очишћена и ослобођена шкодљивог растања, штедро разбацају семе, и ми, када се сада благодаћу Божјом и нама чисти ова духовна њива од теgebних страсти, када је далеко весеље и нигде нема смутње нити буре у мислима, него само

тишина и пуни спокој ума који лети и безмало неба се дотиче, промишљајући о духовном пре него о плотском - прословимо нешто мало вашој љубави, осмелимо се данас на тананија размишљања - нудећи вам учења из Божанственога Писма. Ако то не учинимо сада, док траје пост, када је презрена утроба и влада толика тишина мисли, када ћемо моћи то да учинимо вашој љубави? Зар када царују разузданост, преједање и свака лакомисленост? Па тада нити ћемо ми сами то обавити како ваља, нити ћете ви, као погружени у те мрачне валове помисли, моћи примити ишта од онога што вам се говори. Него, ако икада - сада је добар час за такве поуке: када се слушкиња више не диже на господарицу, него питома поставши, показује велику кротост и послушање, укротивши плотске киптаје и стојећи где јој је место. Пост је успокојење наших душа, украс старих, васпитач младих и учитељ целомудрујућих који сваки узраст и природу украшава попут дијадеме. Нигде данас нема метежа ни галаме, не кида се месо, кувари се не врзмају - све је то далеко и наш град сада личи на неку благообразну, часну и целомудрену [ελευθεραν - слободну] жену. А када размислим о изненадној промени која се догодила, расудим о непостојаности јучерашњега дана, задивљен сам и поражен силом поста - како је, ушавши у свачију савест, пресаздао помисао, ишчистио разум, не само господара него и простих грађана, не само слободних него и слугу, не само мужева него и жена, не само богаташа него и сиромаша, не само оних који су јелински васпитани, него и варвара. А зашто кажем господара и простих? И савест онога који носи дијадему[2] приклонила се, попут осталих, овоме послушању. Данас се не може видети разлика међу трпезама богатог и сиромаша, него је свугде просто јело, лишено разметања и раскоши, и данас људи са већом насладом приступају простоти трпезе него када им се нуде којекакви умаци и много јаког вина.

2. Видесте ли, љубљени, из овога што рекох на почетку колика је сила поста? Зато се и ја сам са већом преданошћу него пре прихватам да вам беседим, када знам да сејем у масну и дубоку ораницу која нам брзо може узвратити умногостручене плодове тога што је засејано. Погледајмо, дакле, ако је угодно, који је смисао онога што смо данас прочитали из блаженога Мојсеја. Него припазите, молим вас, на оно што вам говоримо, јер не говоримо своје, него оно што на вашу корист дарује Божја благодат. Па шта значи: У почетку створи Бог небо и земљу? Овде је умесно упитати се због чега нам овај блажени пророк, који се родио много нараштаја потом, ово излаже. Не случајно, ни без разлога. Бог, на почетку саздавши човека, Сам је са људима разговарао онолико колико је људима било могуће да чују: тако је Он Адама походио, тако Каина наказа, тако је беседио са Нојем, тако Га и Авраам угости. А када се цео род људски сурвао у страшно зло, опет Се Творац свега не одврати савршено од њега, него када људи постадоше недостојни беседе с Њим, Он им, желећи да обнови пријатељство са њима, као далекима шаље писма, привлачећи Себи целокупну природу људску. Та писма посла Бог, а донесе их Мојсеј. И шта, дакле, кажу писма? У почетку створи Бог небо и земљу. Гледај, љубљени, колико је изузетан тај чудесни

пророк и по овоме: сви други пророци говорили су или о ономе што ће бити након много времена или о томе што ће се догодити у њихово доба, а овај блажени, родивши се након много нараштаја[3] и вођен десницом свише, удостојен би да јави оно што створи Владика свега пре његовога рођења. Због тога и започе слово тако: У почетку створи Бог небо и земљу, као да свима нама кличе јасним гласом и говори: "Не јављам ово поучен од човека; Онај Који је из небитија у битије све ово привео - Он Сам и мој језик покрену да О томе приповедам." Молим вас, стога, да на ове речи пазимо као да то више не слушамо Мојсеја, него Самога Бога свега кроз језик Мојсејев, презревши сопствена расуђивања. Јер помисли, каже [Писмо], људске плахе су и непоуздана су расуђивања наша (Прем 9,14). Примајмо то што се казује са великом благоразумношћу, не прелазећи сопствену меру, нити испитујући оно што је изван наших моћи, а од чега пострадаше непријатељи истине када пожелеше да све докуче сопственим расуђивањем, не увиђајући да је човечанској природи немогуће да испита творевину Божју. И зашто говорим творевину Божју? Та ми не можемо појмити ни вештину нама истороднога човека. Реци ми: како из металске вештине [топљењем] настаје природа (φύσις) злата? Или како се од песка добија чисто стакло? Тешко би на то могао да ми одговориш. Ако, дакле, не може да се схвати оно што нам је пред очима и што по Божанском човекољубљу људска мудрост ствара, зар да испитујеш, човече, оно што Бог сазда? Који би опроштај могао да нађеш и које оправдање ако си тако неразуман, те промишљаш о ономе што превазилази твоју природу? Рећи да је све што постоји настало из већ постојећега вештаства и не исповедати да је Творац свега то привео из небитија представљало би знак крајњег безумља. Затварајући, дакле, уста без умнима, овај блажени пророк, намеран да почне књигу, овако то учини: У почетку створи Бог небо и земљу. Када, дакле, чујеш реч створи, ништа друго не испитуј, него сагни главу и веруј реченом. Бог је Онај Који све ствара и пресаздаје и преображава све по Својој вољи. А гледај само крајње снисхођење: [Мојсеј] ништа не казује О невидљивим силама, нити каже како Бог у почетку створи ангеле или архангеле. И није нам без разлога одредио такав начин поуке. Будући да је он говорио Јудејима који су били привезани за садашње и нису могли да замисле ништа од онога што се умом постиже, он их од чувствених предмета узводи ка Творцу свега, како би се, спознавши из творевине Уметника свега, поклонили Саздатељу и да се не би зауставили на твари. А да и након тога нису престали да обоготворују творевину и указују поштовање и најбешчаснијим међу бесловесним [животињама], докле би пали у безумљу да Он није прибегао таквом снисхођењу?

3. Немој се чудити, љубљени, што Мојсеј иде таквим путем на самоме почетку обраћајући се огрубелим Јудејима, када и Павле у [доба] благодати, када се толико умножише проповеди, спремајући се да беседи међу Атињанима, даје поуку полазећи од видљивог, те овако говори: Бог Који створи свет и све што је у њему, Овај неба и земље Господ Сушти, не пребива у рукотвореним храмовима, нити Му служе руке људске (Дап 17,24-

25). Знајући да је то учење које њима одговара, он тим путем крену. Јер саобразно онима који примају поуке од њега, он Духом вођен и поуку начини. А да би увидео да је разлог томе разлика у личностима слушалаца и њихова отупелост, чуј га како им се, када је упућивао посланицу Колошанима, више не обраћа тако, него другачије, те каже: Јер у Њему би саздано све на небесима и на земљи, видљиво и невидљиво, било престоли или господства, или началства, или власти, све кроз Њега и ради Њега би саздано (Кол 1,16). А Јован, син грома, клицаше говорећи: Све кроз Њега поста и без Њега ништа не поста (Јн 1,3). Али Мојсеј не [говораше] тако. И са правом. Јер не беше благословено да се онима који још треба да се хране млеком даје тврда храна. И као што учитељи, примајући децу од родитеља предају им основе, а они који од њих преузимају децу саопштавају им савршеније науке, тако поступише и блажени Мојсеј, и учитељ незнабожаца, и син грома. Онај који је узео на почетку род људски поучио је оне који га слушаху основама, а ови су им, примивши их од Мојсеја, даље предали савршеније. Тако смо, дакле, сазнали и који је узрок [Мојсејевог] снисхођења и то да је све Духом говорио, саображавајући се онима који га слушају и искоренивши заједно све јереси које попут плеве ничу у Цркви, тиме што каза: У почетку створи Бог небо и земљу. Па приђе ли ти манихејац говорећи како је вештаство претпостојало, или маркијанац, валентијанац или деца јелинска, ти им кажи: У почетку створи Бог небо и земљу. Не верује Писму? А ти се одврати од њега као од безумника. Који би опроштај икада могао да нађе онај који не верује Творцу свега, и лаж сматра истином? Такви под личином кротости крију у овчијој кожи вука. Али ти немој да се прелестиш, него га зато утолико више узненавиди [омрзни] што се пред тобом, који си слуга као и он, претвара да је кротак, а на Бога и Владику свега подигао је рат и не види да ради против свога спасења. А ми се држимо стене несаломиве, те се вратимо на почетак. У почетку створи Бог небо и земљу. Види како и из самог начина стварања просијава божанска природа - како [Господ] ствара насупрот људском обичају, прво небо простревши, па онда земљу подастревши: прво кров, а потом темељ. Ко то негде још виде, ко још чу за то? Када човек ствара то никада не бива - а када Бог заповеда, све се потчињава и уступа вољи Његовој. Немојмо, дакле, испитивати људским умом Божја дела, него пратећи њих - дивимо се уметнику. Јер невидљиво Његово, каже, од саздања света на творевини умом сагледавано види се (Рим 1,20).

4. А ако непријатељи истине буду истрајавали на томе да је немогуће да се ишта приведе из небитија, упитаћемо их: да ли је први човек начињен из земље или однекле друго? Свакако да ће заједно са нама исповедити да је из земље. Па нека нам онда кажу како од земље наста природа плоти. Од земље би могли да настану глина или цреп. Али како поста природа плоти? Како кости, нерви, жиле и маст, кожа, нокти, длаке и из једног претпостојећег вештаства толико тога разноврсне каквоће? Тешко да би ишта могли да кажу о томе. И зашто говорим [само] о нашем телу? Нека нам кажу како се хлеб, којим се сваки дан хранимо и уједначенога је

састава, претвара у крв, слуз, жуч и различите сокове. Он је често боје пшенице, а крв је боје ватре или црна. Ако, дакле, не могу савршено ништа да нам кажу о ономе што нам је свакодневно пред очима, утолико мање могу ишта да кажу о другим Божјим творевинама. Али ако се ни после толиког мноштва доказа не би одрицали своје љубави ка спорењу, ни тада не престајмо да им понављамо: У почетку створи Бог небо и земљу. Та једна реченица довољна је да обори све куле противника и да до темеља разруши сва људска умовања и, ако икада пожелеле да се окану прења, могла би и њих да усмери на пут истине. Земља беше, каже, невидљива и неустројена. Зашто је, реци ми, [Господ] створио небо светлим и савршеним, а земљу безобличном? Он то није учинио без разлога, него да се ти, познавши по лепшем делу творевине Његово дело, не би даље ништа двоумио и да не би помислио да то беше због недостатка снаге. Осим тога, још је један разлог томе зашто је земљу начинио безобличном. Она је и наша хранитељка и мати, из ње се родисмо и хранимо се, и пошто нам је свима и отаџбина и гроб, опет јој се враћамо и кроз њу добијамо небројена добра; па да је род људски не би преценио, показује ти је као првобитно безобличну и неустројену, да ти не би добра која из ње производе приписивао природи земље, него Ономе Који ју је привео из небитија у битије. Зато је казано: Земља беше невидљива и неустројена. Може бити да смо на самом почетку ваш ум напрегнули на тананија размишљања и стога је добро да овде станем са беседом, позивајући вашу љубав да се опомиње овога шта је речено, да то никада не губи из сећања, па када одавде изађете, заједно са чулном трпезом постављајте и трпезу духовну. Нека муж казује нешто од тога О чему је овде било речи, а жена нека слуша, нека и деца чују, нека се поуче и служинчад, те нека дом, дакле, црква постане, како би утекао ђаво, тај лукави демон и непријатељ нашега спасења, и како би тамо почивала благодат Светога Духа и сваки мир и слога ограђивали укућане. Држите ли оно што је већ раније речено у сећању, примаћете усрдније и оно што након тога буде засејано, а и ја ћу са већом радошћу и штедрошћу говорити О ономе што дарује Божја благодат када видим младице тога што већ посејаш. И земљоделац када види како семе расте, са великом ревношћу прегледајући оранице, спремно хита да и друге засеје.

5. Да бисте нас, дакле, учинили усрднијим, покажите да брижљиво стражите над оним што је већ речено и колико можете постарајте се, осим О исправним учењима, и О животу. Нека засветли, каже, светлост ваша пред људима, да виде добра дела ваша и прославе Оца нашега Који је на небесима (Мт 5,16). Нека живот буде сагласан учењима и нека учења јављају о томе какав је живот. Јер вера без дела мртва је (Јак 2,26) и дела без вере мртва су. Ако су нам учења здрава, а о животу не водимо бригу, никаква нам корист од учења бити неће. Опет, и ако о животу бринемо, а у учењима храмљемо, ни од тога неће бити ичега доброг. Зато ову духовну грађевину треба утврдити са обеју страна. Сваки, каже, који слуша ове речи Моје и твори их, уподобиће се мужу мудрому (Мт 7,24). Гледај како [Господ]

не жели само да слушамо, него и да творимо и делатно да показујемо послушање и како са правом назва мудрим онога који показује да дела прате речи, а лудим онога који се само речи држи (Мт7,127). Јер тај, каже, сагради кућу своју на песку и она зато не моглаше ни удар ветрова да поднесе, него се брзо сруши. А такве су душе немарне, које се не утврдише на духовној стени. То сада није речено за [праву] градњу и кућу, него за душе које смути и незнатно искушење. Под ветром, кишом и реком говорио нам је о нападу искушења, јер стамен, бодар и трезвен човек од тога још јачи бива и колико се умножавају тегобе, толико се и мужаство увећава, а лењ и клонулога духа, макар да и лахор дуне - сместа се смућује и пада, не од природе искушења, него од слабости своје воље. Зато ваља бдети и бити трезвен и спреман на све, како бисмо и када смо спокојни били чврсти и бодри у мукама које наиђу, и да бисмо показали велико благоразумије, непрестано узносећи благодарност човекољубивом Богу. Ако тако устројимо оно што је до нас, велику ћемо наклоност окушати свише, те ћемо тако моћи и садашњи живот у спокоју да проводимо и да самима себи велику смелост за будући живот прибавимо, што сви ми нека стекнемо, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Кога са Оцем и Светим Духом [приличе] слава, сила и част сада и увек и векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Наводи из Светога Писма Старог Завета превођени су по Седамдесеторици и црквенословенском тексту.
2. Цара.
3. Од постања света.

ОМИЛИЈА ДРУГА

[садржај](#)

На остатак стиха: На почетку створи Бог небо и земљу, до: И би вече, и би јутро, дан један.

1. Читање Божанственога Писма налик је ризници. Као што онај ко оданде успе и зрнце да узме стекне велико богатство, тако је и са Божанственим Писмом - и у краткој речи могуће је наћи велику силу смисла и неизрециво богатство. И нису божанске изреке сличне само ризници, него и бујном извору који обилне потоке избризгава. У то смо се сви јуче на делу уверили, јер, започевши увод у књигу стварања, целу смо поуку посветили речима: У почетку створи Бог небо и земљу, а опет не могасмо све да разумемо. Велико је богатство те ризнице и обилан је тај духовни извор. И немој се чудити што смо тако прошли. И они који су живели пре нас црпели су, по

мери својих моћи, из тих источника, и они после нас поново ће покушавати да то учине, али опет неће моћи сасвим да их испразне. Напротив, воде ће се само умножавати и бујати - јер таква је природа духовних извора. Што неко више жели да у изобилју исцрпи овдашње воде, толико се више точи и domeће благодат духовна. Зато и говораше Христос: Ако је ко жедан, нека долази Мени и нека пије. Који у Мене верује, како каза Писмо, из утробе његове потећи ће реке воде живе (Јн 7,3738), указујући нам на богатство тих извора. Када је таква природа духовних вода, хајде да сада свако од нас донесе многе сасуде разума, како бисмо се, њих напунивши, вратили [кућама], јер када благодат Духа види пламену жељу и пробуђени разум, богату милост своју дарује. Одвојивши се сада од свега житејског и од брига које су cadre да нас попут трња угуше, своју помисао одсецајући, сав свој разум окренимо у жељу ка духовном, како бисмо изашли примивши отуда велику корист и добили нешто велико и благородно. Али да би вам беседа била јаснија, подсетићемо вашу љубав мало на оно што је јуче казано, да бисмо тако као у једно тело оно што ће данас бити речено сјединили са јуче казаним. Јер, као што памтите, јуче показасмо како блажени Мојсеј, приповедајући нам о стварању ових видљивих стихија, говораше: У почетку створи Бог небо и земљу; а земља беше невидљива и неустројена. Уз то смо објаснили због чега [Господ] земљу створи тако безобличном и неустројеном - и верујем да сте све то ви добро разумели. Данас, дакле, ваља да пређемо на оно што је казано даље. Када рече [Мојсеј]: Земља беше невидљива и неустројена, он тачно објашњава зашто беше невидљива и необделана, те каже: И тама беше над безданом и Дух Божји надношаше се над водом. Гледај како се блажени пророк овде једноставно изражава и како не казује појединачно о целокупном стварању, него, обавестивши нас о најзначајнијим стихијама и поменувши и небо и земљу, остало оставља по страни. Нигде не поменувши стварање вода, он каже: И тама беше над безданом и Дух Божји надношаше се над водом. Управо то беше покривало земљино лице - тама и водени бездан. Отуда сазнадосмо да све видљиво беше бездан покривен воденом тамом и да беше потребан премудри Творац Који би свој тој безобличности поставио крај и све привео у неко благоустројство. И тама, каже, беше над безданом и Дух Божји надношаше се над водом. Који је смисао овога? Дух, каже, Божји надношаше се над водом. Мени се чини да ово значи да водама беше својствена некаква животна енергија и да вода не беше просто стајаћа и непокретна, него покретна и да имађаше извесну животну силу. Јер оно што је непокретно у свему је некорисно, а покретно је употребљиво за много шта.

2. Како би нам, дакле, показао да та незамисливо велика вода има некакву силу животну, [Мојсеј] каже: И Дух Божји надношаше се над водом. Не казује Божанствено Писмо о томе на почетку без разлога, него, будући да жели да нам у наставку приповеда о томе како су из тих вода створене и животиње по заповести Творца свега, оно већ овде слушаоцу назначује да вода не беше тек тако стајаћа, него да се кретала, текла и све напајала.

Будући, дакле, да се велико безобразје прострло над свим видљивим, првоуметник Бог заповеди - и сва се безобразност расточи и јави се ова недомислива лепота видљиве светлости која прогна чулну таму и све озари. И рече, каже, Бог нека буде светлост; и би светлост. Рече - и би. Заповеди - и тама се изагна, а створи се светлост. Виде ли ти ту силу неизрециву? Али они које обузе обмана, не марећи за след којим се приповеда и не слушајући блаженога Мојсеја који каже: Упочетку створи Бог небо и земљу и који тада додаје: А земља беше невидљива и неустројена, будући да беше покривена тамом и водама - јер Владики тако би угодно да је створи на почетку - кажу да су и вештаство и тама претпостојали. Може ли ишта бити горе од овога безумља? Чујеш да у почетку створи Бо! небо и земљу и да из небитија поста битије, а кажеш да је вештаство претпостојало? Би ли ико разуман допустио такву несувислост? Та није човек Тај Који ствара, па да би му било потребно нешто претпостојеће да би тако показао своју вештину - него Бог Кога све слуша и Који твори речју и заповешћу. Гле, Он само каза - и појави се светлост, а мину тама. И растави Бог светлост и таму. Шта значи растави! Свакоме одреди сопствено место и назначи одговарајуће време. И пошто се то заврши, тада коначно даје сваком прикладно име. Јер назва, каже, Бог светлост дан и таму назва ноћ. Јеси ли видео како се ово неупоредиво раздељење и чудесно стварање које превасходи сваки разум - савшава само речју и заповешћу? Виде ли ти коликом је снисхођењу прибегао овај блажени пророк - или, тачније, човекољубиви Бог васпитавајући кроз језик пророков човечански род - да би он знао који је поредак стварања, Ко је творац свега и како све беше приведено у постојање? Будући да човечански род још беше несавршен и не могаше да досегне смисао савршенијих ствари, Дух нам Свети, покренувши језик пророков, о свему тако казује због слабости слушаца. А да би се уверио да се овим снисхођењем приликом приповедања послужио због несавршености нашега разума, гледај сина грома како, када је човечански род напредовао у врлини, више не поступа тако, него слушаоце узводи вишој науци. Рекавши: Од искони беше Слово (Логос) и Слово беше у Бога и Бог беше Слово, он додаде: Беше светлост истинита која просветљује свакош човека који долази у свет (Јн 1,1.9). Као што овде та чувствена светлост, појавивши се по заповести Владичиној, одагна ову видљиву таму, тако и умна светлост одагна таму обмане и заблуделе приведе истини.

3. Примимо, стога, поуке Божанственога Писма са великом захвалношћу и не пркосимо истини, не остајмо у тами, него хитајмо ка светлости и творимо дела достојна светлости и дана, као што и Павле умудрује говорећи: Као по дану блашпристојно ходимо и не чинимо дела таме (Рим 13,13). И назва, каже, Бог светлост дан и таму назва ноћ. Него, умало не пропустисмо нешто - ваља нам се вратити. Када каза [Писмо]: нека буде светлост; и би светлост, додаде: И виде Бог светлост да је добра. Гледај, љубљени, колико се снисхођење очитује у овим речима. Шта, зар Господ није знао да је она добра и пре него што је настала, него је тек након што се појавила

призор Творцу показао красоту створенога? Па ко би разуман могао то да каже? Бави ли се човек неком уметношћу, он и пре него што оконча своју творевину и уобличи је - зна сврху у коју је ствара, а утолико пре је Творац свега, Који све речју приведе из небитија у битије, знао и пре но што је створи да је светлост добра. Зашто се, онда, [Мојсеј] овако изразио? Овај блажени пророк говори снисходећи људском обичају - и као што људи, када са великим старањем нешто створе и положе крај својим напорима, па пошто осматре дело својих руку и похвалу му узнесу, тако и Божанствено Писмо, прилагодивши се сада слабости нашега слуха, каже: И виде Бог светлост да је добра, па додаде: И растави Бог светлост и таму; и назва Бог светлост дан и таму назва ноћ. И једном и другом назначи сопствени простор и обома на самоме почетку утврди некакве међе, да би их непрекидно чували непреступне. А ?о свако разуман може да види - како до данас ни светлост није преступила своје границе, нити је тама свој поредак ма како нарушила. И само ово довољно је да оне који одбијају да буду благоразумни узведе кротости и послушању ономе што говори Божанствено Писмо, како би се угледали макар на поредак стихија које се држе постојаног тока и не прелазе своју меру, него познају сопствену природу. Затим, пошто сваком нарече име и обоје сједини, [Господ] каже: И би вече, и би јутро, дан један. Крај дана и крај ноћи назва једним [даном], да би положио извештај поредак и след у видљиво и да не би било никаквог мешања. Имали смо, дакле, да видимо, кроз језик овог блаженог пророка поучавани Духом Светим, шта беше створено у први дан, а шта у остале. И то је управо знак снисхођења човекољубивога Бога. Није свемогућој руци Његовој и бесконачној премудрости било немогуће и у једном дану све да створи. И што кажем: у једном дану? Ма и у магновеном трену. Али како ништа од онога што постоји није створио ради сопствене користи, јер Сушти Непотребити нема потребу ни за чим, него све сазда по човекољубљу и доброти, Он због тога ствара део по део и јасно нас обавештава, језиком блаженога пророка, о ономе што настаде, како нас не би, пошто сазнасмо истину, поразили они које се поводе за људским расуђивањима. А ако, и поред тога што је то тако било, има неких који кажу да је све постојеће настало само од себе, и да [Писмо] није посегло за таквим снисхођењем и поуком - шта би се онда дрзнули и да зборе и да творе они који раде против свога спасења?

4. Шта би, заиста, могло да буде бедније и неразумније од оних који се усуђују да то кажу и тврде да је све постојеће настало само од себе, чиме целокупно стварање лишавају Божјега Промисла? И, реци ми, какав би смисао могло да има то да се толиким стихијама и толиким поретком управља без Некога Ко влада и Ко све држи? Ни лађа никада не би могла без кормилара да сече морске таласе, нити војник да чини ишта благородно ако га војсковођа не надзире, ни дом не опстаје без домаћина - а зар су ова бесконачна васељена и поредак ових стихија могли тек тако да се крећу, а да не постоји Неко Ко може свим да управља и Ко по Својој премудрости на окупу држи и измерава све видљиво? Зашто, уосталом, упорно настојимо

око тога да им покажемо оно што је, како каза пословица, већ и слепима очигледно? Али не престајмо, ипак, да им представљамо учења из Писма и да сваки напор улажемо како бисмо их спасили прелести и приволели истини. Јер ако су и још увек опхрвани прелешћу, ипак су једнога рода са нама и треба да се много старамо око њих и никада не посустајемо, него да им са великом бригом пружамо оно што је до нас и дајемо одговарајући лек, како би се, макар и касно, вратили истинском здрављу. Па Бог ништа толико не жели као спасење душе. И Павле кличе: Он Који жели да се сви људи спасу и да дођу у познање истине (1Тим2,4), и Сам Бог опет каже: Не желим смрт грешника, него да се обрати и жив буде (Јез 18,23). Он зато и приведе у постојање целокупну ову творевину, и нас сазда - не да бисмо погинули нити да би нас у пакао отпратио, него да би нас спасао и, ослободивши нас прелести, даровао нам да се Царством наслађујемо. То нам је припремио не после, него пре стварања света, како и Сам каже: Ходите, благословени Оца ?ога, наследите царство које вам је припремљено од стварања света (Мт 25,34). Гледај колико је човекољубље Владичино - како и пре стварања и пре него што човека приведе у постојање, небројена му блага уготови, показавши колику бригу за род наши има и како жели да се сви спасу. Таквога, дакле, Владиду имајући, тако човекољубивога, тако благог и кротога, поревнујмо и за сопствено спасење и за спасење своје браће. И нама ће то бити залог спасења када се не старамо само за себе саме, него када користимо и ближњем и усмеравамо га ка путу истине. А да би се уверио колико је добро, сам се спасавајући, и другоме моћи користити, чуј пророка где говори од лица Божјега: Који изводи часнош од недостојно! као уста ће Ми бити (Јер 15,19). А шта то значи? Онај који, каже, руководи ближњега из заблуде према истини или путеводи ближњега из зла ка врлини, по мери људских моћи - Мени подражава. Ни Он, Бог Сушти, ни због чега другог не одену се у нашу плот и ради спасења рода људског поста човек. И што само кажем - сиђе у нашу плот и све друго људско поднесе, када и крст прими, како би нас који се предадосмо греху, ослободио проклетства? И о томе кличе Павле говорећи: Христос нас је искупио од проклетства закона поставши за нас проклетство (Гал 3,13). Ако, дакле, Он, као Бог Сушти и имајући суштину неприступну, због неизрецивога човекољубља прими све то нас ради и нашега ради спасења, има ли ишта што не бисмо ми сами били дужни да покажемо за оне који су нашега рода и за удове своје, како бисмо их уграбили из чељусти ђаволових и усмерили на пут врлине? Колико је душа превасходнија од тела, толико се већих награда него они који новцем помажу потребитима удостојавају они који опоменом и непрестаном поуком узводе лењиве и клонуле духом на прави пут и који показују грдобу зла, а велику лепоту врлине по Богу.

5. Све то, дакле, имајући на уму, разговарајмо са ближњима пре свега другог житејског о душевном спасењу, наводећи их на старање о томе. А добро би, добро било да душа може, непрестано то слушајући, да се узнесе из бездана зла које нас окружује и да одоли насртајима страсти које без престанка опседају нашу душу. Стога нам је потребно да много бдим, јер

наш рат не стаје и не зна за примирје. И Павле зато каже: Није наша борба против крви и плоти, него против началстава, власти, господара таме о?о?а века, против духова злобе у поднебесју (?ф 6,12). Не мислите, каже, да нам предстоји незнатан бој - није то борба са онима који су наше природе и није ни равноправна. Нама, телом сапетим, заповеђено је да са бестелесним силама војујемо. Али не бојте се. Ако је битка и неравноправна - велика је сила нашега оружја. Апостол као да је додао: будући да упознасте природу непријатеља, не падните и не малакшите у борби, него: Зато узмите на себе свеоружје Божје, како бисте могли да противстанете лукавствима ђавољим (Еф 6,11). Јер многа су његова лукавства, односно средства којима се користи како би уловио немарне и треба их добро познавати, како би се избегле мреже његове и да му се не би допустио икакав приступ. Али треба и показати и стражење над језиком, и обазривост очију, и чистоту помисли - и свакога часа ваља бити спреман за борбу, као да насрће некаква звер и гледа да нас сможди. Због тога је и небосежна она душа, учитељ незнабожаца, језик васељене, који је учинио све за спасење својих ученика, рекавши: Узмите свеоружје Божје - још додао, са свих страна нас ограђујући и чинећи нас недодирљивим: Стојте, дакле, опасавши бедра своја истином и обукавши се у оклоп вере[1] и обувши се у приправност за Евангелије мира, изнад свега узевши штит вере у коме ћете моћи све стреле лукавога распаљене угасити, и шлем спасења примите и мач Духа, Који је реч Божја (Еф 6,14-17). Јеси ли видео како је све удове оградио и као неко ко је намеран да нас поведе у рат, прво нам је ставио појас како би нам пут био лак, па нам навучео оклоп да нас не би биле стреле и ноге осигурао и са свих нас страна опасао вером? Јер она ће, управо она, каже, моћи да угаси распаљене стреле лукавога. А шта су стреле ђаволове? Лукаве жеље, нечисте помисли, погубне страсти, гнев, клевета, завист, раздражљивост, мржња, жеља за стицањем и свака распуштеност. Све то, каже, моћи ће да угаси мач Духа. И зашто кажем да угаси? И саму главу непријатељевој моћи ће да одсече. Видиш ли како је [св. Апостол] укрепио своје ученике - како је оне који су били мекши од воска начинио чвршћим од гвожђа? Будући да наш рат није против крви и плоти, него против бестелесних сила, он нам зато и није доделио плотско оружје, него сваковрсно духовно и толико блиставо, да онај лукави демон не може да поднесе ни сјај његов.

6. У такво оружје, дакле, обучени, не бојмо се борбе и не бежимо од окршаја, али немојмо ни немарни бити. Јер као што када смо трезвени онај лукави демон никако не може да одоли сили оружја, желимо ли само да његове смицалице учинимо неделатним, тако ако смо небрижљиви ништа нам неће користити, док је непријатељ нашега спасења непрестано будан и све ради против нашега спасења. Оружајмо се, стога, са свих страна: клонимо се разговора, клонимо се од чињења онога што може да нам шкоди, а уз уздржање од јестива показујмо и друге врлине и богато милосрђе према сиромасима, знајући колико нас уздарје чека због старања о њима. Који је милостив, каже [Писмо], према сиромасу, Богу зајми (Пр 19,17). Гледај само како је необична природа те позајмице. Један је Онај

Који је прима, а други онај који је зајмом самога себе дужником учинио. И није само то необично, него и то да је немогуће да поднесеш незахвалност због позајмице нити ма какав други губитак. Бог не обећава, као што овде бива, да ће дати само стоти део, него стопут више од тога колико Му је дато - и ни на томе Се не зауставља, него ово даје у садашњем, а у будућности даће нам живот вечни. И у садашњем животу ако би ко обећао да ће нам дати само двапут од онога што смо ми дали, са готовошћу бисмо понудили целокупно своје имање - ту где је толико честа незахвалност, где је толико користољубаца. Чак се и међу најближим сродницима не одужују дугови, из незахвалности или због сиромаштва. А о Владики свега ништа слично не може се ни помислити: не само да дуг остаје нетакнут, него Он још обећава и да ће узвратити устостручено, а и у будућности нам јемчи живот [вечни]. Какво, дакле, оправдање преостаје нама који не маримо и не хитамо да примимо наместо малог устостручено и уместо садашњег будуће и место привременог вечно, него са уживањем благо закључавамо иза врата и преворница, не желећи да њега, које сада без сврхе лежи, дамо потребитима, како бисмо у будућем веку имали користи од њиховога заступништва? Начините себи пријатеље од мамона[2] неправде да вас, када осиромашите, приме у вечне своје скиније (Лк 16,9). Знам ја да многи не само да не одобравају то што казујемо, него се и не осврћу на наше речи више него на бунцање и бајку. Зато се и раздирем и патим, што такве људе није могло да порази ни искуство, ни толико Божје обећање, ни страх од будућег, ни свакодневна наша умудравања - али свеједно не мислим да престанем да их тако саветујем, док не узмогнем да их упорношћу победим, да их приведем трезвености и избавим од обамрлости и опијености, до које их је довела жеља за богатством помрачивши им расуђивање. Јер знам, добро знам да ће, након благодати Божје, и наше упорне речи и старање око поста моћи да их, макар и не брзо, исцеле од ове тешке болести и да их врате савршеном здрављу, како би се и они ослободили, удаљивши се од казне која им прети, и да бисмо се и ми избавили од малодушности и за све славу успослали Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. У словенском преводу овде стоји "оклоп правде".
2. Мамон је био арамејско божанство богатства.

ОМИЛИЈА ТРЕЋА

[садржај](#)

И рече Бог нека буде свод[1] посред воде и да раставља воду од воде. И би тако. (Пост. 1,6-8)

1. Гледајући, љубљени, како се овде свакодневно са ревношћу сабирате, много се радујем и не престајем да славим човекољубивога Бога због вашег преуспевања. Као што је глад знак телесног здравља, тако и хитање да се чују божанске поуке може да буде највеће сведочанство душевног здравља. Зато је и Господ наш Исус Христос у оним блаженствима на гори беседио: Блажени су шадни и жедни правде, јер ће се ти наситити (Мт 5,6). Ко би онда могао достојно да похвали вас које је једном и Владика свега блажио и који очекујете од Њега небројена добра? Јер такав је наш Владика: када види да душа са великом жудњом и огњеном ревношћу стреми духовноме, штедро нам излива благодат и дарује нас богатим Својим даровима. Зато очекујем да ће и нама, ради вашег добра, [Господ] дати веће слово поуке за назидање ваше љубави. Управо ради вас и вашег напретка ми и подносимо сав овај труд, како бисте и ви узлетели до самог врха врлине и свима који вас гледају постали учитељима живота по Богу, а да бисмо и ми сами веће смелости окушали гледајући како се не трудимо залуд, него да се ово семе духовно из дана у дан разраста и да се не би и нама догодило оно што се збило у Еванђељу са сејачем. Тамо се један део сачува, а три пропадоше: једно семе, бачено крај пута, остало је бесплодно, друго трње угуши, треће које паде на стење и остаде на површини не могаше да донесе икаквога плода. А овде, благодати ради Божје, очекујемо да је свако семе бачено на добру земљу и да ће неко дати сто, друго шездесет, а треће тридесет. То увећава нашу усрдност, то нам разум чини бодријим - знати да не расипамо залуд своје речи, него да их ви примате трезвеним слухом и напрегнута ума. А ово не говорим ласкајући вашој љубави, него просуђујући о вашој усрдности по ономе што јуче рекосмо. Гледао сам како сте се сви предали поуци и како све чините да вам не промакне ни најмања појединост. Уз то, и то што сте често пљескали рукама био је знак да са уживањем примате моје речи. А ко са насладом слуша шта му се говори, јасно је и да то гнезди дубоко у разум и неизбрисивим га у срце слаже. Ко би, дакле, достојно могао вас да похвали, а нас да ублажи, јер говоримо у уши оних који слушају? Јер блажен је, каже, који говори у уши оних који слушају (Сир 25,9). То је постигнуће поста - тај је лек спасао душе наше. Ако је на самоме почетку показао толику силу, колику ли корист да очекујемо када протекне још неки дан? Само ви, молим вас, са страхом и трепетом своје спасење савршавајте (Фил2,12) и никаквога приступа не дајте непријатељу спасења свога. Гледајући сада ваше богатство духовно, он махнита и зверује и као лав ричући ходи тражећи кош да прождере (Пт 5,8). Али ако смо трезвени - благодаћу Божјом никога тај неће преодолети.

2. Такво је наше оружје духовно у које нас обуче благодат Духа, како јуче поучисмо вашу љубав. Будемо ли, дакле, њиме непрестано ограђивали све удове, ниједна од стрела које онај одашилге неће моћи да нас се косне, него ће му се бесилне вратити. Када бисмо ми то хтели, благодат Божја учинила би нас чвршћим од дијаманта и у свему непокоривим. Као што онај који бије у дијамант ни у чему му не штети, а сам се исцрпљује, и онај који

гази по трњу само раскрвави ноге, тако ће бити и са нама и са непријатељем нашега спасења, будемо ли се без престанка опасивали оружјем датим нам од благодати Духа. Толика је његова снага, да непријатељ не може да издржи ни сам његов сјај, него му очи заслепљује светлост која отуда изблистава. Тим оружјем, молим вас, свагда се утврђујући, и на трг излазимо и са пријатељима се срећимо и бавимо се својим пословима. И зашто кажем на трг? Имајмо га на себи и у цркву када се упутимо, и кући када се враћамо, и када лежемо, и када устајемо - никада га, током целог свога живота, не одлажимо. Оно са нама одлази, а највећа нам је залога тамошње смелости. Оно не оптерећује тело попут вештаственога оружја, него га чак олакшава и чини лебдивим и крепким, али једино ако га свакога дана гладимо, како би оно својим блеском ослепљивало лукавога демона који свагда смишља лукавства против нашега спасења. Хајде, дакле, када смо вас прикладно наоружали, да вам поставимо и уобичајену трпезу и положимо пред вашу љубав оно што следи за оним што јуче рекосмо, предавши се поново на руковођење у овој доброј поуци чудесноме домаћину - блаженоме Мојсеју, великом пророку. Да видимо, дакле, шта је то чиме данас жели да нас поучи и пазимо на оно што нам казује. Он не говори сопственом силом, него поучавајући род људски, својим језиком произноси оно што му благодат Духа огласи. Окончавши, дакле, слово о првом дану и изговоривши након стварања светлости: Би вече и би јутро, дан један, опет каже: И рече Бог: нека буде свод посред воде и да раставља воду од воде. Обрати овде пажњу, љубљени, на след поуке. Када нам напред каза, после стварања неба и земље, да земља беше невидљива и неустројена, додао је и разлог зашто је била невидљива - управо јер беше покривена тамом и водама. Све је било вода и тама и ничега другог не беше. Затим се, када Владика нареди, појави светлост и дође до разделења светлости и таме, те једно доби назив дана, а друго ноћи. Он поново хоће да нам да поуку о томе да, као што је таму поделио створивши светлост те обема нарекао прикладна имена, заповешћу раставља и мноштво вода.

3. Гле силу неизрециву која превасходи свако људско поимање: Он само заповеди и једна стихија приступи, а друга се удаљи. И рече, каже, Бог нека буде свод посред воде и да раставља воду од воде. Шта значи: нека буде свод! То је као да ко људским језиком каже: некакав зид и преграда чија је сврха да раставља. А да би ти појмио колико је послушање стихија и превасходна сила Творчева, [Писмо] каже: И би тако. Само каза - и остварење уследи. И створи, вели, Бог свод и растави Бог воде што беху под сводом од оних што беху над сводом. Када је, каже, настао свод, заповедио је да се неке воде налазе под сводом, а друге над њим. Али, могао би се неко упитати шта је свод: је ли то отврдла вода или некакав згуснути ваздух или каква друга твар? Нико благоразуман не би то просто потврдио. Наше је да са великом благодарношћу примамо што је речено и да не испитујемо оно што је изнад нас, превасходећи сопствену природу, него само да знамо и у себи да држимо да је по заповести Владичиној

створен свод која раставља воде и који неке држи испод, а друге, уздигнуте, може да носи на сопственим плећима. И назва, каже, Бог свод небом. Гледај како се Божанствено Писмо и сада послужило истим поретком. Као што јуче каза: нека буде светлост, па када се она појави, додаде: да раставља светлост и таму (Пост 1,4,5), тако и данас рече: Нека буде свод посред вода. Затим као што је учинило у вези са светлошћу, тако нас је и овде обавестило о назначењу свода: да раставља, каже, воду од воде. И када нам је њену сврху објаснио, тада као што је светлости име наденуо, именована и свод. И назва, каже, свод небом - то је ово што видимо. А како, упитао би неко, има оних који тврде да је створено много небеса? Такви се у томе не уче од Божанственога Писма, него поводећи се за сопственим расуђивањима. Нас блажени Мојсеј ништа више од тога не обавештава, јер рекавши: У почетку створи Бог небо и земљу, и потом указавши на разлог из којег земља беше невидљива - јер била је скривена тамом и воденим безданом - након стварања светлости следећи извесни поредак, он каже: И рече Бог: нека буде свод. Објаснивши, потом, која је сврха самога свода и рекавши да он наста да би растављао воду од воде, сам тај свод чије је назначење да разделяје воде он назва небом. Ко би онда после тако подробне поуке стао на страну оних који би да говоре просто сходно сопственом расуђивању и који тврде, противно Божанственом Писму, да има много небеса? Ето, кажу, и блажени Давид узносећи похвалу Богу рече: Хвалите Га небеса небеса (Пс 148,4). Не смућуј се, љубљени, и немој помислити да Свештено Писмо икада само себи противречи, него познај истинити смисао тих речи и држећи њихово тачно учење, загради слух за оне који говоре супротно.

4. А шта је то што бих да кажем - послушајте са великом пажњом, како вас не би лако потресли они који воле да говоре шта им падне на памет. Све божанствене књиге Старога Завета биле су испрва састављене јеврејским језиком и у томе би се сви са нама сагласили. Не много година уочи Христовога доласка цар неки Птолемеј[2], веома поревновавши око сабирања књига и сакупивши разноврсне друге књиге, схвати да ваља сабрати и ове [свештене] књиге. Пославши, дакле, по неке јерусалимске Јудеје, заповеди им да их преведу на јелински језик и то му би учињено. То беше дело домостроја Божјег, како не би корист од њих имали само они који добро познају јеврејски језик, него и сви који настањују васељену. А оно што је дивно и чудесно је да ту ревност није показао неко од јудеомислећих, него човек одан идолима и нерасположен према [истинитој] вери. Све је то уредио наш Владика - Он увек (αει) преко противника шири заповести истине. А ово нисам вашој љубави поменуо тек тако, него да бисте знали да нису састављене на овом, нашем, језику, него на јеврејском. Кажу, дакле, они који тај језик добро познају да код Јевреја реч "небо" стоји у множини, а то уједно кажу и зналци сиријскога језика. Зато кажу да на њиховом језику нико не би рекао "небо" него "небеса". Због тога је, дакле, блажени Давид рекао небеса небеса - не јер је небеса много, а тако нас није ни поучио блажени Мојсеј, него зато што у јеврејском језику није реткост да се реч

којом се означава један појам користи у множини. Да су небеса многа, не би Дух Свети пропустио да нас, језиком тога блаженог пророка, обавести и о стварању других. Држите стално то на уму, молим вас, како бисте могли да затворите уста онима који би да уносе учења супротна Цркви, а и да бисте тврдо знали силу онога што лежи у Божанственом Писму. Управо се због тога ви и окупљате овде и ми вам чешће предајемо поуку, како бисте били спремни на одшвор свакоме који тражи од вас разлог [ваше наде] (1Пт 3,15). Него ако је угодно, вратимо се на оно што следи. И назва Бог, каже, свод небом. И виде Бог да је добро. Гледај колико је, због слабости људске, снисхођење у изразу - као што за светлост рече: Виде да је добро, тако и сада за небо, односно свод каже: И виде Бог да је добро, дозначујући нам тиме његову несравњиву красоту. Кога не би поразило и задивило то да је током толикога времена он задржао врхунску красоту и што се, како време пролази, та красота само увећава? И шта би могло да буде лепше од онога што је примило похвалу од самога Творца? Јер ако се ми, разгледајући савршену човекову творевину, дивимо облику, ставу, красоти, сразмерности, складу и свему осталом, ко би могао достојно да похвали оно што је Бог створио, а посебно када је то примило похвалу од Самога Владике? То је, дакле, казано из снисхођења према нама, а видећеш Га где то каже за све што сазда, предупредујући тиме дрскост оних који се након тога намере да свој језик оштре против Божјега стварања, па питају: зашто се то и то догодило? Обуздавајући унапред, дакле, те који би да тако говоре, [Мојсеј] каже: И виде Бог да је добро. А када чујеш да је Бог видео и похвалио, ти о казаном мисли богодолично и како ваља. Творац је и пре стварања знао лепоту ствараног, али будући да нама људима не беше могуће да, опхрвани толиком слабашћу, другачије чујемо, Он је и побудио језик блаженога пророка да се послужи грубошћу ових речи на поуку људскога рода.

5. Када, дакле, подигнеш поглед и угледаш небеску лепоту, величанство и благотворност, ти отуда устеци Творцу, као што мудрац говораше: Сходно величанству и красоти саздања Творац се созерцава (Прем 13,5). Гледај и из стварања тих стихија колика је моћ Владике твога. Ко има благоразумну душу, уколико пожели да појединце испита све видљиво - ма и нека само сопствени склоп пожели подробно да сагледа - и у томе малом видеће неизглагољиву и необјашњиву силу Божју. А ако је видљиво довољно да се позна величанство силе Творчеве, уколико и доћеш до невидљивих сила и ум устремиш војскама ангела, архангела, вишњих сила, престола, господстава, начала, власти, херувима, серафима - који разум, која реч је довољна да изрекне Његово необјашњиво величанство? Јер ако Давид, блажени пророк, испитавши устројство видљивога, клицаше говорећи: Како се узвеличаше дела Твоја, Господе, све си Премудрошћу створио (Пс 103,24), он, човек удостојен толикога Духа и назначен да сазна непознато и тајно Премудрости Његове (Пс 50,8), шта бисмо могли да кажемо ми, који смо као земља и прах, и дужни да непрестано сагињемо главу и поражавамо се неизрецивим човекољубљем Владике свега? И зашто само

да говорим о пророку? Па блажени Павле, небосежна она душа, који се обучен у тело надметаше са бестелесним силама, који је, по земљи газећи, и небо опходило (περιπόλων) ревношћу, проникнувши само у један део домостроја Божјег (мислим на онај о Јудејима и Јелинима и како једни беху избачени, а други примљени) и двојећи се и чудом пометен ускликну велегласно говорећи: О, дубино богатства и премудрости и знања Божјег! како су неиспитиви судови Његови и неистраживи путеви Његови (Рим 11,33). Него, овде бих радо упитао оне који се усуђују да се занимају Рождеством Сина Божјег и настоје да понизе достојанство Светога Духа: откуда вам, реците ми, таква дрскост и непромишљеност? Од каквога сте пијанства пали у толико безумље? Јер ако Павле, такав и толики, каже да су судови Његови, то јест домострој и господарење, неиспитиви - а није рекао непостижни него неиспитиви, тако да не примају испитивање, и да су неистраживи путеви Његови, називајући опет путевима заповести и налоге - како се ви усуђујете да саму суштину Једнородног испитујете и да, колико је до вас, умањујете достојанство Светога Духа? Гледајте, љубљени, колико је зло не подавати се у потпуности ономе што лежи у Божанственом Писму. А да су такви људи са благоразумијем примили поуке из Божанственога Писма и да нису уносили сопствена умовања, не би се запутили у толико безумље. Али ми свеједно не престајмо да им оглашавамо садржај Божанственог Писма, заграђујући сопствени слух за њихова погубна учења.

6. Него не знам како се, понесени током беседе, удаљисмо од онога што је на реду. Зато опет треба да се вратимо на претходни стих. И назва, каже, Бог свод небом и виде Бог да је добро. И би вече, и би јутро, дан друш. Наденувши име своду и похваливши створено, [Господ] положи крај другом дану и каже: И би вече, и би јутро, дан други. Видиш ли како нас [Мојсеј] подробно поучава, називајући крај светлости вечером, а крај ноћи јутром и све именујући даном, како се не бисмо варали нити мислили да је вече крај дана, него да бисмо јасно знали да трајање и једнога и другог чини један дан? Вече би са правом могло да се назове и крајем светлости, а јутро, односно крај ноћи, испуњењем дана. Управо то и хоће да покаже Божанствено Писмо када каже: И би вече, и би јутро, дан други. Може бити да смо беседу много растегли, али не намерно, него, да тако кажем, под налетом тока речи, као понесени неком силном набујалом реком. А томе сте узрок и ви, који са радошћу слушате што вам се говори. Ништа управо не може тако да ободри онога који говори и да му наведе веће изобилје мисли, као усрдност слушаца. И као што клонули духом и лењиви слушаоци несигурним чине и моћнога говорника, тако бисте и ви, благодаћу Божјом, да смо ми и од камења немуштији, могли да нас пренете из лењости, да поспаност стресете и нагнате нас да вам кажемо нешто корисно и на ваше назиданье. Будући да сте богонаучени и способни, по блаженоме Павлу, и друге упућивати (Рим 15,14), хајде да вас замолимо, да ако икада друго, у време поста покажете велику по Богу бригу о врлини и да вам не буде досадна беседа, ако вам сваки дан о истом говоримо. Јер исто говорити мени није тешко, по блаженоме Павлу, а вама је укрепљење (Фил 3,1).

Нашој души, јер је лењива, потребно је непрестано подсећање: као што ово тело свакодневно захтева телесну храну, да не би, превише се раслабивши, лежало неупотребљиво, тако је и души потребна духовна храна и најбоље управљање, како би, навикнувши се на добро, убудуће постала недохватна смицалицама лукавога.

7. Свакога дана, дакле, испитујмо силу њену и не престајмо никада ни себе да истражујемо. Полажимо сами себи рачун и за то шта улази у нас и шта излази из нас, шта ли корисно казасмо, а коју празну реч изустисмо и опет, шта смо слухом на корист унели у душу, а шта од онога што може да шкоди. Одредимо и нека правила и међе језику, како би он реч прво одмерио и тек тада је изговорио. А разум васпитавајмо да ништа штетно не пусти, него ако се и унесе споља нешто такво, да се као излишно и способно да нанесе штету одбацује, а ако ли се унутра роди, да се тога часа благочестивом помишљу изгони. И не мислимо да нам је само неједење до вечери довољно за спасење. Ако је незахвалним Јудејима човекољубиви Владика говорио преко пророка: Гле, седамдесет година Мени ли пост отпостисте? И ако једете и пијете, не једете ли и не пијете ви сами? Тако говори Господ Сведржитељ: суд праведан судите и милост и милосрђе творите сваки ближњем своје, а удовицу и сироче и придошлицу и сиромаша не угњетавајте и нека нико не памти зло према брату своје у срцу своје (Зах 7,5-6,9-10). Ако, дакле, онима који седе у сенци и притиснути су мраком прелести ништа корисно не би само од поста када то нису постигли и зло из срца према ближњему нису изагнали, какво бисмо оправдање могли да имамо ми од којих се тражи веће и којима се заповеда не само то да чине, него и непријатеље да љубе и добро им творе? И зашто кажем - добро да им творе? Чак и да се моле за њих и траже од Владике и притичу Му да се стара о њима. Управо то ће нас у онај страшни дан више од свега заступати и биће највећи откуп наших сагрешења, уколико смо тако расположени према својим непријатељима. Макар била и превелика та заповест, помислиш ли на награду која чека оне који то испуне, она се уопште не чини толико великом. А каква је то награда? Ако то сатворите, [Писмо] каже, уподобићете се Оцу своје Који је на небесима. А да би нам то разјаснило, [Писмо] додаде: Јер сунцем Својим обасјава и лукаве и добре и дажди на праведне и неправедне (Мт5,45). Па ти подражавај, каже, по сили људској Богу. Као што Он не обасјава сунцем само праведне, него и оне који творе зло и не изводи кишу само добрима, него и лукавима, тако и ти, уколико не љубиш само оне који тебе љубе, него и оне који су непријатељски расположени према теби, по мери својих моћи подражаваш своје Владике. Јеси ли видео како је на највиши врх узвео онога који може да испуни ту добродетел? А ти немој мислити само на то колико је то тешко, љубљени, него претходно види сам са собом колике желиш части да се удостојиш, па нека ти залог части тешко учини лаким. Не би ли, управо, требало да сматраш благодаћу то што чинећи добро непријатељу добијаш прилику да се теби самоме отворе двери смелости пред Богом и да се искупе твоја сагрешења? А ти можда жудиш да се осветиш непријатељу и да онога који

је зло настројен према теби гурнеш у исту или већу беду? И шта ће тек отуда изаћи, када, савршено ништа не добивши, још будеш и рачун за то подносио на оном страшном судилишту, као нарушилац Богом прописаног закона? Па реци ми: када би неки земаљски цар наложио такав закон - да се води брига о непријатељима или да је казна смрт, не би ли из страха од телесне смрти сви похитали на испуњење закона? Које би осуде било достојно то што се на све пристаје због смрти телесне, која нас и без тога природном нужношћу свеједно чека, а да се ради оне смрти у којој се утеха наћи не може, мање брине за закон који је наложио Владика свега?

8. Него, ја заборавих да ово говорим онима који не показују једнаку љубав ни према онима који њих љубе. Ко ће нас, онда, избавити од онога мучења, када не само да смо од оне заповести далеко, него не творимо чак ни оно што творе митари? Јер ако узљубите оне који вас љубе, каже, шта велико чините? Не чине ли тако и цариници? (Мт 5,46) Када, дакле, ни то не чинимо, која нам је нада на спасење? Молим вас зато, не будимо немилосрдни, него укротимо своју помисао, а пре свега васпитајмо се да у љубави побеђујемо ближњега, по блаженом Павлу, чашћу један другог држећи већим од себе (Фил.2,3) и не допуштајмо да у томе другима уступамо него побеђујмо, и не преуносимо се него показујмо боље и топлије расположење према онима који нас љубе. То је оно што највише одржава и чини наш живот и то нас разликује од бесловесних и од звериња - што, пожелимо ли, можемо да одржавамо поредак који нам приличи, да показујемо велику слогу са ближњим, па да гушимо помисли и да ту зверину непокорну, гнев, сатремо, предочавајући му ужас страшног судилишта и да га учимо да ће, пристане ли да се принесе непријатељима на жртву, великих блага стећи, а да ће, буде ли још волео да се спори, велику осуду поднети. Ми не смемо залуд да траћимо време, него свакога дана и часа треба да себи предочавамо суд Господњи и што је то што може да нам велику смелост донесе, а шта увећава казну. И тако, о томе промишљајући, победимо страсти, спутајмо киптаје своје плоти и, по блаженом Павлу, умртвимо своје удове на земљи, блуд, нечистоту, страст, похоту злу, лакомство (Кол 3,5), похлепу, сујету и завист. Уколико се умртвимо за те страсти, тако да не могу да делују на нас, моћи ћемо да примимо плод Духа који је - љубав, радост, мир, дуготрпљење, благод, доброта, вера, кротост, уздржање (Гал 5,22,23). Нека се у томе састоји разлика између хришћанина и неверника. Нека нас то препоручује, како нас не би само име красило и да се не бисмо гордили спољашњошћу, а камоли да се, далеко било, макар и стекли ово што сам горе набројао, икада преузнесемо, него и тада радије себе унижавајмо. Јер када извршите све што вам је заповеђено, каже [Господ], говорите: ми смо непотребне слуге (Лк 17,10). Ако се тако будемо старали око сопственог спасења, моћи ћемо и себи самима највише користити и отети се од будуће казне, а и онима који нас гледају постати учитељи у добру, како бисмо са пажњом окончававши садашњи живот удостојили се у будућем човекољубља, а то нека сви ми

достигнемо, благодаћу и милосрђем Господа нашега Исуса Христа, са Којим Оцу [приличе] слава, сила и част у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Тачније - "тврдина" (грч. στερῆμα, лат. фирмаментум, слов. твердь).
2. Реч је о Птолемеју ИИ Филадельфу (270-246. пре Христа).

ОМИЛИЈА ЧЕТВРТА

[садржај](#)

И рече Бог: нека се сабере вода под небом на једно место и нека се појави копно. (Пост. 1,9-13)

1. Хајде да и данас вашој љубави понудимо гозбу од речи блаженога Мојсеја и да са пажњом размотримо оно што Владика створи у трећи дан. Ако они који ископавају златоносну земљу не одустају све док виде жиле са златним песком, па док не разгрнувши земљу и сивавши и у саму дубину не уберу велико благо, утолико пре приличи нама који нисмо дужни да трагамо за златним песком, него који очекујемо да нађемо неизмерно благо - да му свакодневно улазимо у траг, како бисмо се вратили дому добивши отуда велико духовно богатство. Тамо често чулно богатство и опасности причини онима који га стекоше, а и пре опасности, накратко пруживши насладу, у трен мине јер га или нападоше варалице и крадљивци или га слуге украдоше и утекоше. Али овде ништа такво не може да се догоди. Ово духовно благо је неосвојиво и када се смести у скривнице нашега разума постаје недоступно за сваковрсна лукавства, само уколико ми својим немаром не дамо простора ономе који жуди да га укради. Наш непријатељ, лукави ђаво, када види где се сабира духовно благо, помахнута и шкргуће зубима и не дрема тражећи погодан тренутак како би украдио шта од онога што чува наша унутрашњост. А ништа му такву прилику не пружа као наша лењост. Зато нам ваља непрестано бдети и заграђивати му приступе. Види ли нас трезвене и сасвим бодре, када једанпут и други пут приступивши види да залуд настоји, он коначно одступа посрамљен, увидевши да му ништа више неће користити и да смо ми показали велики опрез. Знајући тако да нам цео живот ваља војевати, наоружавајмо се као да имамо пред собом непријатеља који непрекидно пази да нисмо на час задремали и пружили му прилику за напад. Не видиш ли колико се они који стекоше многа блага старају да их сачувају када очекују упад непријатеља? Неки их закључавају иза врата и преворница, на сваки их начин осигуравајући, а други их и у саму земљу закопавају, како нико не би могао да их нађе. Тако и ми треба да сабирамо богатство, да га чувамо са великом пажњом и не излажемо свачијим очима, него да га скривамо у најсигурнијем сместишту разума и заградимо све улазе ономе који је поревновао да га укради, како бисмо, сачувавши га недодатним, узмогли да, одвојивши се од живота, имамо неку попутнину на тамошњем путовању (αποδημιαν -

странствовању). Јер као што се они који се задесе у туђини, када реше да се врате у сопствену отаџбину, дуго старају и журе да мало помало саберу толику попутнину која ће моћи да им траје током целога пута, како не би сами себе немудро препустили глади, тако и ми као да смо у туђини (јер сви смо странци и придошлице), већ овде треба да мислимо и да унапред себи духовном врлином на страну одлажемо попутнину, како бисмо, када Владика наложи да се вратимо у своју отаџбину, били приправни и да бисмо нешто понели са собом, а нешто послали унапред. Јер таква је природа тих попутнина: оно што пожелимо да сами себи унапред одложимо чињењем тих врлинских дела - стићи ће тамо пре нас, отворити нам двери смелости пред Владиком и улаз нам унапред припремити, како бисмо са сваком слободом ушли и велику милост у Судије обрели.

2. А да би се уверио, љубљени, да је то тако, помисли како онај који твори изобилну милостињу и овде пребива храњен добром савешћу, код Судије налази велико човекољубље, те да ће, уз друге, зачути оне блажене речи: Ходите, благословени Оца Мога, наследите царство које вам је припремљено од стварања света; јер огладнех и дадохте Ми да једем (Мт 25,34,35). А исто то могло би се наћи где се дешава и са другим врлинама. Тако ће бити и са исповедањем грехова и са молитвама које се са усрдношћу савршавају. Будемо ли могли да у овом животу исповедањем омијемо оно што сагрешисмо и да опроштај обретемо од Владике, тамо ћемо отићи чисти од грехова и даће нам се велика смелост. Никакву утеху не може да пронађе онде онај који у овом животу није спрао грехе, јер у аду, каже [Писмо], ко ће Ти се исповедити (Пс 6,6)? И са правом је то казано: ово је прилика за труд, подвиге и борбе, а оно за венце и плате и награде. Подвизавајмо се, дакле, док смо још на тркалишту, како не бисмо у часу у којем треба да понесемо венац и плату за напоре, били међу посрамљенима, него међу онима који венац на главу са смелошћу примају. Ово на почетку не говоримо вашој љубави без разлога, него желећи да вас свакога дана подсећамо на добра дела, како бисте, будући без мане и савршени и зарећи врлинским животом, постали беспрекорни и чисти, чеда Божја непорочна и да бисте се јавили као светила свету, слово живота имајући, на похвалу нашу, у дан Христов - како бисте, и самом појавом, користили онима који са вама живе и да би они са којима разговарате причестили се својственом вам духовном благоухању и беспрекорном животу. Управо као што друговање са лошим људима обично штети онима који се мешају са њима, као што и блажени Павле каже: Зли разговори кваре добре обичаје (1 Кор 15,33), тако и друговање са добрима веома користи њиховим ближњим. Зато је и допустио човекољубиви наш Владика да се помешају добри са лукавима, како би ови имали некакву корист од заједничкога живота и да не би упорствовали у лукавству, него да би, имајући их непрестано пред очима, добили нешто више од општења са њима. Толика је сила добродетељи - да је се и они који не учествују у њој силно стиде и велику јој похвалу плету. А на тај начин, опет, и сами они који учествују у злу непрестано га подвргавају осуди. Оно је свима толико

очевидно, да никога никада нећеш наћи да се дичи њиме. Али чудно је то да оно што настоје да на делу остваре, на речима често руже и покушавају да сакрију од многих. А и то је сведочанство љубави Божје, коју је пројавио према роду људском - што је у свакога од нас положио непоткупљиво судилиште - савест - која тачно распознаје добро и оно што није такво. Управо то ће моћи да нас лиши свакога оправдања како у грехе падамо због незнања, а не због душевног немара и нестарања за врлину.

3. У сваком часу мислећи на то покажимо велику бригу око сопственога спасења, да не бисмо, како време пролази, неприметно сами себе нашкодрили. Него, доста је ово за увод. Чујмо, стога, ако је угодно, шта је ? о чему и данас жели да нас поучи благодат Духа Мојсејевим језиком. И рече, каже, Бог: нека се сабере вода под небом на једно место и нека се појави копно. И би тако (Пост 1,2). Гледај, љубљени, какав беспрекоран поредак и след овде владају. Рекавши у почетку да земља беше невидљива и неустројена, будући да је била покривена тамом и водама, а пошто затим у други дан наредивши да настане свод даде да се раставе воде, назвавши свод небом - сада нас [Писмо], ето, обавештава о томе како је у трећи дан [Господ] наредио да вода под небом, односно сводом, стекавши се на једно место створи простор, те да се укаже копно. И би тако. Пошто све беше испуњено водама, Он заповеда да мноштво вода дође на једно место, како би се видело копно. Гледај како нам мало-помало представља устројство и благообразије земље. И би, каже, тако. Како? Како Владика заповеди. Само каза и остварење уследи. Управо то је и својствено Богу - да творевином управља по Својој вољи. И сабра се, каже, вода под небом на место своје и указа се копно. Као што је светлости, када је свугде била тама, заповедио да се појави и поделио је од таме, како би једну назначио за дан, а другу за ноћ и као што, опет, у вези са водама створивши свод, заповеди да једне заузимају горњи простор, а друге да буду испод свода - тако и сада заповеда да се исте те воде које су под сводом стекну на једно место како би се појавило копно и да би тада и њему наденуо посебно име, као и светлости и таме. И сабраше се, каже, воде на своја зборишта, појави се копно и назва Бог копно земљом. Виде ли, љубљени, како земља беше невидљива и неустројена, сакривена под водама као под каквим покровом, а сада нам показује њено лице и даје јој њено име? И зборишта водена, каже, назва морима. Ето, и воде добише сопствено име. Као што неки врсни уметник, када се намери да изгради неки сасуд сопственом вештином, не надене му име пре него што положи крај ономе што ствара, тако и човекољубиви Владика не именује стихије док их Својом заповешћу не постави на њихово место. Када, дакле, и земља доби свој назив и дође до свога облика, и сабране се воде удостојише сопственога имена. И зборишта водена, каже, назва морима, те поново додаде: и виде Бог да је добро. Како слаба људска природа није била кадра да достојно похвали творевину Божју, Божанствено Писмо нас унапред обавештава о томе како је она похвалу примила од Самога Творца.

4. Када, дакле, схватиш да се и Самоме Саздатељу творевина показала као добра, више ћеш се дивити, а опет ниједну реч више у похвалу и славу нећеш моћи да додаш. Јер ти имаш таквога Владика - Који ствара тако да то од нас не може примити похвалу. Па и како би могао род људски достојно да похвали дела Божја или икада да их прослави? Види, дакле, овде по томе што следи неизрециву премудрост благога Бога промислитеља. Када нам показа земљино лице, сопственом заповешћу дарује је благообразијем које јој припада, украшавајући њено лице шаренилом семена. И рече, вели, Бог: нека исклија земља билге травно, које сеје семе по роду и по подобију, и дрво плодовито које по роду носи плод, у којем је семе његово по подобију на земљи. И би тако. Шта значи то: и би тако! Заповеди, каже, Владика и земља сместа побудивши своје трудове, саму себе приправи за израстање семена. И исклија, каже, земља билге травно, које сеје семе по роду и по подобију, и дрво плодовито које по роду носи плод, у којем је семе његово на земљи. Размисли овде, љубљени, како се све на земљи зби речју Владичином: ни човека не беше да је обделава, ни плуга, нити помоћи од волова, ни каквога другог старања о њој, него она само зачу заповест и у трен показа своје. То нам је наук да нам ни сада плодове не дарује ни настојање земљоделца, нити уопште труд који је неизбежан у земљоделству, него пре свега тога реч Божја која земљи у почетку би упућена. Божанствено Писмо, опет, исправљајући и након тога неразумност људску, све нам подробно излаже по поретку догађаја, како би се побили они који залуд празнослове поводећи се за сопственим расуђивањем и тврде да је за доспевање плодова довољно садејство сунца. Има и неких који чак настоје да то припишу неким звездама. Због тога нас и поучава Дух Свети да је земља пре стварања тих стихија речју Његовом и заповешћу својевољно изнела сва семена, а да јој ничије друго садејство не беше потребно. Њој наместо свега довољно беше: Нека исклија земља билге травно. Следећи, дакле, Божанствено Писмо, никада не допуштајмо да слушамо оне који говоре оно шта им просто падне на ум. Макар људи и обрађивали земљу, макар имали помоћ од бесловесних животиња и свакојачко се старали око земље, макар и ваздух био благорастворен и стекли се сви други повољни услови, нема ли одобрења Владичиног, све је залуд и никакве користи бити неће од силних напора и мука, уколико се рука свише не косне људске и не дарује принос томе што расте. Ко не би уздрхтао и задивио се размишљајући о томе како реч Владичина: Нека исклија земља билге травно, сишавши у саме теснаце земљине, као неком чудесном хаљином украси лице земље цветним шаренилом? И где њу, која раније беше безоблична и необделана, где пројављује толику красоту да безмало може са небом да се надмеће. Управо као што је оно, не задуго потом, требало да се украси шаренилом звезда, тако се и она украси тако разноликим цвећем, да је и Творца навела на похвалу: Виде, каже, Бог да је добро.

5. Јеси ли видео како [Писмо] уз све што се саздаје показује и Творца где изриче похвалу, како би после тога и људски род, поучен тиме, од

творевине усхитао Створитељу? Јер, ако творевина, таква будући, превасходи род људски и нико не би могао достојно да је похвали, шта би ико могао да каже о самоме Творцу? И виде, каже, Бог да је добро. И би вече, и би јутро, дан трећи. Видиш ли како сталним понављањем поуке [Писмо] жели да утврди у нашем уму силу смисла онога о чему се беседи? Требало је, наиме, казати: "И би дан трећи". Али ти гледај како оно за сваки дан овако каже: И би вече, и би јутро, (дан трећи), и то не тек тако, него да ми не бисмо мешали поредак, нити мислили да је дан окончан наступањем вечери, него да бисмо видели да је вече крај светлости и почетак ноћи, а да је јутро крај ноћи и пунота дана. Томе би да нас поучи блажени Мојсеј говорећи: И би вече, и би јутро, дан трећи. Немој се изненадити, љубљени, ако Божанствено Писмо то често говори. Па уколико, каменосрдни и прелешћу једнако опхрвани, Јудеји и поред тога што им је то толико понављано хоће да се споре и мисле да је вече почетак наступајућега дана, сами себе обмањујући и још увек седећи у сенци - док је истина свима тако јасно објавила - уз светиљку док сунце правде на све стране своје зраке изблистава - да се [Мојсеј] није послужио толиком и тако подробном поуком, ко би поднео спорење незахвалника? Него, нека они чекају плату за своје безумље, а ми се, удостојивши се да примимо луче сунца правде, повинујмо учењу Божанственога Писма и следећи његово правило, здрава учења одложимо у скривнице свога разума, па њих чувајући долично се постарајмо за своје спасење и бежимо од онога што нарушава наше душевно здравље клонећи се свега таквог као од отрова. Та је штета много већа и то у мери у којој је душа претежнија од тела. Они отрови узрокују телесну смрт, а оно што скврни душевно здравље - нашу вечну смрт. А шта је то што нам шкоди? То су многе и разноврсне ствари, а поготово приљубљивање људској слави и неспособност да се она презре. Нама то многа зла узрокује и имамо ли какво духовно благо, то нам га пустоши и лишава нас његове користи. Шта би, онда, могло да буде погубније од те погубе, када нам узима и оно што мислимо да имамо? Тако је онај фарисеј постао мањи од цариника, јер не могаше да задржи свој језик, него њиме, као кроз каква вратанца, расу све своје богатство.

6. Па и реци ми, зашто стремиш људској похвали? Не знаш ли да она ишчезава као сенка или и нешто још ништавније од ње, као да плине ваздухом? Људска природа ионако је превртљива и непостојана и исти ти који сада хвале, сутра куде истога човека. А са Божјим судом никада се то не може догодити. Не будимо, дакле, неразумни, и не варајмо се узалуд. Чинимо ли шта добро, ако није само због тога како бисмо испунили заповест свога Владике и да само Њему јединоме постанемо знани, ни због чега труд подносимо и сами себе лишавамо плода. Онај који твори некакво добро како би га ловила људска слава, успео он да је окуша или не - а често бива и да све чинећи ради ње не узмогне да је достигне - домогао је се, дакле, или не, овде је примио довољну награду и тамо некакво ударје неће за то добити. Зашто? Зато што је унапред самога себе лишио славе Судијине, претпоставивши садашње будућем и славу од људи суду праведнога

Судије. А ако чинимо нешто духовно само зато да бисмо угодили једино оном Недреманом Оку, пред којим је све наго и откривено, и ризница ће наша неприкосновена остати и награда нетакнута и добра нада већ овде пружиће нам велику утеху; а осим тога што се та награда чува у неприступачној скривници, и људска би могла да уследи слава. Па управо тада је највише и имамо, када је презиремо, када јој не тежимо, када је не гонимо. И зашто се чудеши ако се то догађа код оних који следе духовну философију, када и код оних који теже светским стварима већина се управо гнуша оних који желе добар глас од људи и презиру их, а пронаћи ћеш да им се многи и подсмевају због тога што стреме празној слави? Шта би могло да буде јадније од нас који следимо духовно, ако будемо, слично таквима, жудели за добрим гласом од људи, не задовољавајући се само похвалом од Бога? Тако и Павле каже: Његова похвала није од људи, него од Бога (Рим 2,29). Зар не видиш, љубљени, да се ни на коњским тркалиштима они који гоне коње ни не осврћу док свакакав народ седи, излива силне похвале, а ови им се ни не радују, него на јединога цара гледају који у средини седи и пазе само на његово одобравање, а презиру сву масу и преузносе се само кад их он овенча? На њих се угледајући, не држи много до људске похвале и не стреми врлини због ње, него ишчекуј суд од праведнога Судије и сав свој живот устројавај пазећи на његово одобравање, како би и овде стално храњен био добрим надама и тамо окушао вечна добра, што да и сви ми добијемо, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Кома са Оцем, заједно са Светим Духом, [приличе] слава, сила и част сада и увек и у векове векова. Амин.

ОМИЛИЈА ПЕТА

[садржај](#)

И рече Бог: нека буду светила на своду небеском да светле на земљи и да деле дан од ноћи; и нека постану знаци временима и данима и годинама.
(Пост. 1,14-19)

1. Хтео бих да се прихватим уобичајене поуке, али све се премишљавам и оклевам. То се наднео и стао сипати облак унинија, те ми смути ум, а и не само унинија облак, него и гнева, па не знам шта ми је чинити - двојење ми овладава разумом. Када помислим да, тек што ђаво мало дуну, сви ви, предавши забраву сву ону нашу упорну поуку и свакодневно саветовање, похитасте на ону сатанску срамоту и посетисте коњске трке, са каквом ћу радошћу моћи опет да вам пренесем поуку, када је ово претходно тако брзо ишчезло? А оно што посебно моју малодушност већом чини и мој гнев страшнијим то је да уједно са нашим саветом из својих душа прогнасте и свештени стид од свете четрдесетнице и тако сами себе предадoste у мреже ђаволове. Како би ико могао, макар и камене душе био, спокојно да поднесе толики ваш немар? Стидим се, верујте, и црвеним када видим да се залуд трудимо и да сејемо по стењу. Али слушали ви мене или не, мене чека назначена плата, јер ја све своје испуних, сребро бацих и савет дадох. Бојим се, ипак, и бринем да не постанем тиме кривац за вашу већу осуду.

Јер онај слуга, каже, који је знао жељу господара својега и не учини је, бијен ће бити много (Лк 12,47). Нико од вас не може да се изговори незнањем, када вам ми свакодневно исто оглашавамо, указујемо вам на ђаволове мреже и на то колико је врлина лака, само ако желимо да будемо трезвени. Или не знате да оне који тако не маре за сопствено спасење, па се једанпут овде појаве, а други пут сами себе предају у ђаволове мреже - Божанствено Писмо пореди са псима? Човек, каже, који се окрене од греха свога и опет му се врати сличан је псу који се враћа на сопствену бљувотину (Пр 26,11). Видиш ли коме се уподобише они који похиташе на онај незаконити приказ? Зар не чусте Христа где каже: Сваки који слуша ове речи Моје и не твори их уподобиће се мужу лудом који сагради кућу своју на песку и дођоше реке и дунуше ветрови и стропошта се кућа она и паде, а пад њен беше велик (Мт 7,26-27)? А они који похиташе на хиподром постадоше и гори од тога човека. Његова кућа пад претрпе тек након што се на њу навалила велика сила, а [Господ] помену реке и ветрове не мислећи на водену силу и силовитост ветрова, него на страшни напад искушења, а пад куће не да бисмо га повезали са вештаственом кућом - реч је о души која пада од напада невоља и не може да се одупре. А на вас нити је ветар кренуо, нити се реке провалише - тек дуну неки ђаволски ветрић и све вас раздува. Може ли ишта страшније бити од таквога безумља? Која ти је корист од поста, реци ми? Шта си добио од тога што долазиш овамо? Ко се не би заплакао над вама, а и нас саме пожалио? Над вама заплакао јер све што сабрасте расточисте у трену и двери разума свога отвористе лукавине демону, да би ушао и без икакве муке изнео целокупно ваше духовно благо. А нас пожалио - јер оглашавамо мртвим ушима и толику штету трпимо свакога дана, јер сејемо, а никаквога плода не можемо да узмемо. Зар се зато трудимо да говоримо, како бисмо просто развеселили ваш слух или да бисмо се од вас похвале домогли? Ако не мислите да имате неку корист од овога што вам говоримо, боље нам је, коначно, да ућутимо. Ја не желим да вас подвргнем већој осуди. Као што трговац, када сабере велики товар и лађу испуни многим благом, па се изненада стушти олуја и силна ветрина потопи кораб скупа са људима који су на њему, свима буде сажаљења достојан приказ појавивши се наг и након великог и неизрецивог богатства доспевши у крајњу беду - то и вама сада учини ђаво. Нашавши вашу духовну лађу где је испуњена многим благом и видевши непробројиву скривницу коју сте успели сабрати од поста и од сталне поуке, он као какву олују посла оно бескорисно и штетно такмичење коња, те вас њиме лиши и обнажи од свакога изобилља.

2. Знам да сам вас много укорио, али опростите ми, молим вас - толико ми је душа ојађена. Не говорим вам ја ово из мржње, него у бризи и из душе која вас нежно љуби, Стога, попустивши мало строгост, јер је спречено ширење саме ране, сада желим да вашу љубав приведем добрим надама, како не бисте пали у очајање или клонули. Овде не бива исто што и у вештаственим (ἐπι των αισθητών - чулним) стварима. Тамо није могуће да се онај ко је од онога богатства пао у крајњу беду одмах опорави, а ми овде,

човекољубљем Божјим, само уколико хоћемо да признамо оно што учинисмо и да се оканемо своје небриге, можемо брзо да се вратимо у претходно изобилје. Јер такав је наш Владика, тако штедар и дарежљив, па кличе кроз пророка: Не желим смрт 1решника, неш да се обрати и живи (Јез 18,23). Знам да, будући благоразумни, осећате свој грех, а није мала помоћ у враћању врлини бити свестан величине сагрешења. Али нека ми нико не наводи опет оне лукаве демонске речи, те да каже: "Па који је грех видети коње где трче?" Пожелиш ли да благоразумно схватиш све што се тамо догодило, наћи ћеш да је све крцато сатанском енергијом. Не виде се тамо само тркаћи коњи, него се могу чути и урлање, хуле, небројене непристојне речи и видети развратне жене и женскасти младићи. Или ти се чини да је мало то што ти се заробљује душа? Ако често и обичан случај саплете и гурне у сами бездан погуби онога који не пази, шта је правда да снађе они који управо зато тамо и долазе да би наслађивали очи оним незаконим призорима, одлазећи отуда као савршени прељубочинци? Знајући за склоност наше природе према штетним утицајима и како је лукав и на све спреман злоумни ђаво, човекољубиви наш Владика, ограђујући нас од свега што је излишно и желећи да нас учини неприступачним за његове мреже, овај закон наложи, када каза: Који погледа на жену са жељом према њој, већ је учинио прељубу са њом у срцу своје (Мт 5,28), прељубом називајући поглед са сувишним занимањем. Не говори ми зато: "Каква је штета у томе да се тамо проводи време"? Па само једно гледање трке коња довољно је да души донесе пропаст. Када време траћимо на бесмислице које не само да ништа добро души не domeћу, него је и скврне, и када се препиремо и изговарамо силне пристојне и непристојне речи, које ће нам бити оправдање? А овде ето, ако само мало одужимо са поуком, многи гунђају и гнев се и изговарају се телесним болом и тегобама, мада је овај чудесни храм погодан да их утеши. Ни хладноћа не може да им засмета, нити кише или силни ветрови. А тамо - макар лила и страшна киша, и дувале ветрине или палило сунце, они не проводе један нити два сата, него већи део дана. И нити се старац срами седина, нити се младић стиди што иде на оно што седе главе распаљује. Али прелест је толика, да са уживањем примају тај мамац за душе и не размишљајући о кратковремености и привремености шкодљиве насладе, и о непролазности бола и о осуди савести. Гледам и сада лица неких међу вама, па настојим да оценим стање душе и колико им сада покајање наилази. Али како не бисте у исти грех пали и да не бисте након толике наше похвале опет похитали на она сатанска зборишта, треба вам запрети. Није увек добро прописивати пријатне лекове, него када је рана упорна, ваља јој принети и јаке и оне који пеку, како би се брзо исцелила.

3. Нека схвате, дакле, сви који су криви да се, ако и после овога нашег савета буду опет истрајавали у истом немару, нећемо либити да се послужимо законима (τοῖς νόμοις) Цркве и да их са великом строгошћу поучимо да не чине тај грех и да не слушају са таквим презиром божанствене изреке. А ово не говорим за све који се овде сабраше, него за

оне који су криви за то што о чему је реч. Јер беседа је свима упућена, а свако ко слуша нека прима прикладан лек - ко је згрешио да би овде стао са немаром и да не би узнатредовао у злу, него се после овога пренуо и са ревношћу исправио шта је погрешно. А ?о није - да би још сигурније одолевао и да никада не би постао крив. Али како бисмо на делу уверили вашу љубав да смо били наведени да вам то кажемо из нежне љубави и јер нам душу мучи велика брига за ваше спасење, хајде да вам опет, сами себе хранећи добрим надама, понудимо поуку и покажемо очинску наклоност коју према вама имамо. Него, молим вас, добро пазите на ово што се говори, како бисте више плода понели и тако се дому вратили. Вашој љубави ваља рећи шта је то што је прочитано. И рече, вели, Бог: нека буду светила на своду небеском да светле на земљи и да деле дан од ноћ; и нека постану знак временима и данима и годинама, и нека постану светила на своду небеском, да би осветљавала земљу. И би тако. Будући да нас јуче блажени Мојсеј поучи да је земљину безобличност Творац свега украсио биљем и цветним шаренилом и израстањем семена, данас казује о украшавању неба. Као што земљу краси оно што из ње израста, тако је [Господ] ово видљиво небо начинио светлијим и блиставијим и тиме што га је осуо шаренилом звезда и створио два велика светила - сунце и месец. И начини, каже, Бог два светила велика, светило велико да влада даном и светило мање да влада ноћу, и звезде. Видиш ли премудрост Творчеву? Он само каза и та се чудесна стихија - сунце - јави. [Мојсеј] управо то назива великим светилем и каже да је настало да би владало дању. Оно, изблиставајући као муње своје зраке, дан чини светлијим, показујући свакога дана своју несравњиву красоту, појављујући се јутром и сав род људски будећи да иде на своје послове.

4. На ту красоту указујући, блажени пророк каже: И оно, као женик који излази из ложнице своје, весели се као исполин који хита својим путем. Са краја небеса је излазак његов и ход његов до краја небеса (Пс 18,67). Видиш ли како нам је овде представио и његову лепоту и брзину његовога дејства? Јер казавши: Од краја небеса је излазак његови ход његов до краја небеса, дозначио нам је како у једном магновеном трену оно оптрчава сву васељену и да излива своју светлост са краја краја, много чиме доносећи корист. Јер оно не греје само, него и суши. И не суши само, него и саживе. Велико је чудо ове стихије и то нико не би могао све достојно да изрекне. А ово говорим и речју је величам да се ти не би на њој зауставио, љубљени, него да би отуда похитао и дивљење пренео на њенога Творца. Колико се већом покаже стихија, толико се више види Творчево чудо.

5. Али јелинска деца, задививши се и поразивши стихијом не могаху да виде ишта испод њене површине и да прославе Саздатеља, негосе зауставише на стихији и њу обоготворише. Стога и каже блажени Павле: И више се поклонише и послужише твари пре него Творцу (Рим 1,25). Па шта би могло бити безумније од њих који не могуше по творевини да познају Творца, него су прелашћени толиком прелешћу да саздање и твар узведу

на Творчев ступањ? Због тога нас и Божанствено Писмо, знајући колико су немарни људи склони прелести, унапред обавештава о томе да је ова стихија створена после три дана, након што је из земље израсло све семење и пошто је она добила свој украс, како нико не би могао после тога да говори да земља без сунчевога дејства не би могла да донесе плода. Зато ти [Писмо] и показује да је све било испуњено пре његовога стварања, како не би њему приписивао рађање плодова, него Творцу свега Који у почетку каза: Нека исклија земља биље травно. Кажу ли да и сунце доприноси сазревању плодова - ни ја не одричем. Као што када говорим да и земљоделац садејствује земљином дејству не приписујем све земљоделцу, него кажем да, ма колики труд он показао, ако не благоизволи Онај Који је Својом заповешћу од искони побудио земљу да се покрене на рађање плодова - никакве му користи од многих мука - тако кажем и да, макар земљоделцу помогли и сунце и месец и благорастворење ваздуха, свеједно неће бити успеха не косне ли се тога десница свише. А ако жели та крепка рука, и дејство стихија велику ће корист донети. Знајући то тврдо, затварајте уста онима који би још да се варају и не дозвољавајте да поштовање према Творцу преносе на творевину. Зато и Божанствено Писмо показује не само красоту, него и величанство и благотворност сунца тиме што каже: као женик и радује се као исполин који хита путем - али и слабост и ништавност. Јер чуј шта на другом месту каже: Шта је светлије од сунца? А и оно ишчезава (Сир 17,31). Нека те, каже, не превари призор: изволи ли да заповеди Онај Који га је Створио, сунце нестаје као да га није ни било. Да то знају деца јелинска, не би се толиком прелешћу преластила, него би добро знала да им од созерцавања творевине ваља усхитати Творцу. Зато Он сунце и створи у четврти дан, да ти не би помислио да оно чини дан. А и то што казасмо за семена, рећи ћемо и за дан - да је до стварања сунца прошло три дана. Владика је пожелео да овом стихијом светлост дана учини јаснијом. Исто бисмо могли да кажемо и за мање светило, за месец, јер и до његовога стварања беху три ноћи. Али и он нам, откако је створен, користи тиме што расејава ноћну таму и чини безмало све друго исто што и сунце. Јер сунце је одређено да влада дању, а он да влада ноћу. Шта значи ово: да влада дању и да влада ноћу! Сунце, каже, доби власт над даном, а месец над ноћу, како би оно својим зрацима чинило дан светлијим, а да би овај развејавао таму и људском роду својом светлошћу давао прилику да се неометано бави својим пословима. Јер тада се и путник осмељује на пут, и бродар порине лађу да сече мора и свако се са великом слободом прихвата свога посла. Када нас, дакле, поучи која је корист од њих, [Мојсеј] каже: ... И звезде. И постави их Бог на своду небеском, да обасјавају земљу и да владају дању и ноћу и да деле светлост од таме.

6. Размисли и о томе како нам је показао колика је њихова благотворност. Постави их, каже, на своду небеском. Шта значи постави! Значи ли то као да је речено "утврдио"? Далеко од тога. Па ми видимо да оне често у само једном трену превале велико растојање и никада не стоје на једном месту,

него испуњавају свој ток који им је Владика назначио. Шта, дакле, значи постави! Он им је заповедио да буду на небу. Може се видети где Писмо касније и на другом месту каже: Постави Адама у рају (Пост2,8) - није га дакле тамо утврдио, него је заповедио да он у рају пребива. Тако бисмо могли и за звезде да кажемо да је [Господ] наредио да се оне налазе на своду небеском да би исијавале своје светло на земљу. Помисли, љубљени, колико је већа радост видети усред ноћи небо озвездано и као каквим цвећем украшено разноликим звездама што на земљу изливају моћну светлост, него лугове и вртове? За ту сврху Господ их је и назначио да светле на земљи и да началствују дању и ноћу, што је уопште казано и за велика светила. Јер када нас обавести о стварању оних двају светила и звезда, говорећи о свему уопштено, [Мојсеј] каже: ... И да владају дању и ноћу и да деле светлост од таме. Као што није могуће по дану видети звезде где хитају небом, јер сунчева светлост својим силином скрива њихово дејство, тако се ни сунце никада не може појавити ноћу, јер је месец довољан да својом светлошћу озари ноћну тмину. Свака стихија остаје у сопственим границама и никада не прелази сопствену меру, него своје дејство савршава чувајући Владичин поредак. Ко би могао да укаже на све друго чиме користе људскоме роду ова светила и звезде? И нека постану, каже, знаци временима и данима и годинама. Шта значи: знаци временима и данима и годинама! Божанствено Писмо хоће да нам каже да нам њихово кретање пружа знање о временима и о смени доба, о броју дана и о току године и како по њима све можемо да распознајемо. И кормилар се прихвата пловидбе гледајући на њихово кретање и усредсређено мотрећи на небо, па све брижљиво испитујући пресеца дебела мора, а често, захваљујући тиме што у њих гледа, усред мркле ноћи успева да усмери лађу и да својом вештином осигура спасење онима који су на њој. И земљоделац ће, по њима се обавестивши, знати када ваља да засеје, а када плуг да повуче и пооре, када срп да наоштри и да пожње. И у уређењу живота знање времена, броја дана и годишњега круга немало нам помаже. Много би се тога корисног што те творевине чине људској добробити могло наћи, да се не би могло све тачно ни набројати. Зато по малом просуђујући треба да знамо колика је њихова корист и, задививши се творевини, поклонимо се њеном Творцу и прославимо га поражени неисказивом љубављу коју Он пројави према људскоме роду тиме што све то приведе у постојање ни због чега другог него ради човека, којег је намерио да убрзо потом постави као каквога цара или владара над свим што је саздао. И виде Бог, каже, да је добро. Видиш ли ти како Божанствено Писмо свакога дана дозначава како Му је творевина угодна, како би измакао свако упориште онима који се усуђују да се противе ономе што Он створи? То да управо због тога [Писмо] указује за сваку твар, види се по томе колико често то понавља - јер беше довољно након целокупног стварања једанпут рећи да је све што [Господ] начини добро веома. Али знајући крајњу слабост нашега разума - [Писмо] и то постепено чини, учећи нас да је све створено неком промислитељском Премудрошћу и човекољубљем неизрецивим. И би, каже, вене, и би јутро, дан четврти. Када је оделио небески свет, украсивши

га звездама и створивши два велика светила, Он постави крај дану. И каже: Би вече, и би јутро, дан четврти. Примети како за сваки дан то каже, желећи да честом поуком божанске науке утврди у разуму.

7. Све то, дакле, имајући упечаћено у срцу и сваки немар стресавши, брижљиво држимо здрава учења и оне који су јелинском прелешћу савладани са сваком кротошћу поучавајмо да не нарушавају поредак и да се, оставивши Творца, не клањају твари која је настала ради нашега спасења и користи. Макар Јелини [своју лаж] до изнемоглости понављали, ја јасним гласом кличем да све то би створено ради људскога рода, пошто, као непотребитом, Творцу ништа од тога не беше потребно, него све то створи како би се показала љубав према нама и колико Он цени људски род, те да бисмо Му тога ради уносили долично поклоњење. Па колико би било безумље бити поражен лепотом творевине и крај ње седети, а не упирати око разума ка Саздатељу и не веровати блаженоме Павлу који каже: Јер невидљиво Његово од сздања света на творевини умом сагледавано види се (Рим1,20). Шта кажеш, човече? Видевши небо, дивиш се његовој красоти, шаренилу звезда, изобилју светлости? Не стај на томе, него се пружи умом ка њиховом Творцу. Задивљује те, опет, сунчева светлост и док гледаш колико је велика његова корист сав трептиш у чуду и када видиш да његове зраке озарују твоје очи, поражава те лепота те стихије? Али ни ту немој стати, него помисли: ако је творевина тако чудесна и необична и превасходи сваки људски ум, какав би могао да буде Тај Који ју је само словом и заповешћу створио. Тако размишљај и о земљи - када је видиш украшену цветовима, као шарену хаљину прекривену растињем, не припиши њеној сили то што из ње рађа, нити садејству сунца или месеца, него благоразумно помисли како и пре стварања тога [Господ] рече само: Нека изведе земља билје травно - и цело се лице земље у мах озари. Ако о томе будемо свакога дана промишљали, и сами ћемо бити благоразумни и Владики ћемо успослати долично, а боље рећи - сходно нашој моћи, славословље. А прославићемо Га не само тиме, него и врлинским живљењем, ако не паднемо опет у исте грехе, него уколико, одбацивши ђаволска лукавства, пажњом која након тога уследи, великом ревношћу и строгим исповедањем привучемо вишњу благодат. Јер Њему је, због Његовог великог човекољубља, довољно да ми само одступимо од зла, а ако се око тога зложимо, лако ћемо се пренути и према чињењу добра. Немојте, онда, молим вас, да ми се неко појављује на коњским тркалиштима, а нека не траћи дан ни на неприличним збориштима. Нека се нико не одаје коцки и тамошњој галами и другим пошастима. Јер која је корист, реци ми, од поста, када гладан проведеш дан, а предајеш се коцки и безумном брбљању, а често га цео и у клетвама и хулама протраћиш? Немојмо, молим вас, немојмо бити тако немарно расположени према сопственом спасењу, него радије непрестано беседимо о духовном и нека свако, узевши божанску књигу и сазвавши ближње, напаја Божанственим беседама и свој разум и разум својим сажитеља, како бисмо тако могли и да избегнемо смицалице лукавога и велика добра да добијемо од поста и

да окушамо Божје човекољубље, благодаћу и милосрђем једнороднога Сина Његовог, Које са Оцем, заједно са Светим Духом [припадају] слава, сила и част сада и увек и у векове векова. Амин.

ОМИЛИЈА ШЕСТА

[садржај](#)

И рече Бог; нека изведу воде гмизавце душа живих и птице које лете над земљом по своду небеском; и би тако. И створи Бог китове велике и сваку душу животиња гмизавих, које изведоше воде по врстама њиховим. (Пост. 1,20-24)

1. Довољно смо јуче укорили оне који похиташе на хиподром и предочили им колика је штета коју су претрпели тиме што су у трен расточили духовно благо које су постом сакупили и што су од великога богатства сами себе довели у крајњу беду. Хајде, онда, да се данас послужимо пријатнијим леком и да своје душевне ране повежемо као да су у питању наши удови. А јуче привисмо љуће лекове, не просто да бисмо се намучили и продужили болове, него да би њихова јачина продрла до ране. И лекари и очеви имају обичај да тако чине - лекари прво налажу делотворније лекове и када се рана провали, онда дају оне који могу да ублаже [бол]. А очеви када виде децу своју да праве испаде, прво се послуже батинама, па онда саветима и молбама. Тако ћемо и ми, ако смо јуче и грубо говорили, данас посегнути за кроткијом беседом и исцелити вас као своје удове. Као што нам ваше преуспевање domeће већу смелост и наше је духовно богатство гледати вас где узрастате у духовном, у врлини се разблиставате и уздржавате се од онога што може да шкоди, тако се и када вас видимо да вас саплићу и заводе обмане ђаволске испуњавамо жалошћу и некакав се стид, ето, разлива нашом душом. Уосталом, и блажени Павле каза: тада ми живимо, ако ви стојите у Господу (1 Сол 3,8). Дакле, као савршени и испуњени разумом заборављајте оно што је прошло, а пружајте се ономе што следи и, сетивши се завета које сте дали Христу, убудуће их добро чувајте. А затворивши целомудреним разумом сваки приступ смицалицама ђавољим, ревношћу која томе следи омијте мрљу коју вам немар нанесе и победите неприличну и штетну навику, помисливши да није страшно само то што они који на хиподроме отидоше само себи причињавају велику штету, него што су криви и многима другим за саблазан. Јер када Јелини и Јудеји онога који сваки дан у цркви дањује и стално прима поуку виде да се одједном тамо појављује и са њима се меша, како не би помислили да је наше учење превара као и све наше? Или зар не чујеш блаженога Павла како јасним гласом саветује: Не будите камен спотицања (1 Кор 10,32). А да ти не би потом помислио да је он савет дао само у вези са нашим једноверницима, додао је: ни Јудејима и Јелинима, а онда - ни Цркви Божјој. Ништа управо тако не срамоти наше вероисповедање и наноси му штету као када невернима дајемо ма какву прилику за саблазан. Када они, дакле, виде неке међу нама где блистају врлином и савршено презиру све житејско, неки међу њима кипте од беса, а други се често задиве и поразе тиме што они

који су исте природе са њима не живе као и они. А, опет, када виде неки ситни немар, одмах оштре језик против свих нас заједно и због немара једнога хришћанина дижу глас против целогa рода хришћанског уопште. И ни ту не стају, него говорећи против сопствене главе, због немара слугу усуђују се да одмах хуле и на заједничкога Владика и сматрају да је туђа небрига изговор за њихову сопствену заблуду.

2. А да ово носи највећу опасност онима који таквима дају повода за хулу, чујмо пророка где вапије и говори у име Божје: Авај вама, јер се због вас име Моје хули међу незнабошцима (Ис 52,5). Страшно је и пуно трепета то што рече! Ово авај као да је од некога ко кука над онима који су назначени за ону неизбежну казну. А као што, дакле, онима који су због својега немара другима разлог за хулу, предстоји толика казна, тако, опет, оне који се старају око добродетељи чекају небројени венци. Исто то учећи и Христос говораше: Нека засија светлост ваша пред људима, да виде добра дела ваша и да прославе Оиa нашега Који је на небесима (Мт 5,16). Јер као што они које саблазни небрига неког хришћанина оштре језик на Владика нашега, тако, каже, када следите добродетељ, људи који вас гледају не заустављају се на томе да само вас хвале, него видевши ваша дела где светле и ваше очи како блистају, покрену се на славословље Оца нашега Који је на небесима. А када они то чине, и нама је опет награда све извеснија и зато што нас они хвале и Владика нас дарује небројеним добрима: јер оне који Ме прослављају, прославићу (1 Цар 2,30). Зато све чинимо, љубљени, како би се прославио наш Владика и не пружајмо никоме повода за саблазан. Томе нас управо непрестано учи учитељ васељене, блажени Павле, говорећи на једном месту: Ако јело саблажњава брата мојега, нећу јести месо до века (1Кор 8,13). А другде опет каже: А тако грешећи према браћи, и рањавајући њихову немоћну савест, према Христу грешите (1 Кор 8,12). Страшна је то претња и носи велику осуду! Не помисли, каже, да то само ономе штети. Прелази то на самога Христа Који Се разапел. Ако, дакле, твој Владика није одбио да због њега буде разапел, зар ти онда да се не клониш свега што би могло да му пружи ма какав повод за саблазан? А свугде ћеш наћи да Он то саветује ученицима, јер то је оно што наш живот држи у поретку. Због тога и на другом месту пишући, [св. апостол Павле] говораше: Нека не гледа своје сваки од вас, него и другога (Фил 2,4). И опет: Све ми је власно, али не називају све (1Кор 10,23). Јеси ли видео мудрост апостолску? Ако ми је и дозвољено, каже, да учиним нешто што ми ни у чему не шкоди, а да томе не следи назиданье ближњега, ја то себи не бих могао да дозволим. Видиш ли нежну душу, како ни у чему не гледа своје, него кроз све пројављује највећу добродетељ - велику бригу о назиданью ближњега? Све то имајући на уму, чувајмо се, молим вас, и уздржавајмо од онога што може да расточи богатство наше врлине и никада не чинимо ишта што доноси ма какву штету ближњему. Јер то и грех чини тежим и припрема нам страшнију казну. И не презиримо простога човека и не говоримо оне хладне речи: "Шта ме се тиче ако се тамо неки саблажњава?" Шта то говориш, реци ми? Шта те се тиче? Христос је

заповедио да твој живот тако блиста, да ти се не диве само они који гледају, него да Се и твој Владика прослави, а ти чиниш супротно и помажеш да се место славословља хуле на Њега узносе, и још те није брига? И где је ту душа благочестива, душа која добро познаје законе Божје?

3. Него ако је раније ко то, из навике, и изрекао равнодушно, сада, молим вас нека, примивши наш савет, престане да говори те неприличне речи и постара се да све тако чини, да му не би судило оно недременооко и осуђивала га савест и да се они који га гледају не би покренули нахулу на Владику. Уколико са толиком пажњом будемо устројили својеживоте, великога ћемо и Владичиног човекољубља окушати и избећићемо смицалице ђаволове. Јер када нас види трезвене и бодре, знајући да ће залуд покушавати, тај ће одступити покривши се [стидом]. Него, доста је ово за увод. Хајде, дакле, да изложивши вашој љубави оно што је прочитано, поставимо пред вас духовну гозбу, те да видимочему то и данас блажени Мојсеј, а тачније Дух Свети његовим језиком, жели да нас поучи. Шта, дакле, вели? И рече Бог: нека изведу воде гмизавце душа живих и птице које лете над земљом по своду небеском. И би тако. Гле дај колико је човекољубље Владичино - како нас по некаквом поретку и следу обавештава о целокупном стварању. Прво нас поучи како је земљу на рађање плодова Сопственом заповешћу побудио. Потом, обавестивши остварању двају светила, додаде и шаренило звезда, којима красоту [небеску учини сјајнијом. Данас, дакле, прелази на воде и показује нам како оне Његовом речју и заповешћу дају животиње са душом (ἕρψιχα = о/душе/вљене). Нека изведу воде, каже, шизавце душа живих и птице које лете над земљом по своду небеском. Која ће реч моћи, реци ми, да досегне то чудо? Који ће језик бити довољан да прослави Творца? Он само каза: нека исклија земља - и у трен је побуди на трудове. Сада каже: нека изведу воде. Гледај како су заповести међусобно сагласне. Онде каже: нека исклија, а овде: нека изведу воде шизавцв душа живих. Као што за земљу каза само: нека исклија, и даде се шаренило цветно и биљно и семење и, речју, све створено беше, тако и овде рече: Нека изведу воде гмизавце душа живих и птице које лете над земљом по своду небеском - и сместа се створише толике врсте гмизаваца и толико шаренило птица да их није могуће набројати. Његова заповест беше кратка и само једанпут изговорена, а колико је животињских врста и какве су само. Али не чуди се, љубљени. То беше реч Божја и она све што постоји дарова постојањем. Видиш ли како [Господ] све из небитија у битије приводи? Јеси ли видео како је подробна поука, колико је снисхођење Владичино које Он показује према роду нашем? Јер откуда бисмо ми то могли да сазнамо тако тачно, да није Он из великога и неизрецивог човекољубља изволео да језиком пророковим поучи род људски? Како бисмо знали и који је био редослед стварања и сила Творчева, како реч Његова дело поста и да постојањем и уласком у битије дарова људе?

4. Али има и неких неразумних, те се и након толике поуке усуђују да не верују и не допуштају да видљиви свет има творца - једни говоре да видљиво постоји само од себе, а други да је настало из некаквог претпостојећег вештаства. Ето колика је превара ђаволова, како се послужио лакомислености оних које је прелест заробила! Стога нас, управо, блажени Мојсеј толико подробно и обавештава, поучаван Божанственим Духом, да не бисмо пострадали од истога од чега и они, него да бисмо тачно знали и след стварања и појединачно како је све створено. Јер да није Бог тако водио језик пророков из бриге према нашем спасењу, довољно би било рећи да Бог створи небо и земљу, море и животиње, и не ставити ни редослед дана, нити шта беше прво, а шта после. Али да никакав изговор не би преостао онима који хоће да буду незахвални, [Мојсеј] разговетно раздваја и поредак настајања и број дана и о свему нас обавештава са великим снисхођењем, како познавши сву истину не бисмо више обраћали пажњу на оне који, прелашћени, све говоре по сопственом расуђивању, него да бисмо знали неизрециву силу свога Творца. И би, каже, тако. Он рече: Нека изведу воде шизавце душа живих и птице које лете над земљом по своду небеском - и стихија послуша Њега и послуша заповест. И би, каже, тако, како назначи Владика. И створи Бог китове велике и сваку душу

живошиња шизавих, које изведоше воде ио вршама њиховим и сваку птицу пернату по роду. И виде Бог да је добро и блашслови их Бог, шворећи: растите и множите се и испуните воде које су у морима, и птице нека се умноже на земљи. Гледај и овде колика је премудрост Духа. Рекавши да би тако, блажени Мојсеј нас поступно поучава и каже: И створи Бог китове велике и сваку душу животиња Гмизавих које изведоше воде по врстама њиховим и сваку птицу пернату породу. И виде Бог да је добро. И овде [Мојсеј] опет предупредује дрскост оних који о свему говоре површно, да се не би још нашао неко да пита зашто настадоше китови и која нам је корист од њих и од њиховога стварања. Рекавши, зато: Створи Бог китове велике и сваку душу животиња шизавих и птице, одмах додаде: И виде Бог да је добро. Немој да се ако не знаш, каже, разлог зашто нешто постоји, усудиш да презиреш творевину. Чуо си Владику где даје суд и каже да је добро, а ти си сишао са ума и дрзнуо се да се питаш зашто шта поста, клеветујући стварање тога као узалудно? А уколико си благоразуман, моћи ћеш и из њиховога стварања да спознаш и силу Владичину и неизрециво човекољубље - силу, јер речју и заповешћу учини да се толике животиње створе из вода, а човекољубље јер им, створивши их, одреди њихов сопствени простор и удели им неизмерни део мора, како никоме не би шкодиле, него живе у водама и самом својом појавом сведочиле о превасходној сили Творчевој, а никакву штету не причињавајући роду људском. Или сматраш да је то мали знак љубави према човеку, што ти двострука корист од њих бива? То и богопознању приводи оне који желе да су благоразумни и да се задиве величином Његовога човекољубља, јер је људски род ослободио од штете коју могу да му причине. Није Он све

створио само на нашу корист, него због велике Његове штедроте нешто је створено на корист, а друго зато да би јављало силу Творчеву. Када чујеш, дакле, да виде Бог да је добро, немој више да се усудиш да противречиш Божанственом Писму, нити да се занимаш трицама, да си одвише радознао, па да се питаш зашто ово или оно постаде. И благослови их Бог, каже, и рече: растите и множите се и испуните воде које су у морима и птице нека се умноже на земљи.

5. То је благослов да се оне умноже. Будући да су створене животиње имале душу, [Господ] је желео да оне не престану да постоје, те зато [Мојсеј] додаде: И благослови их Бог и рече: растите и множите се. И та их реч до сада држи. Толико времена протече и ниједан се сој њихов не умањи. Благослов од Бога и речи: Растите и множите се даровали су их постојањем и тиме што до данас не пролазе. И би, каже, вече, и би јутро, дан пети. Ето како нас Божанствено Писмо поучи и о живим бићима сазданим у пети дан. Него сачекај мало, те ћеш опет видети човекољубље Владике својега. Није Он само воде побудио на рађање живих бића, него још заповеди и да из земље изађу копнене животиње. Уопште није неумесно да се данас мало дотакнемо и онога што је настало у шести дан. И рече, каже, Бог: нека изведе земља душу живу по роду, четвороножне и гмизавце и звери на земљи, и стоку и све гмизавце земље по роду. И би тако. Гледај како и земља опет сугуби принос даје и како садејствује Владичиној заповести. Онда је дала да расте семење, а сада даде животиње са душом, четвороножне, гмизавце, звери и стоку. Ето, и сада се види оно о чему раније рекох - да није све створено само ради наше користи, него и да бисмо, гледајући изобилно богатство његове творевине, поразили се силом Творчевом и знали како све ово беше створено некаквом премудрошћу и неискazивим човекољубљем ради части човека који је тек требало да буде саздан. И створи, каже, БОГ звери земље по роду њиховом и скотове по роду њиховом и све гмизавце земље по роду њиховом. И виде Бог да је добро. Где су сада они који се усуђују да питају: "Чему звери? Чему гмизавци?" Нека слушају Божанствено Писмо које каже: И виде Бог да је добро. Реци ми: сами Творац хвали творевину, а ти се усуђујеш да приговараш? Колико је то безумље! Земља даде, када смо код семења и биља, не само плодно него и бесплодно дрвеће, и не расту из ње само некорисне траве, него и нама непознате, а често и штетне, па се опет нико неће због тога дрзнути да укори творевину. Ништа се не зби узалуд и без разлога, нити би од Творца и добило похвалу да није створено на некакву корист. Као што, дакле, међу дрвећем нису сва плодна, него су многа и бесплодна, али нам и та не мање од плодних доносе задивљујућу корист и служе нашем задовољству. Ми од њих и куће градимо и на многе друге начине она служе нашој удобности, тако да уопште нема ничега а да није са неким разлогом створено, макар људска природа и не била кадра да поуздано позна сврху свега. Какав је, дакле, случај са дрвећем, тако је и са животињама: неке су нам погодне за храну, а друге да нам служе. И род звери и гмизаваца немало нам користи, па ако неко пожели да то

благоразумно испита, налази да нам и сада, када смо власти над њима лишени због непослушања првозданог [Адама], велика је од њих корист. Узимајући много тога од њих, лекари припремају лекове на нашу телесну добробит. А и иначе, каква је штета од стварања звери, када је једнако као и питоме требало да буду подвлашћене ономе који је ускоро имао да буде створен? Толико ћу вам засада рећи.

6. Да би појмио крајњу љубав Владичину коју Он показује према роду нашем, [сети се како Он], пошто разапе небо, разастра земљу и створи свод који као нека преграда разделяје воде, те заповеди да се створе водена зборишта, назва их морима, а копно земљом, коју потом украси стварањем семена и разноврснога биља. Затим пређе на стварање двају великих светила и шаренила звезда, окитивши њима лепоту небеску. Створивши потом из вода животиње са душом и птице које лете над земљом по своду небеском и испунивши број од пет дана, а како беше потребно да се створе и животиње од земље, Он нареди да се роде и оне - неке погодне за храну, а друге корисне за службу - звери и гмизавци. Када, дакле, све украси и наложи доличан поредак и ред видљивој творевини, Он уготови и раскошну и богату трпезу испуњену шареним и сваковрсним јелима, и када, да тако кажем, царске дворе са свих страна дивно обасја, Он коначно ствара онога који ће у свему томе да ужива и предаје му власт над свим видљивим, те показује колико је живо биће које ће бити створено часније од целокупне творевине, када заповеда да целокупна творевина буде под његовом влашћу и надзором. Али да не бисмо сувише развукли беседу, задовољивши се овим што је речено одложићемо за сутра слово о стварању тога чудесног словесног и душевнога живог бића, човека, и сада вам уобичајен позив упућујући да памтите шта вам је казано и да кроз све видљиво саме себе побуђујете на славословље Владике. А ?о што не постижемо и не можемо да схватимо сврху свега што је створено - нека нам не буде разлог за безверје, него повод за славословље. Када разум изнемогне и расуђивање посустане, помисли колико је величанство Владичино управо по томе што је Његова моћ толика да ми не знамо ни тачну сврху свега што Он створи. То [схватати] знак је благоразумне и трезвене душе. И Јелини се управо у томе преластише што су у свему попуштали сопственим расуђивањима, те одбијајући да сагледају слабост сопствене природе, него умисливши превисоко о себи и преступивши сопствену меру, изгубише и част коју су још и имали. Удостојени разумом и добивши од Творца толико првенствовање, часнији од све видљиве твари - они се сурваше у толику бесловесност, да се клањаху и псима, мајмунима и крокодилима и којечему још недостојнијем од овога. И зашто говорим само о бесловесним животињама? Многи међу њима пали су у толику безумље и толику неосетљивост, да су поштовали и лук и још ништавније ствари од тога. На њих мислећи, пророк зато говораше: Приброји се стоци неразумној и уподоби јој се (Пс 48,21). Онај који је, каже, обдарен словесношћу и удостојен толике мудрости, уподоби се бесловеснима, а безмало поста и гори од њих. Јер као бесловесна она неће бити осуђена. А онај који је

удостојен разума а који се суноврати у њихову бесловесност, са правом ће бити подвргнут великој казни јер беше неблагодаран за толико добро које му је учињено. Отуда су [јелински незнабошци] и камење и дрвене идоле коначно прогласили боговима и те видљиве стихије обоготворили. Једанпут скренувши са правога пута - пођоше по урвинама и сурваше се у сами бездан зла.

7. Али ми свеједно немојмо губити наду у њихово спасење, него доприносимо оним што зависи од нас и са сваким усрђем и дуготрпљењем разговарајмо са њима, указујући им и колика је бесмислица то [у шта верују] и колика је штета од тога, и никада се немојмо одрицати њиховога спасења. Вероватно је да ће се они временом уверити и то свакако уколико ми живимо тако да им не дајемо никакав повод [за саблазан]. Многи од њих, када виде да неки наши једноверни, који се само по имену зову хришћанима, слично њима самима грабе [туђе], похлепни су, клевећу, раде другима о злу, сплеткаре и чине којешта друго, предају се раскоши и прождрљивости - више ни савет не примају, сматрајући нашу [веру] обманом и све нас једнако кривима. Размисли колике ће се казне такви [хришћани] удостојити, када не само да себи самима огањ неугасиви нагрђу, него су криви и за то што се други утврђују у обмани и затварају уши за поуку о врлини и дајући тиме повод да се клевећу и они који следе добродетель а, што је од свега најтеже - када се због њих и Владика хули? Видиш ли колика је штета од греха? Видиш ли како они који следе зло сами себе чине кривим не за незнатну, него и за најтежу казну, када буду за све рачун полагали - не само за сопствену погибао, него и за саблазан преварених и за то што се бешчасте они који следе добродетель и хули се на Бога? Све то имајући на уму, не будимо немарни према своме спасењу и постарајмо се озбиљно да живимо по Богу, знајући да се управо овде или осуђујемо или удостојавамо Његовога човекољубља. Тако, дакле, све чинимо да бисмо и сами живели са добром савешћу и да бисмо оне који су још заблудели својим живљењем по Богу упутили према истини, како би због нас и сва друга наша браћа окушала добру похвалу, а пре тога свега да би Се прославио наш Владика и велику бригу за нас показао. Када људи који нас гледају имају користи и славу Богу узносе, и ми ћемо веће наклоности од Њега окушати. И шта би могло да буде блаженије од човека који живи тако да порази оне који га гледају, па да кажу: "Слава Ти, Боже! Какви су хришћани! Какво мудрољубље показују! Како презиру садашње! Како све сматрају сенком и сном и ни за шта видљиво не маре, него све чине као да у туђини живе, жудећи свакога дана да отпутују одавде!" Шта мислиш, колику награду од Бога те речи спремају онима који овде тако живот проводе? И чудесно је и дивно то да ће и они који тако о нама суде брзо одступити од своје заблуде и приљубити се истини. А колику то смелост тамо даје, свакоме је јасно. Знајући, дакле, да смо одговорни и за корист и за штету ближњих, тако устројавајмо сопствени живот да не будемо само ми њиме задовољни, него да постане и пример за поуку другима, како бисмо и овде велику од Бога наклоност себи привукли и у

будућем [веку] изобилно окуша-ли човекољубља Божјег, благодаћу и милосрђем једнороднога Сина Његовог, Којем са Оцем, заједно са Светим Духом [припадају] слава, сила и част сада и у векове векова. Амин.

ОМИЛИЈА СЕДМА

[садржај](#)

И рече Бог: начинимо човека по слици нашој и по подобију. И нека владају рибама морским и птицама небеским и стоком и зверима и евом земљом и свим емизавцима који емизу по земљи. (Пост. 1,26)

1. Хајде да и данас, пошто са великом радошћу саслушасте оно што смо јуче говорили, представимо вашој љубави оно што је управо читано, замоливши вас претходно да помно пазите на то што се говори и да претходне речи слажете у разуму, да се и ми не бисмо улудотолико трудили. Оно око чега се ми старамо је да ви тачно познате силу тога што је написано, не да бисте само ви то знали, него како бисте и другима постали учитељима и, по блаженом Павлу, једни друге изграђивали (1Сол 5,11). Јер ако ви напредујете у Господу и ако показујете преуспевање у духовној науци, велику ћете радост и нама причинити. То је, управо, највећа наша радост и највећи празник. Јер ко је наша нада, радост, венац похвале?, пита [свети апостол Павле]. Нисте ли то ви и ваше преуспевање по Богу (1 Сол 2,19)? Тако и сваки учитељ, када види да му је ученик брижљиво утврдио у разуму сећање на пређашње поуке и да делатно показује плод, са великом радошћу предаје му знање и о наредном. Тако, дакле, и ми, што више видимо да вам је бодар разум, да вам жеђ расте и мисао крилати, све усрднији бивамо у томе да вам изложимо богатију поуку. И што вам више изливамо духовне воде, и нама ради вашег назиданја и ваше духовне користи оне све више бујају. Овде, наиме, не може да се догоди оно што је природно за новац. Онај који је тамо ближњем дао сребро, умањео је сопствено имање и што више даје, оно му се све више и смањује. А овде је супротно. Имање се управо и увећава онда, тада се више и domeће овом духовном благу - када штедро изливамо поуке жељнима да од њих имају користи. Када нам је, дакле, то залог већег богатства и имања, а и ви имате неутолну жељу за овом духовном храном, хајде да видимо чему нас ?о и данас поучава блажени Мојсеј кроз ово што прочитамо, или радије - шта благодат Духа његовим језиком казује свима нама. И рече, каже, Бог: начинимо човека по слици нашој и по подобију. Немојмо да просто претрчимо, љубљени, преко овога што је казано, него испитујмо сваку, па и кратку, реч и, спустивши се у њихову дубину, истражимо силу која је сакривена у њима. Ако је ту и мало речи, али велико је скривено благо, а трезвеним и будним доликује да се не заустављају на површини. Па и они који настоје да открију вештаствену ризницу не копају и не испитују само површно, него се спусте у велику дубину и истражују недра земљина, па својим умећем одвајају злато од земље и након много труда и зноја често једва могу да пронађу тек понеко зрнце. А овде ништа није тако, него је и мука мања, и благо је неисказано - јер све је духовно такво.

2. Не будимо, дакле, гори од оних који жуде за вештаственим стварима, него испитајмо и ми ту духовну скривницу која лежи у овим речима и видимо прво шта је оно што је ново и чудно у њима и зашто је овај блажени пророк или, тачније, човекољубиви Бог јављајући се кроз пророка, употребио такав [нови] начин изражавања. Каже Он: Начинимо човека по слици нашој и по подобљу. Раније Га слушасмо где, након што створи небо и земљу, рече: Нека буде светлост и Нека буде свод посред вода. И опет: Нека се сабере вода на једно место и нека се појави копно и Нека буду светила и Нека изведу воде гмизавце душа живих (Пост 1,3,6,9,14,20). Јеси ли видео како је само речју и заповешћу целокупна твар настала у пет дана? А гледај колика је данас разлика у изразу. Он више не каже: "Нека буде човек", него шта? Начинимо човека по слици нашој и по подобљу. Шта је ту ново и необично? Ко је, дакле, овај који се ствара, да су за то Творцу били потребни толики савет и размишљање? Не ужасавај се, љубљени. Оно што је часније од свих видљивих бића - човек је, и ради њега и беше све ово створено - небо, земља, море, сунце, месец, звезде, гмизавци, стока, све бесловесне животиње. И зашто је, питаш се, ако је од свега овога часнији, он створен касније? Са разлогом је то тако. Јер као што је, када се цар намери да уђе у град, природно да копљеносци и сви други иду напред, како би цар у своје одаје ступио тек када буду биле ваљано припремљене, тако и сада [Господ], намеравајући да над свим на земљи постави некога цара и владара, претходно сав овај украс створи и онда приведе онога који је назначен да началствује, показујући нам тиме колико Он цени то биће. Али питајмо Јудејца и видимо шта он каже коме је речено: Начинимо човека по слици нашој. Па то је спис Мојсејев, коме они кажу да верују, мада није тако, јер Христос каже: Ако верујете Мојсеју, верујете Мени (Јн5,46). Списи су, ето, код њих, а смисао код нас.

3. Коме је, дакле, казано: Начинимо човека и коме то Владика дајетај предлог? Није то зато што Он потребује савета и [туђега] мишљења далеко било - него Он то жели да нам тиме дозначи превасходну част која се указује створеном човеку. Шта, дакле, кажу ти који још имају покров у срцима својим и одбијају да схвате ишта од онога што тамо лежи? Ангелу, веле, то каже или архангелу. О, лудости! О, крајње бестидности! Па како би могао, човече, ангео да учествује у одлуци Владичиној и твар да саветује Творца? Није удео ангела да саветују, него да предстоје и да испуњавају своју службу. А да би се уверио, слушај велегласнога Исаију где каже о вишњим силама ангеоским како виде херувиме где стоје здесна Богу и серафиме који крилима покриваху лица своја и ноге (Исб,2). Јасно је да они не могаху да подносе светлост која оданде надираше, него стајаху са великим страхом и трепетом, јер творевини доликује да пред Владиком стоји.

4. Али они, не разумевајући ништа од онога што пише, говоре оно што им просто падне на памет. Стога нама ваља да одбацимо њихове клевете и да

поучимо чеда Цркве који је истински смисао ових речи. Ко је, дакле, тај коме [Бог] каже: Начинимо човека! А ?о други ако не великога савета ангел, дивни саветник, крепки, кнез мира, отац будућега века (Ис9,6), једнородни Богомладенац, Који је Оцу раван по суштини и кроз Кога све постаде? Њему то каже [Господ]: Начинимо човека по слици нашој и по подобију. Овде и онима који умују аријански Он задаје смртну рану, јер није заповедно рекао "начини", као ономе који је нижи [од Њега] или као мањем по суштини, него са равном чашћу [рече]: начинимо. А и ово нам показује једносуштност: Начинимо, каже, човека по слици нашој и по подобију. Али ту се опет појављују други јеретици, који скврне догмате Цркве и кажу да је, ето, [Господ] рекао: по слици нашој, па отуда желе да кажу да је Божанство човеколико, што би било потпуно безумље - Онога Који нема образа ни облика и Који је неизмењив сводити на људски облик и образ и бестелесноме придавати удове. Шта би могло да буде равно том безумљу, када они не само да не желе да се називају учењем богонадахнутих Писама, него отуда још имају и велику штету? Тако управо [раде] и болесници иони који слабо виде овим телесним очима. Као што они због слабости очију мрзе и сунчеву светлост и као што се болесни гнушају и најздравије хране, тако и ови који болују душом и духовно слепи не могу да упере поглед према светлости истине. Испунимо зато оно што зависи од нас и руке им пружимо, разговарајући са њима са великом кротошћу. Тако је управо и блажени Павле саветовао, говорећи: ... Са кротошћу карати оне који се противе, не би ли им како Бог, каже, дао покајање за познање истине и да се прену[1] из замке ђавола, који их је живе уловио да творе његову вољу (2 Тим 2,25-26). Видиш ли како је тим речима дозначио да они као да су омамљени некаквим пијанством, јер рекавши: да се прену, он је показао да они као да су негде погужени. А рече уз то и како их је ђаво живе уловио, чиме као да каже да су мрежама спутани. Треба нама много блажности и дуготрпљења, да бисмо могли да их уграбимо и изведемо из замки ђаволових. Рецимо им, дакле: тргните се мало, погледајте у светлост правде, размислите о правом смислу ових речи. Рекавши: начинимо човека по слици нашој и по подобију, [Господ] Се није ту зауставио, него нам је објаснио оним што је уследило зашто је употребио реч слика. Јер каже: И нека владају рибама морским и птицама небеским и свим шизавцима који шижу по земљи. [Господ], дакле, реч слика користи у вези са влашћу, а не са нечим друго, јер Он створи човека као владара над свим на земљи и ничега на земљи нема да је веће од њега, него све пребива под његовом влашћу.

5. А ако они који воле да се споре, и након што им је то тако подробно објашњено, буду говорили да је оно казано у вези сликом [спољашњег] изгледа, питаћемо их: није ли очевидно да не постоји само човек, него и жена? Па обоје имају исти облик. Неће онда бити да је то разлог. Слушај Павла који каже: Муж није дужан да покрива главу, јер је слика и слава Божја; а жена је слава мужевљева. Он началствује, а она је потчињена, како јој и Бог каза на почетку: Код мужа твога биће прибежиште[2] твоје и он ће

господарити тобом (Пост 3,16). Будући да из разлога началствовања а не и [спољашњег] изгледа доби [обележје] слике [Божје], човек влада свим, а жена је потчињена, Павле за мужа каже да је слика и слава Божја, а да је жена слава мужевљева. А да је говорио о изгледу - он не би направио разлику, јер исто је обличје мужа и жене. Јеси ли видео колика је истина и како онима који воле бесмислена спорења не оставља никакву могућност за оправдање? Али ми, свеједно, не престајмо да показујемо велико дуготрпљење у односу према [заблуделима], не били им како Бог дао покајање за познање истине. Немојмо, стога, посустајати да показујемо велику кротост према њима, не бисмо ли их како могли уграбити од преваре ђаволове, па им, ако је угодно, опет поменимо блаженога Павла који овако говораше житељима Атине: Не треба да мислимо да је Божанство подобно злату или сребру или камену или уметном кипу или замисли човековој (Дап 17,29). Виде ли колико им темељно мудри учитељ сву заблуду уништи? Он није рекао само да је Божанство лишено телесног образа, него ни да људска замисао није способна да нешто тако уопште представи. Стално им то понављајући, не престајте да им износите своје мишљење - можда и попусте, можда пожелеле да погледају у истину. Обраћајући им се са великом благошћу и пажњом, не престајте ни сами ви, молим вас, да помно држите догмате Цркве, не мешајући редослед тога шта је речено. А са Јудејима говорите сходно њима и показујте да [оне речи] нису упућене некој од службених сила, него Самом једнородном Сину Божјем, показујући опет на основу тога и онима који аријански умују равност Сина и Оца, а онима који умишљају да је Божанство човекообразно наводите оно што јавно каза блажени Павле - погубне болести што ничу попут кукоља искорењујте догматима Цркве, а сами за себе ревнујте да утврдите благочестива учења. Ја желим и молим се да сви ви држите поредак учитеља и да не будете само слушаоци овога што вам говоримо, него да и другима донесете глас и да печате на пут истине оне који су још увек заблудели, као што и Павле каже: Један другог називајте и са страхом и трепетом своје спасење стичите (1Сол 5,11.и Фил 2,12). Тако ће се и наша Црква умножити, а и ви ћете окушати вишње благодати када показујете велику бригу за своје удове.

6. Бог управо жели не да хришћанин буде сам себи довољан, него да и друге изграђује и то не само поуком, него и животом. Јер ништа тако не упућује истини, као пажљиво живљење, а и други не пазе толико на оно што ми говоримо, колико на то што чинимо. А да би увидео да је то тако (макар и безброј пута философирали и говорили о трпљењу зла, а када падне тренутак не покажемо ли се на делу - од приче нема толико користи, колико је дело нанело штете. А ако и пре и после приче дамо пример делима, бићемо достојни да нам се верује, јер оно што саветујемо и на делу испуњавамо, пошто и Христос такве назва блаженима, говорећи: Блажен је који изврши и који поучи (Мт 5,19), гледај како је претпоставио делање, а иза њега ставио поуку. Јер ако дело претходи, макар поука и не следила, довољна су дела да јасније од речи поуче оне који нас гледају. Тако на сваки начин, дакле, гледајмо да прво поучавамо делима, а потом речима,

како не бисмо и ми чули од Павла: Учећи другогa, себе ли не учиш! (Рим 2,21) И када желимо да некога посаветујемо да исправи нешто важно, старајмо се да прво сами то исправимо, да бисмо још слободније давали поуку и нека нам сва брига буде како да спасимо душу, како бисмо успели да, обуздавши киптаје плоти, покажемо истински пост - уздржавање од зла. А ?о је пост. Уздржавање од јела зато је и добијено, како би се обуздала напетост плоти и да би се укротио коњ [страсти]. Јасно је да онај који пости ваља да пре свега зауздава гнев, да се научи благиости и кротости, да има скрушено срце, изгони помисли на неумесне жеље, држећи пред очима оно недремано око и судилиште непоткупљиво, да се издигне изнад новца, да покаже велико милосрђе и да из душе изгони сваку злобу према ближњем. То је истински пост, као што и Исаија каже у име Божје: Нисам Ја такав пост изабрао, каже Господ, ни да као трска савијеш врат свој и кострет и пепео да простреш, нити тако ћете назвати пост примљеним (Ис58,5). Него шта је, реци ми. Раскини, каже, окове насилних нагодби, ломи хлеб свој 1ладноме, сиромаха и бескућника уводи у дом свој (Ис 58,6,7,8). И учиниш ли тако, каже, тада ће се излити као зора светлост твоја и исцељења твоја брзо ће доћи.

7. Јеси ли видео, љубљени, шта је истински пост? Такав пост постимо и не мислимо просто, као многи, да се он исцрпљује у томе да до вечери остајемо без хране. Није то оно што се тражи, него да уз уздржавање од јестива покажемо и уздржавање од свега штетног и да се много потрудимо око неговања духовног. Онај који пости треба да је спокојан, тих, благ, смирен, да презире славу тренутнога света. Као што презре душу, доликује да презре и празну славу и да гледа само на Онога Који испитује срца и бубреге, да се са пажњом моли и исповеда пред Богом и према снази да даје милостињу како би самоме себи помогао. Јер ова, управо ова заповест може да нам затре сва сагрешења и да нас истргне из огња геенскога, само ако је са штедрешћу творимо, а не да бисмо је показали људима. А зашто кажемо - да не показујемо? Ако смо благоразумни, требало би да је показујемо само зато што је то добро и из састрадавања према ближњима, а не због обећане плате од Владике. Али будући да ми не можемо ништа високо да мислимо, приносимо је макар због те плате, али не тежећи ни за каквом славом од људи, како не бисмо уз трошак и награде се лишили. И на то гледајмо не само у вези са милостињом, него и на сваком духовном послу и ништа не чинимо обазирјући се на славу људску, будући да нам ни од чега неће бити користи - ни ако постимо, ни ако се молимо, ни ако творимо милостињу, нити ако шта друго чинимо, ако то не бива само због Онога Који зна и оно што је скривено и што лежи у дубини нашега разума. Јер ако од Н>ега очекујеш награде, човече, зашто желиш да те хвале они који су једне природе са тобом? И зашто кажемо хвале? Тај често и не хвали, него и клевете. Много је оних који су тако злоумни, да и оно добро што ми чинимо окрећу у супротно. Зашто, реци ми, толико високим држиш пропадљиви њихов суд? Нема ничега нашег да се крије од онога недреманог ока и, то имајући на уму, треба да са таквом пажњом устројимо

живот, као они који убрзо имају да испоставе рачун и за речи, и за дела, и за саме помисли. Немојмо, стога, презирати сопствено спасење. Ништа није врлини равно, љубљени. Управо нас она граби од геене и у будућем веку дарује нас да се наслађујемо царством небеским, а у садашњем животу чини нас вишима од свих који би да улудо сплеткаре и силнијима не само од људи, него и од самих демона и од непријатеља нашега спасења - ђавола. Шта би онда њој могло да буде равно, када оне који је следе узвишава не само над коварним (лукавим) људима, него и над демонима? Јер добродетељ је презирати све људско, у сваком часу на уму имати будуће, ничему садашњем не приљубљивати се, него знати да је све људско сенка и сан, ако не и нешто ништавније. Врлина је као мртац бити расположен према стварима овога живота и за оно што штети душином спасењу бити неделатан као мртац, а само за духовно живети и делати, као што и Павле говораше: Живим, не више ја, живи у мени Христос (1 Гал 9,20). И ми, стога, љубљени, као они који се у Христа обукоше, све тако чинимо и не жалостимо Духа Светога. Јер када нас узнемире страсти - недолична жеља, јарост, гнев или злоба - мислимо на Онога Који у нама пребива и изгонимо бестрага сваку такву жељу. Постидимо се од Бога нам дате неизмерне благодати и зауздајмо све плотске страсти, како бисмо се, правилно се подвизавајући у овом кратком и пролазном животу, удостојили оних великих венаца у тај будући дан, страшан за грешнике, а жуђен од оних који се обукоше у врлину, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Коме са Оцем, заједно са Светим Духом, [припадају] слава, сила и част сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Грчки "ἀνανήψω" значи "отрезнити се".
2. Η αποοτροφή - слов. обращение.

ОМИЛИЈА ОСМА

[садржај](#)

На наставак стиха: Начинимо човека по слици нашој, и против оних који питају зашто су створене звери и каква је корист од њиховога стварања, и о томе да управо то сведочи и о части указаној човеку и о неизрецивом човекољубљу Божјем.

1. Трудољубиви земљоделци, када виде масну и плодну ораницу, обилно је сеју, па показују велику и непрестану бригу свакодневно је прегледајући није ли се где примило нешто некорисно и по семе шkodљиво, што би могло да им претекне узалудни труд. Тако се и ми, гледајући вашу духовну жеђ и жељу за слушањем, старамо да у ваш разум свакога дана сејемо мисли из Божанствених Списа, предочавајући вам и оно што може да штети овој духовној сетви, како не бисте били уловљени и да не би било оскврњено здраво учење догмата (διδασκαλίαντων δογμάτων) гадошћу оних који настоје да оно што је [плод] њиховога умовања уведу у догмате Цркве. Ваше би,

дакле, требало да буде да брижљиво чувате оно што вам је поверено и да то не губите из памћења, како бисте могли и оно што следи лако да пратите. А ако не сиђемо у дубине смисла и ако ви не напрежете свој ум сада, када је време поста, када су вам удови окретни за пливање, око разума изоштреније и неометано лошим утицајем хране, а дух издржљивији да се не плане од беса, када ћемо моћи? Зар онда када [изобилују] храна, опијање и преједање и зла која се отуда рађају? Или зар не видите да и они који би да нађу [драго] камење из мора не траже га тако што седе горе наобали и броје таласе, него оно чему теже налазе тек када се спусте у саму дубину и сиђу у, такорећи, сама недра бездана? Па опет, какву би нам нарочиту корист донело и да нађемо то камење? Камо среће дато још не повуче велику штету и губитак! Отуда се управо - од помаме за новцем - рађају небројена зла. А, опет, мада толику штету носе, они који се томе посветише ничега се не боје, него се и опасностима излажу, и велики напор подносе не би ли како могли да пронађу то што траже. А када су у питању Божанствена Писма и ово духовно и скупоцено камење, ту нити треба подозревати опасност, нити је напор велик, а добитак је неизрецив, само ако бисмо са ревношћу учинили све што од нас зависи. Благодат је спремна и тражи оне који је у изобилу примају. Јер такав је Владика наш - када види бодру душу и огњену жеђ, Он је, по Својој дарожљивости, штедро дарује својим благом које превазилази и то што је тражено.

2. Знајући то, љубљени, очистивши ум свој од житејских ствари и раширивши разум, са великом усрдношћу примајте оно чиме вас Дух дарује, да бисте као земља масна и плодна умножили семе и донели један сто, други шездесет, а трећи тридесет. Чули сте претходних дана неизрециву премудрост Саздатеља свега видљивог и како све би створено тек речју и жељом. Он каза: Нека буде, и би у мах настадоше све стихије: довољна је била реч за постојање твари, не зато што то беше просто реч, него реч Божја. Сећате се онога што ономад упутисмо онима који уносе у догмате Цркве лична безумна учења, по којима је све настало из претпостојећег вештаства. Сазнали сте зашто је [Господ] небо створио савршеним, а земљу безобличном. Тада помену смо два разлога: један - да се не бисмо, у бољој стихији познавши моћ Владичину, више двоумили мислећи да то би из недостатка силе; а други - да нам је земља и мајка и хранитељка, и из ње се и хранимо, и све друго уживамо, и њој ћемо се опет вратити, јер она нам је и отаџбина и гроб. А да не би, дакле, то што нам је толико неопходно учинило да се нешто велико о њој мисли, [Господ] је показује као на почетку безобличну, да бисмо се учили и тиме да више не приписујемо природи земље све раније казано, него моћи Творчевој. Научили сте, опет, како [Господ] раздели воде, заповедивши да настане овај видљиви свод. Видесте животиње са душом како их дају и вода и земља. Немам потребу да то сада понављам вашој љубави без разлога, него да би они који су раније већ слушали имали могућност да то додатно утврде у разуму, а онима који тада нису били присутни да то буде довољна поука и да ни у чему не буду оштећени што нису били ту. И чедољубиви

отац одсутној деци чува остатке од трпезе, да би она, када се појаве, нашла у том чувању утеху због одсуства. Зато и ми, старајући се о свима који се овде стичу као о сопственим удовима и ваш напредак рачунајући у сопствену похвалу, желимо да сви савршени будете примљени у славу Божју, и на славу Цркве и на похвалу нама. И ако није досадно, хајде мало да се подсетимо и онога што јуче казасмо вашој љубави. Видели сте разлику у стварању [претходне] твари и саздавању човека. Чусте колике је части [Господ] удостојио началника нашега рода и како је, приликом самога саздавања, самим речима и снагом израза пројавио част према ономе кога је намерио да створи, говорећи: Начинимо човека по слици нашој и по подобију. Сазнали сте шта значи по слици - да се не ради о достојанству суштине, него о подобности по власти, и да то није рекао у вези са сликом [телеснога] образа, него у смислу власти, те да стога и додаде: И нека владају рибама морским и птицама небеским и зверима и гмизавцима на земљи.

3. Али овде се на нас дижу Јелини који кажу да те речи нису истините, јер не владамо ми зверима, како се тврди, него оне нама владају. А управо то није истина. Где год се човек појави, звери се сместа дају у бег. А ако неки пут, када их глад притисне или ако ми њих нападнемо, и пострадамо некако од њих, то не бива зато што оне владају нама, него нашом кривицом. Па и када нас и лопови нападну, ако се не опустимо него се наоружамо, то није знак њихове власти над нама, него нашега старања о сопственом спасењу. Него чујмо шта се даље каже. Начинимо, каже, човека по слици нашој и по подобију. Као што реч слика употреби за слику началствовања, тако и подобије за назначење да по људској моћи постанемо подобни Богу, односно да Му се уподобимо у кротости и благодати, и [уопште] у смислу врлине, као што и Христос каже: Да будете синови Оца својега Који је на небесима (Мт 5,45). Као што су на овој пространој и великој земљи неке животиње више кротке, а друге дивље, тако су у нашој души неке помисли више благе (αλογοτεροι - бесловесне) и питоме (κτηνώδεις - скотске[1]), а друге пре зверске (θηριώδестεροι) и дивље (αγριώτεροι), па њих, дакле, треба држати, надвладати и предати разуму да он њима влада. А како неко може, питаш, да савлада зверску помисао? Шта то збориш, човече? Лавове побеђујемо и душе њихове питомимо, а ти сумњаш можеш ли зверство помисли у питомину обратити! Звери је ионако по природи својствена суровост, а благодат јој је мимо природе. А код тебе је супротно - по природи благодат, а против природе суровост и зверство. И ти који си из душе звери изагнао оно што јој је урођено, а испунио је оним што јој је мимо природе, не можеш ли сам да сачуваш оно што је теби самоме у природи? Колике је то осуде достојно! А и од тога још је чудније и необичније то да у вези са лавовском природом постоји још једна потешкоћа: звер је лишена разума, а ипак често видимо где их питоме воде по трговима, па многи власници продавница често и сребро баце власнику његовом као плату за умеће и мудрост којима је припитомио звер. А твојој су души својствени и расуђивање и страх Божји и сваковрсна велика помоћ. Не помињи, дакле,

никакве изговоре, јер, уколико хоћеш, можеш ти и да будеш и питом и кротак и благ. Начинимо, каже, човека по слици нашој и по подобију.

4. Него, вратимо се поново претходном питању. Види се на основу тога што је казано да је човек првобитно имао савршену власт над зверима. Нека владају, каже, рибама морским и птицама небеским и зверима и гмизавцима на земљи. То да се ми сада бојимо звери и да смо власт над њима испустили - ја не поричем. Али то не сведочи о лажности обећања Божјег. У почетку, наиме, то не беше тако, него се звери бојаху и трептаху и сагињаху пред својим владиком. И пошто због непослушања [човек] изгуби смелост, оста без пуноте власти. А да све беше потчињено човеку, послушај Писмо где каже: Приведе, каже, звери и све бесловесне Адаму да види како ће их назвати (Пост 2,19). Гледајући звери како му прилазе, он не побеже, него свима надену имена као господар слугама које су му потчињене. И сваку како назва, каже, Адам, то јој беше име. То је, ето, символ господарења. Бог му зато и допусти давање имена, желећи управо да га и тиме поучи достојанству власти. Довољно је, дакле, и то да би се видело да човеку звери испрва не беху страшне. А има и нешто друго, не мање од тога, него и много јасније. Шта? Разговор змије са женом. Да су звери биле страшне човеку, жена, видевши змију, не би остала, не би примила савета, не би толико слободно са њом разговарала, него би се сместа ужаснула и побегла. А, ето, сада и разговара и не боји се, јер тога страха још нема. Али када уђе грех, одузеше се и част и власт. Као што међу слугама они који су угледни изазивају страхопоштовање и код својих другова, а они који су омрзнути боје се и својих саслужитеља, тако би и са човеком. Док имаше смелост пред Богом, страхан беше и зверима, а када паде у немилост, почео је да се убудуће боји и последњих својих слугу. А ако си уздржан према овоме што говоримо, докажи ми да су пре сагрешења човеку звери беху страшне. Али тешко да то можеш, Ако је и ушао после тога страх, и то је највећи знак човекољубља Божјег: да је, и пошто је човек преступио заповест, указана му част остала нетакнута, не би он лако устао од пада. Када непослушни људи окушају исту част као да су послушни, утврђују се више у лукавству и не удаљавају се брзо од зла. А ако ни сада, када прете страх, казне и мучења, не успевају да целомудрују, какви би били да ништа не страдају због својих страшних сагрешења? Тако се види да нас је [Господ] власти лишио из бриге према нама.

5. А ти, љубљени, и у томе гледај неизрециво Божје човекољубље - како је Адам сву заповест оборио и потпуно преступио закон, а човекољубиви Бог Који добротом побеђује наша сагрешења није га све части и потпуног владичанства лишио, него је само оне животиње оставио ван његове власти које му у животу не користе много, а дозволио да оне које су потребне и корисне остану потчињене и у покорности. Оставио је, дакле, стада воловска, да бисмо вукли плуг, орали земљу и сејали. Оставио је и друге врсте теглеће стоке, да би нас одмениле када носимо нешто тешко. Оставио је стада оваца, да бисмо имали довољно средстава за одело.

Оставио је и друге врсте животиња које су нам од велике користи. Када је кажњавајући човека за непослушање рекао: У зноју лица свога јешћеш хлеб свој (Пост 3,19), да не би тај зној и мука били неподношљиви, Он их је олакшао великим бројем бесловесних које саучествују у нашем труду и невољи - учинио је исто, што би учинио и човекољубиви и брижни господар који, пошто ишиба свога слугу, привије на ране лек. Тако и Бог, казнивши грешника, на сваки начин жели да учини ту осуду подношљивијом, па осудивши нас на зној и на непрестану муку, уредио је да многе врсте бесловесних животиња учествују у нашој муци. Значи да је и то што је част дао, и што ју је опет одузео, и што је наметнуо страх од звери, и све друго, уколико се пажљиво и благоразумно испита - преиспуњено премудрошћу и великом бригом и човекољубљем. Више од свега другог благодаримо Ономе Који нам толико добра учини, јер Он од нас није тражио ништа тешко и неугодно, него само да толика добротина исповедамо и да за њих узносимо благодарење. Није то зато што је то Њему потребно - јер Он је непотребит - него да бисмо се ми учили да приклонимо себи Даваоца добара и да не будемо незахвални, него да показујемо врлину достојну добротинастава и толике бриге. Тако ћемо Га позвати и на још већу бригу о нама. Немојмо, стога, да будемо немарни, молим вас, него нека сваки од вас, свакога часа, ако је могуће, расуђује не само о општим добротинаствима, него и о сопственим која му [Господ] указује, не само о исповеданим и свима очевидним, него и о многим за која само он зна и која су скривена од свих - јер тако ће моћи да непрестано благодарење узноси Владики. То је највећа жртва, то је савршени принос, то ће нам бити залог смелости. А како, рећи ћу. Онај ко о томе стално промишља, ко тачно зна сопствену ништавност (ευτελείαν - јефтиноћу), а мислећи на неизрециво и преизобилно Божје човекољубље и како Он устројава наш живот, не достојно нашим сагрешењима, него гледајући на сопствену доброту, ко смирава свој разум, скрушава своју помисао, сваку надменост и очајање успокојава, учи се умерености, презирању славе овога живота, исмевању свега видљивог, очекивању будућих добара и животу вечном и бесконачном - тај чија је душа тако расположена, истиниту и угодну жртву Богу узноси, као што пророк каже: Жртва је Богу дух скрушен, срце скрушено и смирено Бог неће презрети (Пс 50,19). Благоразумне слуге не мењају толико муке и казне, колико добротинастава и свест о томе да нису кажњени достојно сагрешењима.

6. Скрушимо, онда, дух свој, молим вас, смиримо разум, а посебно сада када нам време поста у томе као савезник пружа велику помоћ. А уколико смо тако расположени, моћи ћемо и молитве да са великом трезвеношћу творимо и да, исповедајући сагрешења, себи привучемо свише велику благодат. И да бисте се уверили да су такве душе Владики угодне, чуј Га где каже: На кога ћу погледати, него на кротког и тихог и онога који трепти од речи Мојих (Ис 66,2)? Зато и Христос, беседећи [са ученицима], говораше: Научите се од Мене, јер сам кротак и смирен срцем и наћи ћете покој душама својим (Мт 11,29). Онај који самога себе истински смирава,

никада не би могао у гнев да падне, нити да се разјари на ближњег, ако је душа умирена и у себе загледана. А ако је душа тако настројена, може ли шта бити блаженије од ње? Такав човек стално у луци седи, избављен од сваке буре и радујући се тишини помисли. Зато је и говорио Христос: И наћи ћете покој душама својим. Као што се онај који је те страсти умирио наслађује великим спокојем, тако је немарни и духом клонули, који није способан ваљано да заузда страсти које се у њему рађају, непрестано пометен, сам са собом ратује, смућен је и када никога нема и страда од велике буре. Зато када се подигну таласи и навали вихор злих духова, он често бива потопљен, јер му лађа потоне због кормиларевог неискуства. Стога треба бити трезвен и бодар и непрекидно се бринути за своје спасење. Хришћанину увек ваља ратовати са плотским страстима, он стално треба да се опомиње закона које нам је поставио заједнички Владика свега и њима да се ограђује, да се Његовим великим дуготрпљењем према нама користи како доликује и да не очекује искушење делима, па да се тек тада смири, да се не би и за нас говорило: Када их убијаше, тада Га тражаху (Пс 77,34). Имајући, дакле, љубљени, савезника у садашњем посту, сви хитајмо на исповедање сагрешења и клонимо се свакога зла, а следимо сваку врлину. Томе и блажени пророк Давид поучава када каже: Уклони се од зла и сатвори добро (Пс 36,27). Ако тако устројавамо оно што зависи од нас, са уздржавањем од јела покажемо и уздржавање од зла, моћи ћемо и сами велике да окушамо смелости, да се удостојимо штедрога од Бога човекољубља и у садашњем животу и у онај страшни будући дан, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Коме са Оцем, заједно са Светим Духом, [припадају] слава, сила и част, сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Оба ова придева корист се само за домаће, питоме животиње, марву - насупрот дивљим.

ОМИЛИЈА ДЕВЕТА

[садржај](#)

Савет онима који се стиде да након трпезе учествују на вечерњој служби и на наставак стиха: Начинимо човека по слици нашој и по подобљу и: И створи Бог човека; по слици Божјој створи га; мушко и женско створи их. (Пост. 1,26-2,3)

1. Мање нам је данас сабрање. Откуда то? Може бити да су се неки постидели да се после вештаствене трпезе појаве на овој духовној гозби, па то им беше узрок изостанка. Али нека ти слушају онога мудраца где каже: Постоји стид који наводи на грех и постоји стид - слава и благодат (Сир 4,21). Није зазорно да онај који је учествовао на телесној трпези дође на духовни пир. Духовне ствари нису као људске назначене за строго

одређено време, јер за разговор о духовном сваки део дана је погодан. И зашто само дана? И ноћ нека падне, па то опет није препрека духовној поуци. Зато и Павле говораше Тимотеју, пишући: Настој у право време и у невреме; изобличи, запрети, замоли (2 Тим4,2). Слушај опет и блаженога Луку: Намеравајући да изађе сутрадан из Троаде, каже, Павле разговараше са њима и продужи беседу до поноћи (Дап 20,7). Је ли време омело, реци ми, или прекинуло беседу? Будан слушалац, макар и обедовао, може бити достојан овога духовног сабрања, као што, опет, немаран и духом клонуо, макар остао и гладан, никакву корист одавде неће понети. А ?о говорим не да бих ублажио строгост поста, далеко било, него и хвалећи оне које посте и дајући им за право, а желећи да вас поучим да следите духовно трезвено расуђујући, а не следећи обичају. Није срамота да онај који је узео храну учествује у овој духовној поуци, него бити немарнога ума, скољен страстима и не смиривати киптаје плоти. Није јести зло, далеко било, него је штетно преједати се и оптерећивати стомак, што уништава и насладу од хране, као што, коначно, није зло ни узимати умерено вина, него предати се пијанству и због неумерености изгубити расуђивање. А ако услед телесне слабости, љубљени, не можеш гладан да проведеш дан, нико благоразуман неће моћи да ти приговори због тога. Ми имамо Владику благог и човекољубивог Који не захтева ништа од нас преко наше снаге. Он не тражи без разлога да се уздржавамо од јела и да постимо, нити је то зато да бисмо тек остајали гладни, него да бисмо, одвраћајући се од житејских ствари, сваку прилику посветили духовним стварима. То значи да, када бисмо трезвенога разума устројавали свој живот и свако старање показивали према духовном, а храни приступали само да бисмо испунили нужду и у добрим делима сав живот проводили, никакву потребу не бисмо имали за помоћи од поста. Али како је људска природа немарна и више се предаје распусности и раскоши, човекољубиви Владика као чедољубиви отац изуми нам лек поста, и како би нас одвојио од раскоши, и да бисмо ми бригу о житејском пренели на делање духовног. Ако има, дакле, неких међу онима који овамо долазе а да их телесна слабост спречава да гладују, њима саветујем и да крепе телесну слабост и да се не лишавају ове духовне поуке, него да штавише управо у њој показују већу ревност.

2. Има, има путева који су умногоме бољи од уздржавања од јела, а могу да нам отворе врата смелости пред Богом. Онај, дакле, који једе и не може да пости, нека показује штедрије милосрђе, усрдније се моли, нека више поревнује за слушање Божанствених изрека. Ништа нам ту не смета телесна слабост. Нека се са непријатељима мири, свако злопамћење нека изгони из своје душе. Уколико то добро жели да твори, показаће истински пост и онај који највише од свега тражи од нас Владика, јер и само уздржање од хране Он зато заповеда да бисмо, зауздавајући киптаје плоти, чинили је кротком за испуњавање заповести. А ако не будемо користили због телесне слабости ни помоћ од поста, а будемо већи немар показивали, себи, ни не знајући, највише штетимо. Ако нам и уз пост ништа не користи уколико нема поменутих добродетељи, много већи ћемо немар показати ако

ни лек поста не можемо да користимо. Када су то од нас чули, молим вас да они који сами могу да посте, по мери својих моћи, појачају ову добру и похвалну ревност. Јер колико се спољашњи човек распада, толико се унутрашњи обнавља (2 Кор 4,16). Пост обуздава тело и сапиње разуздане жеље, а душу облистава, даје јој крила и чини је високом и лаком. А браћу своју, која не могу да посте због телесне слабости, храбрите да не остављају ову духовну храну, поучавајући их тиме што ћете им носити наше гласове и показивати им да онај који умерено једе и пије није недостојан овога слушања, него који је немаран и предат задовољствима. Казујте им и ону апостолску изреку, да који једе Господу једе и који не једе, Господу не једе и благодари Богу (Рим 14,6). И онај који пости, дакле, благодари Богу, јер имаше силу да савлада напор поста; и који једе опет благодари Богу, јер, ако жели, ништа од тога не може да га омете у спасењу душе. Толике нам неизбројиве путеве размакну човекољубиви Бог, којима нам је могуће да идући, хоћемо ли, стекнемо највећу смелост. О овоме смо, дакле, довољно рекли због одсутних, одбацисмо стид као изговор и показасмо да се не треба због тога стидети. Нама не доноси срамоту једење, него грешење. Велика је срамота грех. Ако њега чинимо, не само да треба да се стидимо, него и да се покривамо и да јадикujemo над собом као да нас је неко увредио. А још је боље ни тада не клонути духом, него хитати на исповест и умудрење. Јер таквога Владика имамо Који ништа друго од нас не тражи пошто починимо грех, ако неки пут због немара будемо свладани, осим да га исповедимо, на томе да се зауставимо и да никада више не паднемо у исто. А ако са мером узимамо храну, немојмо се никада стидети, јер нас је Владика сплео таквим телом које не може другачије да опстаје, осим ако њу не узима - само нека се одсеца неумереност. Управо то највише и доприноси његовом здрављу и добробити. Зар не видите како раскошне трпезе и преједање свакодневно изазивају силне болести? Откуда је бол у ногама? Откуда тежина у глави? Откуда мноштво покварених сокова? Откуда остале бројне болести? Зар не од неумерености и прекомерног наливања јаким вином? Као што се претоварена лађа брзо потопи и нађе под водом, тако и човек, када се преда преједању и пијанству, пада у понор и дави свој разум и, коначно, лежи као живи мртвац који, додуше, може да чини многа зла, али за сва добра ништа боље од мртваца није способан.

3. Молим вас зато, како каза блажени Павле, старање о телу не претварајте у похоте (Рим 13,14), него [се брините] да будете неокрњени и да можете да показујете већу ревност у духовном делању. Све то говорећи браћи својој, убеђујте их да се никако не лишавају ове духовне хране, него да долазе, макар и после обеда, са свом усрдношћу, како би, примивши овдашњу поуку, могли да се срчано супротставе смицалицама ђаволовим. А ми, дакле, хајде да вам понудимо уобичајену трпезу, узвратимо вашој љубави за ревност у слушању и исплатимо дуг према вама. Знате, уосталом, и памтите да, почевши да говоримо о стварању човека, због ограниченог времена не могосмо протумачити све чтеније, него поуку окончасмо код

стиха о зверима, показујући да је власти коју је у почетку над њима имао човек лишен због онога греха непослушања. Зато желимо да вас одавде отпустимо одуживши вам данас и преостало. Али да би вам наша беседа била јасна, потребно је да се сетите где смо онда прекинули поуку, да бисмо почевши отуда испунили остатак. Где смо, дакле, прекинули са причом? Рекавши [шта смо имали] у вези са стихом: Начинимо човека по слици нашој и по подобју; и нека владају рибама морским и птицама небеским, будући да се беседа много одужила и како нам се родило читаво море мисли, не могасмо даље наставити, па се, зауставивши се ту, нисмо дотакли овога што следи. Зато је сада потребно да се вашој љубави прочита оно што следи, да бисте знали шта је то што намеравамо да вам кажемо. Божанствено Писмо, дакле, одмах додаје: И створи Бог човека; по слици Божјој створи га; мушко и женско створи их. И благослови их Бог говорећи: растите и множите се и напуните земљу и загосподарите њом. И владајте рибама морским и птицама небеским и свом стоком и целом земљом и свим гмизавцима који гмижу по земљи. Мало речи, али у то мало речи велико благо лежи. Јер Духом говорећи блажени овај пророк жели сада да нас поучи нечем неизрецивом. Када Творац свега каза: Начинимо човека, то беху, да тако кажем, савет и расуђивање, и он је тиме указивао на то колико цени онога који је имао да буде створен, те нас и пре стварања обавести и о величанству власти коју намераваше да му повери. Рекавши, дакле, начинимо човека по слици нашој и по подобју, додаде: И нека владају рибама морским. Гледај како нам на почетку открива скривену ризницу, јер, Духом Божанственим вођен, пророк види и оно што чега још нема као да јесте и да је било. Реци ми, онда, зашто рекавши: Начинимо човека, сада каже: И нека владају! Биће да нам већ овде открива неку скривену тајну. Ко то нека владају! Није ли јасно да то би казано наговештавајући стварање жене? Видиш како ништа од онога у Божанственом Писму није написано без разлога и тек тако, него се и у незнатној речи чува велико благо.

4. Немој се чудити, љубљени, због тога што је речено. Такав је обичај свих пророка - да о ономе што се још није догодило говоре као да јесте. Будући да оно што је имало да се догоди тек након доста година гледаху - духовним очима, због тога све и говораху гледајући га као да већ лежи пред њиховим очима. А да би се сасвим у то уверио, слушај блаженога Давида који говори и толико нараштаја унапред пророкује и вапије о крсту Христовом: Ископаше руке моје и ноге моје; и опет: Разделише хаљине моје себи (Пс 21,17.19). Видиш ли како о ономе што има да се збуди након много времена унапред говори као о већ би/ва/ лом? Тако и овај блажени пророк, већ нам наговештавајући стварање жене, у загонетки каже: И нека владају рибама морским. Затим даље опет јасније : И створи БОГ човека; по слици Божјој створи ш; мушко и женско створи их. Гледај колико се тачно изразио више пута исто говорећи, како би то могло да се утврди у разуму слушалаца. А да му није то била намера, довољно би било да је рекао: И створи Бог човека. Али, он додаје: По слици Божјој створи га. Поучивши нас

претходно у вези са чиме беше казано: по слици, овде исто то понављајући каже: По слици Божјој створи га. А да онима који би да ратују са догматима Цркве не би преостало никакво бестидно оправдање, мало даље поново исто то учи - како се [Господ] послужио појмом слике у вези са господовањем [човековим] над творевином и њеном потчињеношћу [њему]. Да видимо, дакле, шта каже: И створи Бог човека; по слици Божјој створи га; мушко и женско створи их. Оно што је горе наговештавао, рекавши: И нека владају, овде каза јасније, али и о томе нас, ипак, скривено поучава. Још нас не обавестивши о стварању [човека и жене] и не казавши откуда жена би саздана, каже: Мушко и женско створи их. Јеси ли видео како је исприповедао о ономе што се још није догодило као да јесте? Јер такве су духовне очи: ни телесне очи не могу тако да гледају видљиво, колико очи духа [могу] невидљиво и непостојеће. Рекавши, дакле, мушко и женско створи их, обоје их благосиља и каже: И благослови их Бог говорећи: растите и множите се и напуните земљу и загосподарите њом и владајте рибама морским. Гле дивнога благослова! Ово растите и множите се и напуните земљу зна се да је казано и за бесловесне животиње и за гмизавце; а загосподарите и владајте - за човека и жену. Гледај само човекољубље Владичино. И пре него што ју је створио, чини је учесником у власти и удостојава је благослова. И владајте, каже, рибама морским и птицама небеским и свом стоком и целом земљом и свим гмизавцима који гмижу по земљи.

5. Виде ли ти власт неизрециву, виде ли величанство началствовања и како му целокупна творевина беше потчињена? Немој, дакле, да потцењујеш то словесно биће, него мисли на величанство части и наклоност Владичину према њему, нека те порази неизрециво Његово човекољубље. И рече Бог: гле, дадох вам сваку траву семену која сеје семе, које је поврх целе земље; и свако дрво које има у себи плод семена семеног - то ће вам бити за храну; и свим зверима земаљским и свим птицама небеским и сваком гмизавцу који гмиже по земљи, који има у себи душу живота - и сваку траву зелену за храну. И би тако (Пост 1,29,30). Обрати пажњу, љубљени, на то колико се тачно изразио, и на неизрециво човекољубље Божје, па немој тек површно претрчати ни преко чега што је речено. И рече, каже, Бог: гле, дадох вам сваку траву семену. Он као да говори двома - и то још док жена није створена. Потом да би познао несравњиву Његову доброту, гледај како човекољубље и изобилно милосрђе пројављује не само према човеку и још нествореној жени, него и према самим бесловесним [животињама]. Јер рекавши: То ће вам бити за храну, додаде: и свим зверима земаљским. Гледај опет други бездан човекољубља. Није Се побринуо само за питоме животиње и оне које су нам погодне за храну и да нам служе, него и за звери. Па ко би могао достојно да досегне ту бесконачну благод? Биће вам за храну, каже; и свим птицама небеским и сваком гмизавцу који гмиже по земљи који има у себи душу живота - и свака трава зелена за храну. Велику бригу показује Владика о човеку којег створи. Када га приведе и у руке му предаде сваку власт над творевином, да он не би могао да на самоме

почетку, гледајући мноштво бесловесних, очајава што не може да задовољи храном толике животиње, а пре него што је и примио такву помисао, добри га Владика унапред тешећи и, такорећи, показујући како ће и он и све бесловесно уживати свако изобилје, јер, по заповести Владичиној, земља служи за исхрану њихову, Он речима: Вама ће бити зајело, сместа додаде: И зверима земаљским и птицама небеским и сваком гмизавцу који има у себи душу живота и свака трава зелена за јело. И би тако. Све што Творац заповеди, каже, у дело се обрати и све дође у долични поредак. Зато и додаде одмах [Писмо]: И виде све што створи и, гле, добро беше веома.

6. Ко би достојно прославио тачност Божанственога Писма? И овде, ето, рекавши само: И виде Бог све што створи, оно запуши уста свима који настоје да после тога супротно говоре. И виде Бог све што створи, каже, и гле, добро беше веома. И би вече, и би јутро, дан шести. Како за сваку твар говораше: и виде Бог да је добро, сада, када се све саврши и окончаше се дела шестога дана, и када би створен онај који има да ужива у целокупној творевини, [Мојсеј] каже: И виде Бог све што створи и, гле, добро беше веома. Гледај како, обухвативши целокупну творевину овом речју све, сву је и похвали. А није се задовољио да каже само све, него додаде: што створи. И ни ту не стаде, него каже: И, гле, добро и то веома добро беше, односно - сасвим добро. Када, дакле, Владика Који је приведе из небитија у битије каже да је творевина добра и то сасвим добра, ко би се дрзнуо, макар и помућенога ума, да отвори уста и прозбори нешто супротно томе што Бог каза? Пошто у видљивом не беше створена само светлост него и тама као супротност светлости, и не само дан него и ноћ као супротност дану, и од семена која даје земља [рађаху се] не само корисне, него и штетне биљке, и дрвеће не само плодносно него и бесплодно, и животиње не само питоме, него и дивље и непокорне, па од онога што проврве из вода не само рибе, него и китови и друге звери морске, [пошто беше створена] не само насељена него и ненасељена земља, и не само равнице, него и брда и долине, а код птица не само питоме и нама погодне за храну, него и дивље и нечисте животиње - копци, јастреби и којекакве друге сличне, а од онога што земља даде не само питоме животиње, него и [разне] змије, љутице, дракони, лавови и леопарди, па ваздух [не даде] не само кише и добре ветрове, него и град и снег - и ако ко буде хтео да подробно испита, код сваке ће твари наћи много тога што не само да нам [није] корисно, него се сматра и штетним - и да, дакле, после тога нико од оних који гледају творевину не би могао да се диже на њу и да се пита: зашто ово? чему оно? и да каже: ово беше добро, а оно не - зато Божанствено Писмо, да тако кажем, затварајући уста свима који се усуђују да буду неразумни, шестога дана, након целокупног стварања, каже: И виде Бог све што је створио и, гле, добро беше веома. Шта би могло да буде равно таквој потврди, када сами Творац свега одобрава све што је настало и каже да је добро - и то веома добро? Када, дакле, видиш некога ко се поводи за сопственим умовањем и хоће да се противи Божанственом Писму, одврати се од њега као од безумника или, боље, ни то немој учинити, него, милостив будући

према његовом незнању, наведи му што говори Божанствено Писмо да виде Бог све што створи и да каза да је веома добро и можда ћеш моћи да уздржиш његов необуздани језик. Па ако се када су људске ствари у питању не супротстављамо, ако видимо да их одобравају угледни људи, него се саглашавамо и често сопственим расуђивањима претпостављамо њихов суд, утолико пре тако треба да чинимо у вези са Богом свега, Творцем свега видљивог, и да познавши Његов суд - успављујемо своје помисли и ни на шта се више не осмељујемо, него да знамо и будемо уверени да све наста са неким разлогом и Његовим човекољубљем и да ништа не поста без разлога и узалуд. Али макар ми, по слабости својих умова, и не знали сврху тога што наста, [знајмо да] Он све сазда Својом премудрошћу и промислитељским човекољубљем.

7. И би, каже, вече, и би јутро, дан шести. На крају шестога дана он положи крај и целокупном стварању, те зато и додаде: И довршише се небо и земља и сва спрема (κόσμος - украс) њихова (Пост2,2). Гледај ненаметљивост и простоту Божанственога Писма. Поменувши најважније стихије, оно више не говори појединачно о остатку [творевине], него рекавши: Довршише се небо и земља, каже: И сва спрема њихова, указујући тиме на све што је на земљи и небу. Земљина је спрема то што она даје, билје, род, плодови дрвећа и све друго чиме је Творац украси. А спрема небеска су, опет, сунце, месец, шаренило звезда и сва творевина међу њима. Због тога Божанствено Писмо, поменувши небо и земљу, овим стихијама обухвати целокупно стварање. И оконча, каже, Бог у шести дан дела Своја која учини. Гледај како више пута исто понавља, да бисмо видели да је целокупно стварање трајало до шестога дана. Јер оконча, каже, Богу шести дан дела Своја која учини и почину у седми дан од свих дела Својих која учини. Шта значи: и почину у седми дан од свих дела Својих која учини! Гледај како нам Божанствено Писмо све казује са људском мером и снисходећи нам - јер ми, иначе, ништа не бисмо схватили од тога што се говори, да нисмо удостојени толикога снисхођења. И почину, каже, Бог у дан седми од свих дела Својих која учини. Престаде, каже, да ствара и да приводи из небитија у битије, јер створи све што је требало, укључујући и онога који је у томе требало да ужива. И благослови, каже, Бог дан седми и освети га, јер у њему почину Бог од свих дела Својих која поче да твори. Пошто престаде са стварањем и све што хтеде по Своје човекољубљу сазда сопственом заповешћу, па положи крај стварању у шести дан, а ништа друго не жељаше да приведе у седми дан, јер све што хтеде би испуњено, а да би и овај дан имао неко преимућство и да се не би сматрао мањим зато што у њему ништа не би створено - Он га удостојава благослова. И благослови, каже, Бог дан седми и освети га. А зашто то? Зар остали нису били благословени? Јесу, каже, али њима уместо свакога благослова беше довољно то што у сваки од њих наста [понека] твар. Зато за њих не каза благослови, него, рекавши то само за седми дан, додаде: и освети га. Шта значи: и освети га? Издвоји га. Потом Божанствено Писмо, упућујући нас и разлогу из којег каза и освети га, додаде: Јер у њему

почину Бог од свих дела Својих која поче да твори. Већ овде, на почетку, Бог нам, одгонетајући, пружа поуку, упућујући нас да један дан у седмичном кругу цео намењујемо и одвајамо духовном делању. Због тога Владика, испунивши у шест дана целокупно стварање, и седми освети, удостојивши га благослова, јер у тај дан почину Бог од свих дела Својих која поче да твори. Него видим да нам се овде опет рађа неизмерно море мисли и желим да га не прођемо просто, него да и вас узмем за учеснике у овом духовном благу. Које нам се то, дакле, питање ту намеће? Док овде Божанствено Писмо каже да Бог почину од дела Својих, у Евангелијима Христос каже: Отац Мој до сада дела и Ја делама (Јн5,17). Не чини ли се из ових речи да ту постоји нека противречност? Далеко било! Никаквих опречности у ономе што лежи у Божанственом Писму нема. Рекавши овде да почину Бог од дела Својих, Писмо нас учи да је Он престао у седми дан са стварањем и привођењем од небитија у битије. А Христос говорећи: Отац Мој до сада дела и Ја делама, објављује нам Његов непрестани промисао, а делањем назива Његово одржавање постојећег, то што их дарова трајношћу и што управља њима целим током времена. Јер да није тако, како би постојала ова васколикост, ако свим видљивим и људским родом не управља и господари рука свише? А буде ли неко хтео да, са великим благоразумијем, сагледа све што Творац свега, ради добробити наше, саврши свакога дана појединце, наићи ће на бездан човекољубља. Па који ће разум или дух моћи да докучи неизрециву доброту коју [Господ] указује према људском роду, дајући да сунце излази и на зле и на добре и шаљући кишу праведним и неправедним (Мт 5,45) и сваковрсним другим обилњем снабдевајући? Може бити да смо преко потребног развукли беседу, али не без разлога, него да би они који су изостали захваљујући вама схватили колику штету сами себи нанесоше тиме што се због телесне хране лишише духовне поуке. Али да се не би увећала њихова малодушност, покажите им братску бригу, преневши им оно што ми казасмо. То је, управо, знак истинске љубави. Ако они који тако поступају са чулним јелима и који својим познаницима чувају од трпезе пројављују највећи знак љубави, много пре ће нама то донети похвалу, а и корист, када је реч о духовном. Који ревнује да ближњега поучава, не чини добро толико њему, колико себи самоме прибавља плату и двоструки добитак убира - тиме што добија већу награду од Бога, а и самог себе тиме чиме брата настоји да упутити, подсећа се и обнавља сопствено памћење на то што је речено.

8. Мислећи, дакле, на своју добит, не ускратите [је ни] браћи својој, него нека и они чују оно што вам ми сада казујемо. А како не би морали да се томе уче од вас уместо [да примају пуноту] благодати[1], привлачите их нама, уверавајући их да узимање телесне хране није никаква препрека за духовну поуку, него да сваки тренутак треба сматрати погодним за размену духовних речи. Ако то схватимо како треба, моћи ћемо да, и остајући код куће, и после јела, и пре јела, узевши у руке Божанствене књиге захватамо корист из њих и да души дајемо духовну храну. А као што је телу потребна чулна храна, тако и душа захтева свакодневно опомињање и духовну храну,

како би, укрепљивана, могла да се супротставља насртајима плоти и вечитом рату који се против нас води и душу нам плени, пожелимо ли и на кратко да ленствујемо. Зато и пророк Давид блаженим назва онога који се у закону Господњем поучава дан и ноћ (Пс1,2). А и блажени Мојсеј, васпитавајући јудејски народ, говори: Једући и пијући и наситивши се, сети се Господа Бога свога (Понз 8,10). Видиш ли како и посебно тада, после јела, треба да себи поставимо духовну трпезу, да не би, разлењена након засићења телесном храном, душа пала у пропаст и дала простора смицалицама ђавола који сваку прилику вреба да нам зада смртну рану. А опет и на другом месту исти тај пророк говораше: Када лежете и када устајете опомињите се Господа Бога својега (исто,6,7). Јеси ли видео како то сећање никада не треба да истиснемо из душе, него да га приљубимо савести, непрестано да се боримо и никада одмора себи не дајемо, него да, знајући помаму непријатеља који се на нас подиже, будемо трезвени и бодри, да му онемогуђујемо приступ и никада да не пренебрегавамо духовну храну. Управо то је наше спасење, то је духовно благо, то је сигурност. Будемо ли се тако свакодневно ограђивали - и читањем, и слушањем, и духовном беседом, и сами ћемо моћи да будемо неприступачни, и да смицалице лукавога демона обеснажимо и да царство небеско стекнемо, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Које са Оцем, заједно са Светим Духом [припадају] слава, сила и част, сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Тј. у храму

ОМИЛИЈА ДЕСЕТА

[садржај](#)

На наставак стварања. Ово је књига постања неба и земље, када би; у тај дан створи Бог небо и земљу. (Пост, 2,47)

1. Хајде да данас испунимо своје обећање и да се прихватимо уобичајене поуке, па да ономе што раније рекосмо придружимо и оно што ће данас бити речено. Ви, уосталом, знате да није први пут да ми то настојимо да учинимо, али брига о нашој браћи језик нам је повела према њиховом саветовању. Јер час смо своју болесну браћу која због обичне предрасуде сама себе одвајају од овог духовног сабора и умањују радост свештеног празника, колико смо могли, позивали и саветовали и убеђивали да не одлучују сами себе од Христовога стада и да се не прелашћују изван овога духовног тора, да не буду са нама једно само речју и именом, а да заправо следују Јудејима који седе у сенци и држе се светиљке, пошто грану сунце правде - час смо оне који се овде сабирају, а још су непосвећени[1], звали да похрле ка духовном звању и да, сваку поспаност и лењост стресавши, огњеном жељом и силном ревношћу себе саме спреме за примање царскога дара и да похитају ка Ономе Који дарује отпуст сагрешења и

изобилна и небројена блага. Када, дакле, и према онима који греше у вези са празником Пасхе[2] и сами себи силно штете чувајући овај ништавни обичај показасмо доличну бригу привијајући на њихове ране подесан лек и када непосвећенима дадосмо доличну поуку, био би онда ред да, пошто заустависмо најпрече болести и испунисмо оно што је до нас, пред све вас заједно поставимо духовну трпезу. Као што би нас, ако бисмо се пре него што се постарамо за своју браћу, оставивши савет, држали следа [тумачења], а занемарили њих који страдавају, са правом неко прекорео као оне који су пропустили погодно време, тако и сада, будући да ништа није заобиђено од онога што је од нас зависи, него и поучисмо, и сребро дадосмо, и засејасмо ову духовну земљу, ред је опет да вам предочимо оно што је читано од блаженога Мојсеја, како бисмо се са добитком вратили кућама. А шта је то - послушајмо. Ово је књига, каже, постања неба и земље, када би; у тај дан створи Бог небо и земљу и све зеленило пољско, пре него што се родило на земљи, и све биље пољско, пре него што је никло. Јер Бог не пусти дажда на земљу, нити беше човека да ради земљу. ? извор излажаше из земље и напајаше цело лице земље (Пост 2,45). Гледај опет колика је мудрост овога чудесног пророка, тачније - поуку Светога Духа. Пошто нам је исприповедао подробно све о стварању, изложио дела шестог дана, стварање човека и власт која му је поверена над свим видљивим, он сада опет, укратко све понављајући, каже: Ово је књига постања неба и земље, када би. Овде је достојно пажње испитати зашто он ову књигу назива књигом неба и земље, мада она садржи и много другог и о много чему нас поучава - и о врлини праведника, и о човекољубљу Божјем, и о [Његовом] снисхођењу које показа према првзданоме и целом људском роду, и о многим другим стварима које сада није прилика набрајати. Немој се чудити, љубљени. То је обичај Божанственога Писма - да нам не приповеда о свему увек подробно, него да почев од најважнијег препушта да остало благоразумно разматрају сами они чијем је слуху то намењено. А да би се уверио да је то тако, разјаснићу то на примеру овога што се сада читало. Јер, ето, претходно нас подробно обавестивши о стварању света, Божанствено Писмо сада не помиње све, него каже: Ово је књига постања неба и земље, када би; у тај дан Бог створи небо и земљу, и тако даље.

2. Видиш ли како је целокупна беседа окренута небу и земљи и нама оставља да сами све остало по њима сагледамо? Када помене небо и земљу, [Писмо] уједно обухвати све што је на земљи и што је на небу. Као што када казује о стварању не помиње све редом, него помињући најважније више нам не приповеда о свему појединачно, тако и целу књигу, мада она и садржи много другог, назва књигом постања неба и земље, препуштајући нама, дакле, да сами, имајући то на уму, повежемо да у тој књизи треба да је садржано и све што се види на небу и на земљи. У тај дан, каже, створи Бог небо и земљу и све зеље пољско, пре него што се родило на земљи и сву траву пољску, пре него што је никла; јер Бог не пусти дажда на земљу, нити беше човека да ради земљу. А извор излажаше

из земље и напајаше цело лице земље. Велика се ризница крије у овим кратким речима. Зато нам ваља да са великом мудрошћу, вођени благодаћу Божјом, разоткријемо шта је то казано и да вас начинимо сувласницима овога духовног блага. Дух Свети, предзнајући будуће, како нико не би могао да се након тога спори и да догматима Цркве мимо Божанственога Писма додаје од сопствених умовања, и сада, након поуке о поретку стварања и о томе што прво би саздано, шта друго и како земља даде семе потчињавајући се слову и заповести Владичиној и побуди се на трудове, а не потребујући садејство сунца, (а и како би када оно још не би створено?), нити заливање кишом, нити човеково обделавање (јер ни он још не би саздан) - зато изнова све појединачно помиње како би запушио дрска уста оних који не обуздавају своју безочност. Јер шта каже: У тај дан створи Бог небо и земљу и све зеље пољско, пре него што се родило на земљи, и сву траву пољску, пре него што је никла; јер Бог не пусти дажда на земљу и човека не беше да ради земљу; а извор излажаше из земље и напајаше све лице земље. То значи да је Његовом речју и заповешћу оно што раније није постојало дошло у битије и да се оно чега не беше места појавило: трава, која расте из земље, а када каже "трава" оно помиње сва семена.[3] И о кишама нас поучавајући, Божанствено Писмо опет додаде: Јер Бог не пусти дажда на земљу, односно још се ни кише нису свише спуштале. Након тога, оно нам, коначно, показује да она није потребовала ни човеково обделавање. Ни човека, каже, није било да ради земљу - као да тако кличе и говори свим потоњим нараштајима да, то слушајући, познају како на почетку би створено све што земља израста и да не приписују приносе и све остало старању оних који земљу обрађују, него слову и заповести коју јој на почетку даде Творац. Све је то зато да бисмо ми увидели да њој није било потребно садејство других стихија да би давала своје семење, него још беше довољна Творчева заповест, А ?о је дивно и чудесно: да је Онај Који је сада сопственим словом побуђује на рађање толико семења и Који показа сопствену силу која превасходи људско поимање, основао саму њу, толико тешку, и толики свет на водама, као што и пророк каже: Који утврди на водама земљу (Пс 135,6). Који ће људски разум моћи да досегне ово? Људи, када граде кућу и науме да поставе темеље, прво копају и силазе у дубину, па ако макар и незнатну влагу виде, све чине како би је сву извукли и тек тада поставили темеље. Зато и Творац свега све ствара супротно људској природи, како би ти познао по томе и Његову неизрециву силу и да би, када Он усхте, и саме стихије показивале оно што је противно њиховом дејству, потчињене заповести Творчевој.

3. А да би вам ово што говорим било јасније, прозборимо сада о овом предмету, а тада ћемо прећи на други. Управо то је супротно природи вода - да носе тешко тело. И земљи је опет противно да пребива на таквом темељу. А што се чудиш? Усхтеш ли да испиташ сваку од насталих ствари, открићеш безграничну силу Творчеву и то да Он сопственом жељом управља свим видљивим. То може да се види и са огњем, јер он има разорно дејство, све остало савлађује и свако вештаство - камено, дрвено,

телесно и гвоздено - са лакоћом растаче, а када је заповедио Творац, он се не дотаче нежних и трошних тела, него усред пећи отроке сачува неповређеним. И не зачуди се ако се бесловесна стихија не косну њихових тела, него показа такву неизрециву покорност. Она им ни власи не оштети, него их само окружи и обујми и, као да испуњава послушање и покова се заповести Владичиној, суштина огња сачува те чудесне отроке целим и неповређеним и као да ходају лугом и вртом - они су у пећи тако спокојни били. А да не би ко помислио да то што се видело не беше дејство огња, човекољубиви Владика због тога га није спречио, него оставивши његово саживуће својство, саме [Своје] служитеље учини вишим од његове погубности. А да би познали и они који беху бачени [у огањ] колика је моћ Бога свега, огањ управо на њима показа своје дејство - њих обави, а оне који изван стајаху спали и сатре. Јеси ли видео како се, када Владика жели, свака стихија окрене против своје суштине - јер Он је Творац и Владика и све устројава према Својој вољи. Желите ли да видите како исто опет бива и са водом? Као што се огањ клонио оних који беху у њему и како је заборавио своје дејство, а на онима који се задесише напољу испуни оно што му је својствено, тако ћемо видети и воду где неке потапа, а пред другима се повлачи како би прошли неповређени. Сетите се сада фараона, Египћана и народа јеврејскога како по заповести Владичиној, док их је водио велики Мојсеј, као по сувом проходаху Црвено море - а Египћани са фараоном, желећи да пођу истим путем као и они, беху потопљени. Тако се и стихије стиде оних који Владики служе и свој нагон затамљују у себи. Чујмо сви који смо гневљиви и раздражљиви, који свладани немаром и другим страстима сами издајемо сопствено спасење, и угледајмо се на ове бесловесне стихије у толиком послушању - ми који смо издвојени словесношћу. Јер ако је огањ, тако разоран и страхан, штеео пропадљива и тако нежна тела, који би опроштај могао да нађе човек који неће да, по Владичиној заповести, обузда сопствени гнев и да изагна јарост према ближњем? И што је још веће, огањ који има такву природу, дакле - да спаљује, не пројави сопствено дејство, а човек, кротко, словесно, благо биће - чини оно што је противно његовој природи и због немара самога себе уподобљује зверима. Зато и Божанствено Писмо онима који су обележени разумом због тежобних страсти даје имена и бесловесних бића, а на многим местима и звери. Неки пут назива их псима због бестидности и дрскости - они су пси, каже, неми, који не могу да лају (Ис 56,10); некада, због похоте, коњима - коњи похотни постадоше, сваки на жену ближњега рже (Јер5,8); а неки пут магарцима због тврдоглавости и безумља - прибори се, каже, стоци безумној и уподоби јој се (Пс 48,13); некада лавовима и леопардима због грабежљивости и похлепности, некада аспидама због лукавства - отров, каже, аспидски је под уснама њиховим (Пс 139,4); некада змијама и ехидама, због отровности и злобе, као што и блажени Јован вапијаше, говорећи: Змије, породе ехидин, ко вам каза да бежите од будућега гнева (Мт 3,7). [Писмо] наводи и друга имена сходно њиховим страстима, да би, макар и тако постидевши се, коначно се вратили сопственој благодности,

помирили се са својим ближњим и претпоставили Божје законе сопственим страстима, којима сами себе због лењости предадоше.

4. Него не знам како нас ток беседе доведе доведе. Хајде, дакле, да се вратимо на предмет и да погледамо чему другом жели данас да нас поучи овај блажени пророк. Јер казавши: Ово је књига постања неба и земље, он напред опет подробније приповеда о стварању човека. А будући да горе укратко каза: И створи Бог човека, по слици Божјој створи га, сада каже: И начини Бог човека од праха земаљског и дуну у лице његово дах животни и поста човек душа жива (Пост 2,7). Величанствено је и поразно ово што је казано и људском уму непостижно. И начини, каже, Бог човека од праха земаљског. Као што сам вам говорио о свој видљивој твари - како Творац свега чини све супротно роду људском, да би се и кроз то пројавила Његова непојамна сила, тако ћемо и сада наћи да се збило у вези са саздавањем човека. А ти гледај: Он земљу на водама основа, што људски разум не успева да прими без вере, и чини да свако суштество, када Он усхте, како показасмо, дејствује мимо онога што јој је својствено. Божанствено Писмо сада нам на исти начин открива да се то догодило и у вези са стварањем човека. Начини, каже, Бог човека, узевши прах са земље. Шта кажеш? "Створио је човека узевши прах са земље"? Да, каже, и не рече просто "земља", него прах, то јест оно што је најмање и најништавније на овој земљи. Чини ти се да је ово што је казано велико и чудно? Али помислиш ли Ко је Творац, нећеш више сумњати у тај догађај, него ћеш се задивити [Његовој] сили и поклонити јој се. А ако се будеш намерио да то испитујеш по слабости својих расуђивања, по свој прилици примићеш у ум и оно да од земље тело никада не би могло да настане - опека или ћерпич да, али такво тело - не. Видиш ли да, уколико не узмемо у разматрање и моћ Творчеву и не умиримо своје немоћне помисли, не можемо да досегнемо висину тих речи. За то што се говори потребне су очи вере, а речено је са великим снисхођењем и услед наше слабости, јер рећи "Створи Бог човека и дуну" - недостојно је Бога, али због нас и наше слабости Божанствено Писмо то тако приповеда, снисходећи нам, како бисмо ми, достојивши се таквога снисхођења, успели да узиђемо на ону висину. И начини, каже, Бог човека, прах узевши са земље, Овде сада можемо, уколико желимо да будемо трезвени, да добијемо велику поуку о смирењу. Када помислимо где је био почетак постојања наше природе, ма колико лупали главу, повлачимо се, смиравамо, промишљајући о сопственој суштини - учимо се умерености. Управо због тога Бог, старајући се за наше спасење, и управу пророков језик да нас поучи. Када Божанствено Писмо каза напред како створи Бог човека, по слици Божјој створи га и предаде му сву власт над видљивим, да [човек] не би нешто умислио не знајући стање (συστασις = састав) своје природе, те и преступио своје границе - оно нас поново поучава и начину на који је настао и о почетку постојања и откуда и како први човек би приведен. А ако и након те поуке и сазнања да му је почетак постојања из земље, као и семењу, као и бесловесним животињама - иако му и [начин] стварања и бестелесна суштина душе дароваше преимућство због великога

човекољубља Божјег, због кога доби и словесност и власт над свиме - ако, дакле, и то познавши, он који је саздан из земље, змијином преваром, умисли да је раван Богу - да се у првој повести овај блажени пророк задовољио и да нас није о свему обавестио тачно поновивши, у каквом бисмо ли безумљу завршили?

5. Тако нам је од највећег значаја за философску поуку (εις διδασκαλίαν φιλοσοφίας) откуда смо на почетка примили постојање природе. И начини, каже, Бог човека, прах узевши од земље и дуну у лице његово дах животни. Пошто је говорио људима који не могаху да чују другачије него што смо ми могли, [Мојсеј] се изразио тако грубо, а и да би нас поучио да човекољубље Божје пожелеле да тај који је саздан из земље има словесну суштину душе која то биће и показује као савршено и без мане. И дуну, каже, у лице његово дах животни. Дах је, каже, сазданог из земље даровао животном енергијом и то му сазда суштину душе. А потом додаде: И поста човек душа жива. Онај који је начињен од праха, примивши дух и дах живота, поста, каже, душа жива. Шта значи то - душа жива? Делатна, она чији су телесни удови потчињени њеним дејствима и који следују њеној жељи. Него ја не знам како смо ми обрнули поредак и како се зло толико осилило, да је ми приморавамо да следи плотске жеље и, свргнувши са престола њу која као господарица треба да влада и заповеда, гонимо је да се покорава телесним насладама, несвесни њене благородности и њенога високог преимућства. Размисли о поретку стварања и о ономе што [човек] беше пре него што Владика дуну оно што му поста дах живота и пре него што поста душа жива - шта саздани беше. Просто кип бездихани, неделатни, неупотребљиви, тако да му је све и оно што га је узвело толикој части било дах од Бога му. А да би то схватио не само по томе што тада беше, него и по оном што се дешава свакога дана, сети се како ово тело изгледа непријатно и невесело након изласка душе. И што кажем непријатно и невесело? Како, испуњено злосмрадијем и савршеном безобличношћу, изазива жељу да се побегне од њега а како пре тога, када имађаше душу која њиме управљаше, беше светло, радосно, пуно свакога благообразија, преиспуњено мудрошћу и погодно за добра дела. Мислећи о свему томе и о племенитости своје душе, не чинимо ништа што је ње недостојно и не скврнимо је неприличним делима, срозавши је у покорност плоти и не будимо тако несаосетљиви и незахвални према њој тако благородној и удостојеној таквога преимућства. Кроз њену суштину ми, обавијени телом, моћи ћемо, усхтемо ли, када стекнемо наклоност од Бога, да се надмећемо са бестелесним силама и да, земљом ходајући, обитавамо као на небу и да ништа мање немамо него они, ако не и нешто више. А како - рећи ћу. Када се нађе неко ко, обучен у пропадљиво тело, живи једнако као и вишње силе, како се неће удостојити веће наклоности од Бога када и потчињен телесним нужностима сачува нетакнуто благородство душе? А зар би могао, кажеш, такав уопште да се нађе? Нама је, додуше, то немогуће да замислимо јер врлине скоро пресахнуше. А ако желиш да се увериш да то није нешто немогуће, помисли на оне који благоугодише Владики отпочетка до садашњег часа, онога

великог Јована, сина неплодне, пустиножитеља, па на Павла, учитеља васељене и на низ светих, који имаху исту природу као и ми, беху потчињени истој телесности, па немој убудуће више мислити да је то немогуће и не сустани у врлини, када си од Владике примио толика средства за то да јој се са лакоћом приљубиш. Знајући човекољубиви наш Владика слабост наше воље и склоност паду, остави нам велике лекове - читање Писама - да бисмо, непрестано их себи привијајући и промишљајући о животима оних чудесних и великих људи, потицали себе на ревност и да не бисмо били немарни за добродетель, него да бисмо бежали од зла и све чинили како се не бисмо показали недостојнима оних неизрецивих добара која нека сви ми стекнемо, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Коме са Оцем, заједно са Светим Духом [приличе] слава, сила и част, сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Тј. некрштени.
2. Св Јован мисли на оне хришћане који Пасху светкују заједно са Јудејима, а које је корио у својим Беседама против Јудеја.
3. Овде очевидно недостаје део текста.

ОМИЛИЈА ЈЕДАНАЕСТА

[садржај](#)

И насади Господ Бог рај у Едему према истоку и постави тамо човека кога сазда. (Пост. 2,8-14)

1. Гледајући вашу неугасиву жеђ и велику жељу, будан разум и све вас како упијате [моје речи] и усхићујете се духовном поуком, иако свестан колико сам сам убог, једнако се свакога дана трудим да пред вас постављам ову оскудну и просту трпезу, тврдо верујући да ћете, распаљени жељом, са наклоношћу примити то што се казује, као што се може видети да се дешава и са чулним јелима. Када су гости расположени за јело, макар и трпеза била сиромашна и домаћин био прост, они са великим задовољством једу то што је стављено пред њих. А када им није до јела, макар и раскошна била трпеза и на њој се налазила различита јестива, слаба је корист када они не могу да поједу то што је припремљено. А овде, будући да је благодати ради Божје и ваша усрдност будна, а и трпеза је духовна, и сами говоримо са великом жељом, знајући да ове божанствене поуке предајемо трезвеним ушима. Као што и земљоделац, када нађе масну и плодну ораницу, својски јој се посвети, па избраздавши је, пооравши и почупавши трње изобилно је засеје и већ храћен добрим надама свакога дана очекује клијање семена, меркајући плодност земље и спреман да прими жетву која је многоструко већа него што је семе - тако и ми, гледајући како се ваша ревност из дана у дан разгорева, а жеља расте и усрдност увећава, у вези са вама имамо добре наде, те и сами са већом радошћу и ревношћу хитамо да, по мери својих моћи, допринесемо назидвању ваше љубави, на славу Божју и на

понос Цркве Божје. Хајде, онда, ако је угодно, да поновивши мало оно што је раније казано вратимо се на оно што је по реду данас прочитано. Треба да кажемо шта смо раније испитивали и докле смо дошли са поуком када прекинусмо беседу. И начини, каже, Бог човека, прах узевши од земље и дуну у лице његово дах животни и поста човек душа жива. То што сам тада говорио и сада ћу рећи, и нећу престати да понављам - да је велика и неисказана љубав заједничког Владике свега према роду нашем. Он Се ради нашега спасења послужио великим снисхођењем и велике части удостоји баш ово биће - човека, речју и делом сведочећи да од свега видљивог највеће старање за њега показује. А ништа не смета да и данас исто испитамо пред вашом љубављу. Као што тамјан, што се више премече под нашим прстима, одаје веће благоухање, тако може да се види и код Божанственога Писма: што више неко настоји да му се приближи, то боље може да сагледа скривено богатство и да отуда захвати велико и неисказано благо. И начини, каже, Бог човека, прах узевши од земље. Примети одмах разлику која постоји у самом начину на који почиње да беседи. Говорећи о начину стварања свега другог, блажени Мојсеј нас поучи како каза Бог: нека буде светлост, и би светлост; Нека буде свод и Нека се саберу воде; Нека буду светила; Нека исклија земља биљку травну; Нека изведу воде гмизавце душа живих; Нека изведе земља душу живу. Виде ли како све би речју створено? Али погледајмо, дакле, шта каже [блажени Мојсеј] у вези са стварањем човека. И начини Бог човека. Гледај како снисхођењем у изразу, којем је прибегао због наше слабости, уједно учи и о начину стварања, и показује [човека] где се мења и, да кажем људским језиком, где се рукама Божјим обликује, као што и други пророк каже: Руке твоје створише ме и саздаше ме (Јов 10,8). А реци ми, уосталом, и да је заповедио тек тако да земља да човека, зар се заповеђено не би остварило? Али да би нам начин стварања послужио као вечита поука, како не бисмо умишљали нешто више о себи, он тако подробно приповеда и каже: Начини Бог човека, прах узевши од земље.

2. Гледај управо у томе [колика је] част [указана човеку]. Он, наиме, не узима просто земљу, него прах - оно што је, такорећи, најништавније од земље и сами тај земаљски прах Својом заповешћу преиначује у телесну природу. Управо као што створи саму суштину земље, која није постојала, тако и сада, када пожелеле, земљин прах претвори у тело. Овде је умесно ускликнути оно што и блажени Давид: Ко ће изговорити силе Господње, учинити да се чују све похвале Његове! Јер он направи од праха ово биће и толикој га части узведе и толика му добра од самога почетка чини, јављајући кроз све Своје човекољубље. И дуну, каже, у лице његово дах животни и поста човек душа жива. Овде се неки безумници, поводећи се за сопственим расуђивањима и ништа богодолично не мислећи и не узимајући у обзир ни снисхођење у језику, усуђују да тврде да душа [потиче] из суштине Божје. О, безумља! О, лудости! Колике је путеве погуби ђаво оставио онима који хоће да му служе! А да би се уверио, гледај како они иду путевима који су међусобно супротстављени. Неки од њих, намеривши се

на реч дуну, кажу да су душе из суштине Божје, а други, опет, кажу да се оне преиначују у суштину и најбешчаснијих бесловесних [животиња и биљака]. [1] Зар би ишта могло бити горе од тога безумља? Будући да им се расуђивање помрачило и не познадоше истинити смисао Писма, као они који остадоше без ока разума хрле са супротних страна ка [истом] понору, једни [душу] прецењујући, а други је потцењујући. А ако науме да из онога што Писмо говори: Дуну у лице његово - и уста припишу Богу, онда му треба доделити и руке - па [Писмо] каже: Начини човека. Него, да не бисмо, желећи да изобличимо њихову клевету, били принуђени и сами да више него што треба говоримо, хајде да се коначно отклонимо и од њиховога безумља и безглавости, а да пођемо за сврхом Божанственога Писма које само себе тумачи, једино ако не обраћамо пажњу на грубост израза, него мислимо на то да је узрок томе наша слабост. Другачије, уосталом, не би било могуће људском слуху да прими што се казује, да [Писмо] није прибегло толиком снисхођењу. Имајући на уму, дакле, и нашу слабост и да је ту реч о Богу, примајмо то што је речено како доликује да се о Богу говори, не свдећи Божанство на телесну спољашњост и састав (συνθεσιν) удова, него о свему богодолично мислећи. Бог је прост, несложен и без облика. А ако намеравамо да самовољно Богу припишемо и састав удова, неприметно падамо у јелинско бешчасће. Када чујеш Писмо где каже: Начини Бог човека, мисли као да је казано нека буде; и опет када чујеш да дуну у лице његово дах животни, то опет схвати како је изволео да, као што је створио бестелесне силе, и ово тело које је од праха има словесну душу која може да се користи телесним удовима. То тело, створено по заповести Владичиној, лежаше као оруђе коме је потребан покретач или, боље, као лира која тражи некога ко може да својом вештином и мудрошћу, а удовима као терзијаном, Владики узноси доличан слаткопој. Дуну, каже, у лице његово дах животни. Шта значи: дуну дах животни! Да је Он усхтео и заповедио да ово створено тело има животну силу, којом то биће поста душа жива, односно делатна и кадра да своју вештину јавља покретањем удова.

3. И гледај управо на томе разлику у стварању ове чудесне словесне животиње и стварања бесловесних. У вези са њима каже [Господ]: Нека изведу воде гмизавце душа живих, и тога часа воде дадоше животиње са душом. Исто тако, опет, [каза] и у вези са земљом: Нека изведе земља душу живу. А у вези са човеком не беше тако, него се прво од праха ствара тело, а након тога даје му се животна сила, која је управо суштина душе. Због тога је говорио Мојсеј о бесловесним: крв његова душа је његова (Лев 17, 11). Код човека суштина је бестелесна и бесмртна и много је претежнија у односу на тело и то у мери у којој то доликује бестелесном над телесним. Али упитаће можда неко и зашто се, ако је душа часнија од тела, прво ствара оно што је мање, а онда веће и претежније. Зар не видиш, љубљени, да се исто то збило и са стварањем [остатка света]? Као што беху створени небо, земља, сунце, месец и све остало, па бесловесне животиње и после свега тога човек, коме је имала да буде поверена власт над свим тим, тако

се приликом самога саздавања човека прво ствара тело, а потом душа која је часнија. Као што се животиње које су намењене да буду у покорности и на корист човеку стварају уочи стварања човека, да би онај који ће од њих уживати корист имао спремну службу, тако се и тело ствара пре душе, да би она када, по неисказаној Његовој премудрости, буде створена, могла да показује своје дејство кретањем тела. И насади, каже, Бог рај у Едему према истоку, и постави тамо човека ?о?а сазда. Пошто Владика свега показа своју љубав према човеку и ради њега све видљиво створи и приведе у постојање, Он одмах почиње да му чини добра. И насади Бог, каже, рај у Едему према истоку. Гледај и на овоме, љубљени, како се, ако не примамо речи богодолично, нужно суновраћујемо у огромни бездан. А шта би имали да кажу и у вези са овим они који се усуђују да о свему што се говори о Богу суде на људски начин? И насади Бог, каже, рај. И шта? Реци ми, да му нису можда били потребни ашов и земљоделство и други труд да би га улепшао? Далеко било. И овде опет реч засади треба разумевати у смислу да Бог заповеди да на земљи постоји рај, како би у њему пребивао створени човек. А да је тога ради рај створен, чуј где Писмо каже: И засади Бог рај у Едему према истоку и постави тамо човека кога сазда. Зато блажени Мојсеј и ставља име места у Писмима, да они који воле да у празно брбљају не би могли да обмањују простије и да баснослове да рај није на земљи, него на небу. А ако, и поред тога што се Божанствено Писмо тако тачно изразило, неки од оних који високо мисле о красноречивости и спољашњој мудрости не престадоше да говоре супротно записаном, па кажу да рај није на земљи и тврде којешта друго од онога што се прича, тако да не мисле како је написано, него све обрнуто и оно што је речено за земљу мисле да је речено за небо - да се блажени Мојсеј није тако смирено изразио и прибегао снисхођењу, а док му је Свети Дух покретао језик, докле ли би стигли, мада Свето Писмо, када жели нечем таквом да нас поучи, само себе тумачи и не допушта да се слушалац опсењује? Али будући да многи слушају ово што се излаже не да би нешто добили из Божанствених Писама, него ради разоноде, они не хитају ономе што користи, него радије томе што може да их развесели. Молим вас зато да, заградивши слух према свима таквима, следујемо правилу Светога Писма. Па када чујеш, љубљени, да засади Бог рај у Едему према истоку, ово засади схватај богодолично - да Бог то заповеди. А за остало веруј да и рај настаде и то на оном месту где и Писмо назначи, јер не веровати у оно што стоји у Божанственом Писму, него дометати сопствена расуђивања, сматрам да доноси велику опасност онима који се усуђују да тако чине. И постави, каже, тамо човека кога сазда.

4. Гледај само колику му част [Господ] указује. Створивши га изван раја, одмах га уведе, како би му даровао да опитно осети [Његово] добротинство и да би на делу познао част која му се указује - па постави тамо човека ?о?а сазда. И ово постави схватајмо опет као да је речено да му је [Господ] заповедио да тамо живи, како би му и [тамошњи] призор и обитавање чинили велику радост и побуђивали га да одаје захвалност при помисли

колико му се добро чини, а да сам ништа никада не показа. Нека те зато не збуњује реч постави. Обичај је Писма да се људским речима послужи ради нас и наше користи. И да би се уверио, гледај како је и раније, у вези са стварањем звезда, употребило исту реч, рекавши: И постави их на своду небеском, не да бисмо помислили да су оне приковане за небо (јер свака од њих преваљује сопствени пут мењајући место), него да би поучило да је [Господ] заповедио да оне буду на небу, као и да човек пребива у рају. И израсте, каже, Бог још из земље свако дрво лепо за гледање и добро за јело и дрво живота посред раја и дрво познања добра и зла. Ево и друге врсте добротинства на част сазданоме. Када изволе да он пребива у рају, [Господ] заповеди да земља да различито дрвеће, које може да својим изгледом пружи радост, а погодно за јело. Свако дрво, каже, лепо за гледање, односно пријатно оку. И добро за јело, то јест таква [дрвета] која могу и да расвеселе када се погледа на њих, и која укусом дарују велику насладу, а мноштвом и изобиљем причињавају велику радост ономе који је назначен да их користи. [Господ] учини да израсте свако, каже, дрво које може да се наведе. Јеси ли видео битовање без муке? Јеси ли видео чудесни живот? Као какав ангел - тако човек на земљи обитавао, одевен у тело, а без телесних потреба, и као да је украшен багреницом и дијадемом, а огрнут порфиром, спокојно се наслађивао пребивањем у рају, уживајући у сваком изобиљу. И дрво, каже, живота посред раја и дрво познања добра и зла. Поучивши нас како земља свако дрво даде по заповести Владичиној и лепо за гледање и добро за јело, [Писмо] каже: И дрво живота посред раја и дрво познања добра и зла. Знајући унапред да ће се временом због велике слободе изродити поквареност, човекољубиви Владика је, као Творац, израстао и дрво живота посред раја и дрво познања добра и зла, од кога ће убрзо да човеку заповеди уздржање, како би знао да у свему ужива благодаћу и човекољубљем и да је Он Владика и Творац његове природе и свега видљивог. Због тога [Писмо] већ и помену дрво, па нам даље приповеда о именима река, о њиховом дељењу и о томе како се крајеви земље деле тако што су се од оне која напаја рај одвојиле друге и поделиле се у четири почетка. Него може бити да они који воле да говоре по сопственој мудрости опет не допуштају ни да су реке реке, нити воде воде, него уверавају оне који трпе да их слушају да се [под тиме] мисли на нешто друго. Али молим вас да их ми не слушамо, него затискујмо уши за њихове приче и слушајмо Божанствено Писмо, па следећи што оно каже настојмо да у своје душе полажемо здрава учења и да уз њих показујемо и добар живот, како би и живот сведо чио о учењима и учења веродостојније јављала живот. Јер ако немамо ни правилне догмате, а и небрижно живимо, која ће нам бити корист? Но ако, живећи како ваља, не водимо рачуна о правилним учењима, ништа корисно нећемо моћи да стекнемо за своје спасење. Ми треба да се, ако желимо и геене да се ослободимо и Царства да се домогнемо, са обеју страна да се украшавамо - и исправношћу учења и старањем о животу. Јер која је корист, реци ми, ако се дрво и пружа у велику висину и ако је лишћем окићено, ако је без плода? Тако ни хришћанину ништа не користе правилна учења, ако га није брига за то како

живи. Зато је Христос онакве блажио говорећи: Блажен је који учини и поучи (Мт 5,19). Од поуке речима много је драгоценија и веродостојнија поука делима. Такав и када ћути и када га не виде неке може да васпитава призором, а ове друге тиме што слушају о њему, и многе ће окушати од Бога милости не само због себе самога, него и због оних који гледају на њега, јер доприноси да се прослави [његов] сопствени Владика. Такав ће небројеним језицима и многим устима узнети благодарења и славопоје Богу свега, јер неће се само они који га знају, него и сведоци његовога живота задивити и њему и његовоме Владики, него и који га не знају а слушају о томе од других, и који далеко живе, и неће се само пријатељи него и непријатељи постидети његове велике врлине. Јер толика је њена снага, да и непријатељима затвара уста. И као што слабовиди не подносе да гледају у сунчеве зраке, тако ни зло никада неће моћи да погледа ка врлини, него ће уступити и утећи и признати пораз. То схвативши, држимо се врлине и са пажњом свој живот устројимо, настојећи да се клонимо и оних греха који нам се чине и малим и незнатним, било да су на речима или делима. А ако се од малих уздржимо, никада нећемо упасти ни у веће грехе и временом ћемо моћи, примајући милост свише, да се домогнемо и највише врлине и да избегнемо припремљену казну и вечна добра да добијемо, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Којем са Оцем, заједно са Светим Духом, [приличе] слава, сила и част, сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Св. Јован мисли, по свој прилици, на питагорејско учење о преваплоћењу.

ОМИЛИЈА ДВНАЕСТА

[садржај](#)

И узе Господ Бог човека кога сазда и постави га у рај сладости да га обрађује и чува. (Пост. 2,15-20)

1. И данас ћемо се опет, ако желите, постарати да вам, дотакавши се онога што је јуче казано, изаткамо духовну поуку. Велика се сила крије у овоме што је сада прочитано и ваља нам да се спустимо у дубину и да, све подробно испитавши, узмемо плода. Па ако они који се реше да траже морско камење подносе толики напор и муку, својевољно се излажући сили воденој да би се домогли тога што желе, много пре нама приличи да напрегнемо ум и да се загледамо у дубину ових речи, како бисмо обрели то драго камење. Али немој се уплашити, љубљени, када чујеш реч "дубина". Није овде реч о разузданој воденој сили, него о благодати Духа која облистава наш разум и даје нам да са лакоћом пронађемо то што тражимо, сваки напор олакшавајући. Проналазак онога камења не донесе нарочиту корист ономе ко их се домогао, а често му и нашкоди и покаже се кривим за бројне невоље, па тај ко га нађе није од тога толико осетио радост, колико

касније осети неугодност јер привуче пажњу завидљиваца и побуди похлепнике да ратују против њега. Тако не само да, нађемо ли њих, ништа корисно у животу не стичемо, него нам то постаје и узрок многих непријатељстава. То је предмет похлепе и када распали ватру среброљубља, опседа душу оних који су њоме обузети. А када је реч о овим духовним драгоценостима - нема ничега таквог чега се треба бојати, него је и благо отуда сабрано неизмерно и сладост неувењива и увелико премашује сваку радост која отуда бива људима. А ?о чуј од Давида који каже: Жељени је су речи Твоје од злата и много камена драгог. Видиш ли како он, поменувши она вештаства која се сматрају веома драгоценим, не само да се није задовољио тим поређењем, него је додао и придев многог, показавши нам тиме и њихову драгоценост? Од злата, каже, и много камена драгог. И то не зато што су само толико жељене речи Божје, него јер виде да међу људима само та вештаства имају највеће преимућство, па их помену показавши тако њихову превасходност и како је пламенија жеља за изрекама Духа. А да бисте се уверили да Божанствено Писмо увек корист од овога упоређује са чулним стварима и да тиме показује предности [духовног], чуј и следеће: И слађе од меда из саћа (Пс 18,11). Ни овде [не каже] то зато што су само толико слађе, нити што толико задовољство могу да причине, него зато што ништа друго међу чулним стварима није имао да сравни са сладошћу божанских изрека., па их зато и помену и тако им поново даде првенство и предочи већу сладост духовних поука. Наћи ћеш да се истим правилом и Христос послужио у Еванђељима - када је разговарао са ученицима који су хтели да сазнају тумачење параволе о сејачу који поље засеја добрим семеном и о непријатељу који баца кукољ међу жито, Он подробно разложи целу параволу, рекавши ко је онај који сеје добро семе, шта је њива, шта је кукољ и ко га сеје, ко су жетеоци и шта је жетва, па када им све јасно откри, тада каза: Праведници ће засијати као сунце у царству Оца свога (Мт 13,24-30). [То не рече] јер ће сијање праведника бити само толико, него показа да ће бити и много веће, а толико каза јер у видљивим стварима не може се пронаћи већа икона од те. И када чујемо нешто такво, немојмо се зауставити на томе, него по чулном и видљивом размеримо колико је преимућство духовнога. А ако се, дакле, овде може пронаћи и већа радост и драгоценија наслада (јер то су божанствене и духовне изреке и могу да у души роде велику духовну радост), са великом жудњом и силном жељом предајмо се томе што се говори, како бисмо се дому вратили стекавши отуда истинско богатство и примивши много семена за философију по Богу.

2. Чујмо, дакле, шта је то што је данас прочитано, а ви напрегните ум и стресавши сваки немар и бригу житејску пазите на то што вам говоримо - јер то су божански закони који сиђоше свише, са небеса, ради нашега спасења. А ако влада велики мир док се чита царска грамата и нема ни галаме ни метежа док сви стоје напрегнутога слуха, желећи да чују шта је то што царска грамата објављује, а велика опасност прети ономе ко и зуцне и прекине ток читања - много пре овде треба стати са страхом и трепетом,

сасвим се стишати и избегавати смутњу помисли, како бисте могли и да пратите што се говори и да би вас Цар небески, примивши послушање, удостојио већих дарова. Погледајмо, дакле, шта нас и сада учи блажени Мојсеј који ово не говори само својим језиком, него посвећиван благодаћу Духа. И узе, каже, Господ Бог човека ?о?а сазда. Лепо је он одмах на почетку и једно и друго навео - јер не рече Господ и ућута, него додаде "Бог", дозначавајући нам отуда нешто тајно и скривено, да бисмо ми знали, чујемо ли Господ" или "Бог", како та имена не носе никакву разлику. То сада не поменућемо без разлога, него да ти, када чујеш Павла да каже: Један је Бог Отац, из Којега је све, и један Господ Исус Христос, кроз Којега је све (1 Кор8,6), не би помислио да у тим изразима постоји разлика и да један показује нешто веће, а други мање. Због тога се Писмо и користи без разлике овим именима, да они који су препирачки настројени не би могли да правилности учења додају оно што је њихова лична недоумица. А да би увидео како Божанствено Писмо ништа од тога не помиње засебно и одвојено, размотри пажљиво на овим речима: И узе, каже, Господ Бог. За кога би јеретик желео да је то казано? Само за Оца? Слушај онда Павла где каже: Један је Бог Отац из Којега је све и један Господ Исус Христос кроз Којега је све. Видиш ли како је име Господ" доделио Сину? Шта би, онда, рекли [јеретици] - да је назив Господ" већи него "Бог"? Видите ли колико је то безумно и колико је страшна хула? Када неко одбија да се повинује да следи правило Божанственога Писма, него би да повлађује сопственим расуђивањима, тај смућује разум и у правилности учења уноси бесконачна прења. И узе, каже, Господ Бог човека ?о?а сазда и постави га у рај сладости да га обрађује и чува. Гледај колики је промисао показао о створеном човеку. Пошто нас јуче блажени Мојсеј поучи говорећи да насади Бог рај и постави тамо човека, јер пожелеле да му тамо буде пребивалиште и да живи наслађујући се рајем, данас нам, опет, показује неизрециво човекољубље Божје и понављајући то, каже: И узе Господ Бог човека ?о?а сазда и постави га у рај сладости. Не каза просто у рај, него додаде: сладости, да би нам представио несравњиво задовољство које је он уживао пребивајући тамо. Па рекавши: постави га у рај сладости, каже: да га обрађује и чува. И то је знак велике бриге. Пошто обитавање на том месту обиловаше сваком насладом и пружаше призором радост и весеље кушањем, да човек не би био лишен превеликог спокоја (јер сваком злу научила је, каже, доконост [Сир..3.3,2.8.]), [Господ] заповеди да га он обрађује и чува. Шта, дакле, рећи ће неко, зар је рају било потребно старање? Не кажем то, него [Господ] је хтео да [човек] води макар неку малу и умерену бригу и око чувања и око обрађивања. Јер да је био далек свакој муци, он би се сместа одао лењости, уживајући велики спокој, а сада би, радећи неки посао лишен бола и напора, био целомудрије настројен. А рећи да чува не стоји случајно, него је то снисхођење израза, да би савршено знао да је претпостављен Владики Који му је дао толику насладу, а уз уживање, поверио му и чување. Бог све чини и дела на нашу корист, а са тиме дарује и уживање и спокој. Ако нам је због Свога великог човекољубља и пре него што нас је створио припремио она неизглагољива

добра, како Сам каже: Ходите, благословени Оца Мога, наследите Царство које вам је припремљено пре стварања света (Мт 25,34), утолико ће пре све овдашње у изобиљу дати.

3. Када, дакле, толиким добрима дарова створенога, привевши га прво из небитија у битије и изволевши да од праха сазда тело и потом га дахом обдаривши оним претежнијим - бестелесном душом, а онда заповедивши да постане рај и одредивши му да тамо обитава, Бог Владика после тога, као што чедољубиви отац маломе детету које ужива у пуној слободи и спокојству, да не би без тога остало, смишља неку малу и примерену бригу, наложи опет Адаму да [рај] обделава и чува, како би крај велике насладе, слободе и спокојства ова два лака [задужења] могла да спречавају његове будуће [грешне] пориве. Нешто је, дакле, већ постојало ради створенога [човекај, а оно што потом настаје поново сведочи о великом и превасходном човекољубљу и снисхођењу, које [Господ] из сопствене благости пројављује. Јер шта каже Писмо: И заповеди Господ Бог Адаму. И овде се оно, ево, повело за својим обичајем, како бисмо ми кроз сажети израз примили пуну поуку и надаље се клонили оних који се усуђују да одвајају имена и да једно додељују Оцу, а друго Сину. Будући да Обојица имају једну суштину, налази се и да Божанствено Писмо без разлике исто име приписује час Оцу, час Сину. И заповеди, каже, Господ Бог Адаму, говорећи... Овде је достојно задрхтати од неизрецивог Божјег човекољубља које нам се јавља у овој краткој речи. И заповеди, каже. Гледај по томе како је започета реченица коликом је чашћу [Господ] даровао човека. Јер Он не каза "нареди" (προσέταξεν) или "наложи" (ἐκέλευσεν), него шта? Заповеди.[1] Као што пријатељ разговара са пријатељем тражећи му нешто што је потребно, тако се и Бог обраћа Адаму, као да жели да га толиком чашћу придобије за послушање онога што му је заповеђено. И заповеди Господ Бог Адаму говорећи: од свакога дрвета у рају једи; а од дрвета познања добра и зла - не једите са њега. А у дан у који будете јели од њега, смрћу ћете умрети. Заповест је лака, али немар је оно што је страшно, љубљени. Као што он чини да нам се и лако чини тешким, тако нам ревност и бдење чине и тешко лаким. Па реци ми, шта је лакше од тога? Зар би ишта могло бити веће од те части? [Господ Адаму] даде да обитава у рају, да ужива у лепоти видљивог, да се развеселује тамошњим призором и да кушањем осети велику насладу. Помисли колика радост беше гледати дрвеће од плодова отежало, шаренило цвећа, разноликост трава, лишће и остало што је са правом у рају и то у рају који Бог насади. Зато горе Божанствено Писмо каза: Израсте [?о?] још из земље свако дрво лепо за гледање и добро за јело, да бисмо знали колико је изобиље кушао [Адам] када се због велике неуздржљивости и немара огрешио о дату му заповест. Помисли, љубљени, на високу част којом га [Господ] удостоји, наменивши му сопствену и одређену трпезу у рају, да [он] не би помислио да је иста храна бесловеснима и њему, него да би се, као цар проводећи у рају живот, наслађивао тамошњим милинама и као владика живео издвојено од оних који су му дати за службу. И заповеди, каже, Господ Бог Адаму, говорећи: од

свакога дрвета које је у рају једи; а од дрвета познања добра и зла - не једите од њега; а у дан у који будете јели од њега, смрћу ћете умрети. Као да му говори: "Да не тражим од тебе нешто тешко и мучно? Јер дозвољавам ти кушање свега, само овога једног заповедам да се не такнеш, али одређујем и велику казну, да би и страхом умудриван сачувао заповест коју ти дадох." Као неки дарезљиви господар који је некоме поверио велику кућу, а да би му власт остала нетакнута, уредио да са своје стране даје неку малу плату, и човекољубиви наш Владика, даровавши га уживањем у свему што се налази у рају, наложи му да се уздржава само од једнога дрвета, да би знао да је под Владиком Коме ваља да се потчињава и Чијим заповестима да се повињава.

4. Ко би могао да се достојно надиви великодушности заједничког Владике свега? Ништа никада не показавши, [човек] се удостојава толиког добра! А [Господ] му не даде пола уживања, нити му заповеди да се уздржава од већине [плодова рајских], а да у осталом ужива, него пожелевши да човек куша све што је у рају, заповеда му да се уздржава само од једнога дрвета, показујући на делу да то не учини ни због чега другог, него да би човек познао узрок толиких добротина. И гледај уз остало и овде доброту Божју - коликом је чашћу даровао и жену која је требало да буде саздана од човека. Док она још није била створена, као да обома даје заповест, говорећи: Не једите од њега и У који дан будете јели, смрћу ћете умрети, Он на самоме почетку показује да су муж и жена једно, како и Павле каже: Глава женина је муж (Еф 5,23). Зато, дакле, и говори као да говори обома, да би му, саздавши потом из њега жену, дао прилику да и њој омогући да позна оно што Он заповеди. Знам, додуше, да се многи баве овим питањем о дрвету и да многи површни покушавају да кривицу са човека пренесу на Бога и усуђују се да питају зашто му је [Он] дао заповест, ако је знао да ће бити преступљена, и, опет, зашто је заповедио да у рају буде дрво, и којешта друго. Него да не бисмо сада, пре тренутка преступа, прескочили на објашњење тога, потребно је да сачекамо повест блаженога Мојсеја, да бисмо тако дошавши дотле у прави час поведени оним што да благодат Божја, поучили вашу љубав истинитом смислу Писма, како бисте, знајући тачно шта је то написано, и Владики уносили долично славословље и да не бисте, занемаривши [улогу] онога који је сагрешио, преносили кривицу на невинога Бога. А дотле, ако је угодно, вратимо се у вези са овим на то што је даље прочитано. И рече, каже, Господ Бог: није добро да је човек сам. Ето, [Мојсеј] опет каза слично као и пре - Господ Бог - да, утврдивши то у уму, не бисмо мислили да су људска расуђивања важнија од Божанственога Писма. Гледај како се Бог не зауставља на томе, него добру домаће добро и, богат благошћу, жели да у сваку част обуче ово словесно биће и да га, уз част, дарује и лакоћом живљења. Рече, каже, Господ Бог: није добро да је човек сам. Начинимо му помоћника према њему. Ето, и овде поново [каза] начинимо. Као што на почетку говораше: Начинимо човека по слици нашој и по подобју, тако је и сада, намеравајући да ствара жену, употребио исту реч и каже: Начинимо. Коме Он то говори? Не никаквој створеној сили, него

Ономе Који Се од Њега роди, Чудном Советнику, Владару, Кнезу Света, Једнородном Свом Отроку. А да би Адам схватио да је биће које има да буде саздано једнаке части са њим, као што [Господ] у вези са њим говораше: Начинимо, тако и сада каже: Начинимо му помоћника према њему. Оба израза пуна су силе - и помоћника и према њему. Не желим, каже, да он буде сам, него да има неку утеху од сабивствовања и не само то, него треба и да му се створи одговарајући помоћник - жена. Зато каже: Начинимо му помоћника и додаде: према њему, да не би када убрзо будеш видео како [му] се приводе звери и све птице небеске помислио да је то за њих речено. Мада многе бесловесне животиње деле његове муке, ништа није равно словесној жени. Зато [Господ] и каза: Помоћника према њему и додаде: И сазда Бог још од земље све звериње пољско и све птице небеске и доведе их Адаму да види како ће их назвати; и како Адам назва душу живу, то јој је име. То се не дешава без смисла, него због онога што има да се збуде убрзо након тога, а Бог, знајући то унапред, показује нам велику мудрост којом је обдарио онога кога створи, да, када дође до преступа Богом дане заповести, ти не би помислио да је онај преступио због незнања, него да би знао да је грехопад [последница] немара.

5. А да је [Адам] био преиспуњен великом мудрошћу, увери се из онога што се сада збива. И доведе их Адаму да види како ће их назвати. То [Бог] чини желећи да нам покаже његову велику мудрост. И опет: Како је назва, каже, Адам, то јој је име. Не дешава се то само да бисмо се сасвим уверили у његову мудрост, него да би се именом показао символ његове власти. Уосталом, и код људи постоји обичај да, приликом куповине слугу, симболишу власт тиме што им промене имена. Зато и [Господ] припрема Адама као господара да свим бесловесним надене имена. Немој површно прећи преко тих речи, љубљени, него помисли колике је мудрости знак именовати толике врсте птица, гмизаваца, звери, стоке и других бесловесних, питомих, дивљих, које обитавају у водама, које земља даде - и то им дати имена оправдана и сходна свакој врсти. И свв, каже, како назва Адам, то му је име. Јеси ли видео пуноту власти? Виде ли неограничено господство? Размишљај осим тога и о томе како и лавови, и леопарди, аспиде, шкорпије и змије и све друго и свирепије од овога, приведено њему као владици, са сваком кротошћу прими име, а Адам се не уплаши ниједне од тих звери. Нека, дакле, нико не оптужује Владиду за то што се догодило и не оштри језик против Творца или, тачније, против сопствене главе и нека не постави безумно питање - зашто је [Господ] створио звери? То што све попут питомих [животиња] признадоше своју потчињеност и господство [Адамово] тачно нам показује њихово именовање. Она имена која им је он дао остају до сада. Тако их Бог потврди, да бисмо се ми непрекидно опомињали и части коју на почетку [човек] прими од Владике свега, тиме што је добио да му се све потчињава и да би смо кривицу за то што смо је сада лишени приписивали ономе ко због греха умањи власт. И нарече Адам, каже, имена свој стоци и свим птицама небеским и свим зверима земаљским. Већ по томе примети самовласност воље и његову високу

мудрост и не говори како он није знао шта је добро, а шта лоше. Ако је могао да надене одговарајућа имена стоци и птицама и зверима, а да не наруши поредак тиме што би питомим животињама дао она која приличе дивљим, нити дивљим намени она која доликују питомим, него свима даде она која им одговарају, како не би био испуњен сваком мудрошћу и свешћу? Размери по томе колика беше сила Онога Даха и колика је мудрост бестелесне душе којом га Владика обдари, када састави из два суштства то чудесно и словесно биће и телом сплете бестелесну суштину душе, врхунског уметника, као каквим оруђем. Када, дакле, помислиш на толику мудрост овога бића, задрхти од моћи Творчеве. Јер ако красота неба благоразумног посматрача понесе на славословље Творца, много пре ће ово словесно биће, промишљајући о чињеницама сопственога стварања и превасходству части која му је указана, о величанству дарова и неизрецивим добротинама, моћи да непрестано славопоје Онога Који га приведе у битије и да, по мери својих моћи, узноси славословље Владике. Желео сам да се дотакнем и онога што следи, али да вам не бисмо сувишном причом оптеретили памћење онога што је већ речено, овде ваља престати са поуком. То је зато што ми не тежимо само да просто много кажемо, него говоримо да бисте ово увек тврдо држали у својим умовима, како не бисте само ви сами знали шта лежи у Божанственим Писмима, него да бисте и другима постали учитељи који могу и друге да умудрују. Молим вас, дакле, да сваки од вас, када оде одавде, са ближњим обнавља сећање на то о чему је овде било речи и да, дајући своје, прима и оно што помене и други. И тако, сабирајући све и живо памтећи, пођите кући промишљајући ове божанске поуке, да бисте, сваку бригу показујући према њима и тиме забављајући свој разум, могли са лакоћом да одолите и теобним страстима и да избегне те смицалице ђаволове. Јер када ту види онај лукави демон душу која се стара о Божјем и непрестано о томе размишља - и не усуди се да се приближи, него се брзо удаљава, као од какве ватре, гоњен дејством (υπο της ενεργείας) Духа. Да бисмо, дакле, и сами имали највише користи и да бисмо могли и да привучемо више наклоности Божје, забавимо свој разум тиме. Тако ће нам и све лако поћи за руком, и тешко ће постати лако, и оно што се сматра мучним повољно ће се окончати и ништа пролазно неће моћи да нас ожалости. Јер ако се ми старамо о оном што је Божје, Он ће се постарати за оно што је наше, те ћемо са великом смелешћу запловити морем садашњег живота и од великога Кормилара, над свим Бога, вођени, пристаћемо у луку човекољубља Онога Кога [приличе] слава и сила, сада и увек и у бесконачне векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Грчки глагол гласи ".....", али српски са сличним значењем нема изричито ту семантичку нијансу о којој св. Јован овде говори.

ОМИЛИЈА ТРИНАЕСТА

[садржај](#)

А Адаму се не нађе помоћник подобан њему. И метну Бог иступљење[1] на Адама и овај заспа. И узео једно од ребара његових и испуни плоћу место тога. ? сазда Бог од ребра, које узео од Адама, жену. (Пост. 2,20-25)

1. Много сам вам захвалан што сте јуче са великом преданошћу примили наш савет и што не само да се нисте озловољили због дужине беседе, него сте ме до самога краја тако пратили да сте сачували живу жељу за слушањем. Отуда су и наше добре наде да ћете на делу испунити наш савет, јер ко са толиким уживањем слуша, јасно је да ће бити спреман и да то оствари. И ваше садашње сабрање може, иначе, да буде знак вашег душевног здравља, јер као што је глад знак доброг телесног стања, тако би жудња за божанским изрекама могла да буде најпоузданији показатељ душевног здравља. А будући да се плод ваше ревности пројављује испуњењем послушања, хајде да и ми плату, коју јуче обећасмо, предамо вашој љубави. Ову духовну поуку називам платом која може и мени који је дајем да увећа имање и да вас који је примате обогати. Јер духовно је све такво, а то није могуће када је реч о чулним стварима. Тамо онај који да - умањи своје имање и онога који прима учини имућнијим. А овде није тако, него и онај који је дао управо ће тиме чак увећати сопствено богатство, а и онима који приме имање се умножава. Пошто смо, дакле, и ми спремни на захвалност, а и ви, намерни да примате ово духовно благо, само што не развисте крила ума, хајде да испунимо обећање и да вам платимо тиме што ћемо се поново прихватити онога што је даље читано од блаженога Мојсеја. Ваља нам изложити оно што је данас прочитано, да бисмо га тако, помно испитујући богатство смисла сакривено у речима, положили пред вашу љубав. Чули сте како Божанствено Писмо мало пре каза: А Адаму се не нађе помоћник подобан њему. Који је смисао тога што је тако рекао - а Адаму? Зашто је додао везник ["а"]? Није ли било довољно рећи - "Адаму"? Ми се то не трудимо да испитамо просто из излишне ревности, него како бисмо вас научили да, све брижљиво испитујући, не претрчите ни преко кратког израза, нити преко иједног слога који лежи у Божанственим Писмима. То нису само речи, него речи Духа Светога и зато је и у једном слогу могуће наћи велику ризницу. Зато, молим вас, добро пазите - нека нико не буде одсутан, нико сањив, сви ми дајте будан разум. Нека нико не блуди мишљу и не довлачи овамо са собом житејске бриге, него нека, мислећи на вредност овога духовног скупа и на то да ми кроз пророков језик слушамо Бога који нам се обраћа, слуша и напрегне ум, да ниједно семе које вам ми сејемо не би доспело на камен или крај пута или крај трња, него да би све посејано на добру земљу, широм вашег срца, могло да вам донесе обилан плод и да умногостручи оно што ми посејасмо. Него, да видимо, дакле, шта нам каже ова употреба везника. А Адаму се, каже, не нађе помоћник подобан њему. Гледај колико се тачно изражава Божанствено Писмо. Рекавши: А Адаму се не нађе помоћник, није се зауставило ту, него додаде: подобан њему, указујући нам тиме на разлог из којег је додало везник. Мислим, додуше, да они оштроумнији међу вама већ предвиђају шта ћемо рећи. Али будући да треба свима вама да дамо

општу поуку и да свима буде јасно шта говоримо, хајде да вам кажемо зашто је тако речено. Али мало се стрпите. Као што се сећате, раније нас је Божанствено Писмо, рекавши: Начинимо му помоћника према њему, одмах обавестило о стварању звери и гмизаваца и свих других бесловесних, јер каза: И начини Бог још на земљи све звериње и птице небеске и приведе их Адаму да види како ће их назвати. А он им као господар свима нарече имена и свакој врсти звери и птица и свега бесловесног одреди властито име по датој му мудрости, да бисмо ми, дакле, знали да је свака твар, макар и испуњавала неку службу и олакшавала му напоре, ипак бесловесна и у великој мери далека човеку и да не бисмо мислили да за њих [Господ] каза: Начинимо му помоћника. Макар и помагале и биле од велике користи служењем човеку, ипак су бесловесне. А то да помажу - може се опитно видети. Неке су погодне за пренос терета, а друге за обрађивање земље. Во вуче рало, сече бразде и на разне начине много нам користи у земљорадњи, магарац нам, опет, много служи приликом преноса терета, па и многе друге бесловесне животиње служе нашим телесним потребама. И овце нам служе вуном од које правимо одећу, а козе, опет, длаком и млеком и другим што нам је погодно за исхрану. Да се не би помислило да је за њих горе речено: Начинимо му помоћника према њему, на почетку реченице Мојсеј сада каже: А Адаму се не нађе помоћник подобан њему, као да нас поучава и каже да све то беше [Богом] створено и да од Адама прими име, али да се, међутим, ништа достојно њега међу њима не нађе да му помаже. Зато [Мојсеј] хоће да нас поучи да ће се створити ново биће и да је то будуће биће које треба да се створи оно о коме говораше [Господ]: Начинимо му помоћника према њему, односно подобно њему, исте суштине као и он, достојно њега и које ни у чему за њим не заостаје. Зато овај блажени говораше: А Адаму се не нађе помоћник подобан њему, показујући нам да је, ма колико нам користиле управо бесловесне животиње, помоћ коју жена указује Адаму другачија и умногоме премашује ону.

2. Када су, дакле, створене све животиње и када примише имена од првозданог, човекољубиви Владика стаде тражити да му створи помоћника сличног њему, па Он Који све устројава ради онога кога створи и Који је целокупну ову видљиву творевину ради њега привео у битије, уз све остало и жену ствара. Гледај само како нас подробно [Писмо] обавештава и о саздавању тога створења. Поменувши да [Господ] жели да му начини помоћника сличног њему и рекавши горе: Начинимо му помоћника према њему, и овде каже: Не нађе се помоћник подобан њему, па зато из његове суштине ствара њу и каже: И метну Бог иступљење на Адама и овај заспа. И узе једно од ребара његових и испуни плоћу место тога. И сазда Господ Бог од ребра, које узе од Адама, жену и приведе је Адаму. Велика је сила ових речи које превазилазе свако људско поимање и њихову величину није другачије могуће докучити до сагледавши све очима вере. И метну, каже, Бог иступљење на Адама и овај заспа. Гледај колико је разветна поука. Овај блажени пророк, или боље Дух Свети његовим језиком, помену обоје [и иступљење и дубоки сан] учећи нас о следу збивања. Метну, каже,

иступљење на Адама и овај заспа. Нити је то било просто иступљење, нити је сан био обичан, него када је премудри и благоискусни Творац нашега рода намерио да узме једно од његових ребара, да му не би то причинило бол, па да после тога не би био озловољен према оној која настаје из њега и замрзео, сећајући се бола, саздавано биће, [Господ] га у такав сан уведе, наложивши на њега иступљење и давши да он буде опхрван нечим попут обамрлости, да не би осетио ништа од тога шта се збива, па као врхунски уметник узме шта треба и испуни шта недостаје, те оно што је узето тако устроји по Своме човекољубљу. Метну, каже, иступљење на Адама и овај заспа. И узме једно од ребара његових и испуни плоћу место тога, да не би када се прене из сна приметио што се збило по томе што му недостаје, јер ако није знао то у трену одвајања [ребра], могао је ипак да види шта се догодило после. Да му, дакле, не би одвајањем причинио бол и да га не би потом то што га више нема ражалостило, [Господ] и једно и друго тако устроји, те и ребро одвоји без бола и испуни шта недостаје и ничим не допусти да Адам осети шта се догодило. Узевши, дакле, то ребро, од њега сазда Господ Бог жену. Чудно је ово што је казано и потпуно недокучиво људском разуму. А све је Владичино такво. Ни то није мање од онога да је човек начињен од праха. И гледај снисхођење Божанственога Писма - којим се изразима послужило због наше слабости. И узме, каже, једно од ребара његових. Не примај те речи на људски начин, него њихову грубост припиши човековој слабости. А да се није тако [Мојсеј] изразио, како бисмо ми могли да упознамо ова неизглаголива тајанства? Немојмо се задржати само на речима, него на све богодолично мислимо као [на оно што се односи] на Божје, јер узме и слично томе казано је због наше слабости. Гледај како је и овде опет прибегао истом обичају, као и у вези са Адамом. Као што тамо и једном и двапут и више пута рече: И узме Господ Бог човека, ?о?а сазда и опет: И рече Господ Бог: начинимо му помоћника према њему, тако и сада каже: И сазда Господ Бог од ребра, које узме од Адама, жену, а пре тога горе: И метну Господ Бог иступљење на Адама, да би ти сазнао да ове речи не носе никакво разликовање Оца и Сина, него се Писмо [управо] због тога што Обојица имају једну суштину послужило именима без разлике. Ето, дакле, и у вези са стварањем жене држи се истога обичаја, па каза: И сазда Господ Бог од ребра, које узме од Адама, жену. Шта би овде могли да кажу јеретици који би да све испитују и мисле да су докучили рођење Творца свега? Који ум може то да испита? Које срце да појми? Једно ребро, кажеш, узме? Па како из њега једног цело биће сазда? И зашто кажем - како из њега једног сазда цело биће? Реци ми како се то одвајање догодило? Како га овај није осетио? Али тешко да ћеш и на шта моћи да ми одговориш. То једини зна Онај Који је савршио стварање. Ако, дакле, ми не постижемо ни оно што нам је ту и што се тиче стварања бића које је једнога рода са нама, колико ли би било безумље и лудило испитивати оно што је до Творца и говорити да смо разумели оно о чему ни бестелесне и божанствене силе немају тачно знање, него са страхом и трепетом не престају да славослове?

3. И сазда, каже, Господ Бог од ребра које узео од Адама жену. Гледај колико је Писмо одређено. Оно није више рекло "створи" (επλασεν) него сазда (ωκοδομησεν), јер узео део од већ створенога и такорећи даде само оно што је недостајало. Зато и каже: И сазда, јер [Господ] није начинио друго створење, него је узео делић већ постојећег и од њега и начинио савршено биће. Колика је моћ Првоуметника Бога да од оног најмањег дела складно начини толике удове, да створи толика чувства и образује савршено, свецело и потпуно биће које може и да говори и да му, имајући једну суштину са њим, доноси велику утеху. Управо ради утехе то биће би створено. Зато и Павле говораше: Јер није саздан муж ради жене, него жена ради мужа (1 Кор 11,9). Видиш ли како све ради њега бива? Након окончања стварања, након саздавања бесловесних животиња које су нам погодне за храну и користе нам служећи нам, пошто је створени човек имао потребу за неким са киме би разговарао и ко може да му, будући заједничке суштине као и он, донесе и велику утеху, из његовога ребра [Господ] ствара то словесно биће и по Својој промисаоној премудрости чини га савршеним и потпуним, у свему подобним човеку, односно словесним и способним да му у право време помаже у потребама и животним околностима. Бог беше Онај Који све некаквом премудрошћу устројава. Ако ми због слабости разума не можемо да схватимо како је све постало, ипак верујемо да се све Његовој жељи повињава и да се све што Он заповеди остварује. И сазда, каже [Писмо], Господ Бог од ребра које узео од Адама жену и приведе је Адаму, показујући да њу ради њега створи. Приведе је, каже, Адаму. Пошто се ниједан не нађе међу свима другима подобан ти помоћник, ево - оно што обећах (а обећао сам да ћу прибавити помоћника који ти је сличан), испуњавам и предајем ти.

Приведе је, каже, Адаму. И каза Адам: то је сада кост од костију мојих и плот од плоти моје. Гледај овде, љубљени, како уз ону неисказану, од Бога му дану, мудрост коју нам је показао тиме што именована толике врсте бесловесних животиња, он беше удостојен и пророчкога дара. Управо нас због тога горе поучи овај блажени пророк како га, поред сна, обузе и иступљење, тако да он уопште не осети оно што се збива - да би се ти, чувши да је [Адам] сада, видевши жену, тачно објавио шта се догодило, тврдо уверио да он то говори пророчким духом и просветљаван поуком Светога Духа. И он који не зна ништа од тога шта се збило, када је [Господ] приведе њему, каже: Ово је сада кост од костију мојих и плот од плоти моје. Један други тумач преводи уместо сада је - ово је једном,^[2] показујући да се само сада то збило и да никада више неће бити таквог стварања жене. Сада, каже, од мужа поста жена, а касније неће бити тако, него [ће постајати] од жене муж или, још тачније, не од жене, него садејством њих обоје, као што и Павле каже: Јер није муж од жене, него жена од мужа и није саздан муж ради жене, него жена ради мужа. Тако је, али те речи, рећи ћеш, показују да је жена постала од мужа. Али стрпи се, па ћеш добити јасну поуку из овога што следи. [Свети Павле] каже: Више [у Господу] није

ни муж без жене, ни жена без мужа, учећи нас да ће се убудуће и жена и муж стварати састајањем њих обоје.

4. Затим, да би се уверио у тачност његовога пророштва и како то што он рече светли до сада и светлеће до самога краја, чуј и даље: Она ће се назвати жена[3] каже, јер од мужа свога би узета. Зато ће оставити човек оца свога и мајку и прилепиће се жени својој и биће двоје једна плот (εις σάρκα μιαν). Јеси ли видео како нам је све открио, све тачно објављујући својим пророштвом? Она ће се, каже, назвати жена, јер од мужа свога би узета и поново нам дозначује да мисли на одвајање ребра. Објављујући затим оно што ће се тек догодити, он каже: Зато ће оставити човек оца свога и мајку своју и прилепиће се жени својој и биће двоје једна плот. Откуда му је само, реци ми, ово дошло да каже? Откуда је знао будуће и да ће се људски род умножити и да ће бити састајања мужа и жене? Оно се појавило након преступа, јер до тада они као ангели обитаваху у рају, нераспаљивани жељом и неопседани другим страстима, непотчињени потребама природе, него у свему саздани непропадљивим и бесмртним, па немаху потребе ни да се покривају одећом. А беху, каже, обоје наш и не беше их стид. Пошто још не уђоше грех и преслушање и јер беху обучени у славу свише, они се и нису стидели. А након преступања заповести, уђоше и стид и свест о наготи. Откуда му то, реци ми, дође да каже? Па није ли јасно да, пре преступа причастан пророчкоме дару, све то гледаше духовним очима? На ово вам сада не указујем без разлога, него да бисте већ ту увидели и преизобилну љубав Бога коју Он пројави према човеку дарујући га на почетку ангеоским животом и небројеним добрима, па га уз све остало удостоји и пророчкога дара. Када видите зато након толиких добротинастава човекову небригу, немојте више преносити на Бога кривицу, него све приписујте њему. Управо сам он себи постаде крив за сва зла, како ћете после видети, за то што је лишен толиких блага и за казну коју због непослушања претрпе. А када се сетим у каквом је стању пребивао, а чиме га Владика дарова, указавши му тако штедру милост, и како прво, пре него што га сазда, ради њега створи и цео овај тварни свет, па онда и њега, да би, поставши, уживао у свему видљивом, а онда заповедивши да постане рај пожеле да он тамо обитава, одвојивши га од бесловесних животиња и давши му власт над свима, наложи му да као неки господар свима као слугама и послушницима надене имена, па затим, јер [човек] сам беше и беше му потребан неки помоћник који има исту природу као он, ни то [Бог] није пропустио [да му учини], него створи жену на начин на који је Сам изволео, повери му је и уз све то дарова га и пророчким достојанством и, после тих неизрецивих добротинастава дарова га и главним - ослободи га свих телесних брига, не дозволивши ни да потребује одећу нити шта друго, него, како рекох, изволевши да он као земаљски ангео обитава на земљи - када, дакле, о свему томе промишљам, поражен сам и Владичином љубављу према нашем роду, и људским немаром, и ђаволовом завишћу: јер зли демон није поднео да гледа ангеоски живот у људском телу.

5. Него да не бисмо превише развукли беседу, ако је угодно, одложивши [тумачење] које се тиче наговора лукавога демона за касније, овде ћемо је прекинути, позвавши вашу љубав да тачно запамтите ово што је речено и да о свему промишљате, како бисте то утврдили у својим умовима. Јер ако се непрестано подсећамо на добра Божја које је учинио нашем роду, и сами ћемо бити захвални и то ће нам бити највећи подстицај на путу добродетељи. Који памти добротина Божја, јасно је да ће се постарати да се не покаже недостојним, него ће толику ревност и благоразумност показати да се и других удостоји. Милостив је наш Владика и када види да смо захвални за оно шта већ имамо, велику и изобилну благодат спушта на нас и удостојава нас још и већих дарова, само ако ми, старајући се за своје спасење, не траћимо улудо време и не гледамо на то је ли већ прошла половина свете четрдесетнице, него да ли смо у том времену урадили шта добро и јесмо ли исправили неку од мучних страсти. А ако намеравамо да, слушајући свакога дана духовну поуку, исти остајемо и не напредујемо у врлини, нити да изгонимо сваковрсно зло из својих душа, не само да никакву корист нећемо имати, него ћемо још претрпети и штету. Јер када неко и окусивши толику бригу никакву корист не стекне, самом себи распаљује већи огањ геенски. Зато вас молим, макар преостало време поста искористимо како ваља и сваке недеље, а још боље свакога дана, сами себе испитујмо и слабости изгонимо из својих душа, подухватимо се стицања врлина, како посаветова пророк [Давид], и отклонимо се од зла и ходимо по врлини (Пс 33,15). Јер то је истински пост. Који је гневљив нека ту мрску страст благочестивим разумом изгони из своје душе, а нека се приљуби кротости и благости. Који је немаран и разуздан и са дрскошћу гледа на телесне лепоте, зауздавши своју помисао и у срце уписавши закон Христов - Који је погледао на жену са жељом, већ је починио прељубу са њом у срцу своме (Мт 5,28), нека бежи од страсти распусности и подвигне се на целомудреност. Који је брзоплетог језика и говори све шта му падне на памет нека се угледа опет на блаженога пророка и нека говори: Постави, Господе, стражу на уста моја и двери као ограду око усана мојих (Пс 140,28). И нека никада не говори без расуђивања, него нека слуша Павла који каже: Свака вика и гнев и хула и сквернословље и ругање да су далеко од вас са сваким злом, и опет: Ако има нека добра рен за назидање потребног, да донесе благодат онима који слушају (Еф4,31).

6. Нека сасвим бежи и од клетви, слушајући забрану Христову: Речено је старима: не куните се лажно. А ја вам кажем да се не кунете уопште (Мт 5,33-34). Не говори ми онда: "Кунем се у правди", јер не сме се клети ни у правди ни у неправди. Чувајмо, дакле, уста чистима од клетве и од свега тога ограђујмо и свој језик и уста и разум, да се не би унутра рађала нека лукава помисао, нити се језиком произносила. Затварајмо чврсто и уши, да не бисмо примали ништа некорисно, као што блажени Мојсеј налагаше, говорећи: Слух сујетан не прими (Изл 23,1). И блажени Давид, опет, говораше: Онога који говори клевету на ближњега својега изгоних (Пс 100,5). Видиш ли, љубљени, колико нам је потребно да бдимо, колико да се

трудимо око врлине, како нам и ситница пренебрегнута носи пуну опасност? Зато и на другом месту вапијаше блажени Давид, приговарајући ономе који то чини: Седећи против брата свога злословио си и на сина мајке своје метнуо си саблазан (Пс 49,20). Ако тако оградимо све своје удове, моћи ћемо и да се пренемо на дела врлине и да језик упослимо славословљем и славопојем Богу свега, уши слушањем и учењем божанских изрека, разум схватањем духовних поука, руке не грабежом и похлепом, него милосрђем и добротинствима, а ноге да не иду у позоришта и на хиподроме и на шкодљиве призоре, него у цркве и домове молитве и гробнице светих мученика, како бисмо, од њих благослов добијајући, сами себе учинили недодатним за мреже ђаволове. Будемо ли о томе бринули и о сопственоме спасењу, моћи ћемо и корист од поста да добијемо, и да избегнемо замке ђаволове, и да велику наклоност свише привучемо, па и сви нека је окушамо, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Кога са Оцем, заједно са Светим Духом [прилично] слава, сила и част, сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. Грчки "εκστασις", слов. "иступление".
2. Νυν, уместо "τούτο άπραξ".
3. Односно "човечица", јевр. ишша.

ОМИЛИЈА ЧЕТРНАЕСТА

[садржај](#)

О преступу првозданих: И беху обоје наги, и Адам и жена његова, и не беше их стид. (Пост. 2,25-3,7)

1. Данас бих, љубљени, да вам одшкринем врата духовне ризнице која се раздељује и никада не исцрпљује, која све богати и ни у чему се не умањује, него се још и увећава. Као што је случај са вештаственом ризницом, из које ако неко успе макар и незнатни трун да узме, па се опет много обогати, тако је и са Божанственим Писмом - и у краткој речи могу се срести сила и неизмерно богатство смисла. Таква је природа ове ризнице - богатећи оне који је примају, никада се не празни, јер кључа из извора Духа Светога. А ваше би, онда, било да брижљиво чувате оно што вам је поверено и да то тврдо памтите, како бисте могли да са лакоћом пратите шта се говори, а наше само да са ревношћу допринесемо оним што је до нас - јер благодат је спремна и тражи оне који је у изобиљу примају. Чујмо и оно што се данас читало, да бисмо познали неизрециво Божје човекољубље и то коликом је Он снисхођењу прибегао ради нашега спасења. И беху обоје наш, и Адам и жена његова, и не беше их стид. Замисли крајње блаженство [у којем су уживали], како су били изнад свега телесног, на земљи живели као на небу и како, мада у телу, нису трпели телесне потребе - не беху им потребни ни заклон, ни кров, ни одећа, нити

шта слично, А то нам Божанствено Писмо није без разлога назначило, него да бисмо, знајући за то њихово битовање без жалости и бола, за то, безмало, ангеоско стање, када видимо да се касније свега тога лишише и од великога богатства падоше у крајњу беду све то приписали њиховом немару. Него, да чујемо шта је прочитано. Рекавши да беху наги, а да се нису стидели (јер нису ни знали да су наги, јер их је одевала неизрецива слава и украшавала боље од свакога одела), блажени Мојсеј каже: А змија беше мудрија од свих звери који су на земљи, које створи Господ Бог. И рече змија жени: је ли истина да каза Бог: не једите од свакога дрвета у рају! Обрати пажњу на то каква је то клевета и сплетка лукавога демона. Када је видео створенога човека где обитава у највишој части и да готово ништа мање нема од ангела, као што и блажени Давид каже: Учинио си га мало мањим од ангела (Пс 8,6), а и само то мало учинио је грех непослушања, јер пророк ово каза након преступа, гледајући, дакле, ангела земаљског на земљи па разједан завишћу, злочначни демон који, и сам пребивајући међу вишњим силама, због покварене воље и превеликога зла би вргнут за оне висине, великом се смицалицом послужио како би човека лишио наклоности Божје и да би га, учинивши га незахвалним, лишио толиких милина којима Божјим човекољубљем беше дарован. И шта чини? Нашавши ту звер - змију - која остале звери премашује мудрошћу, што и блажени Мојсеј посведочи када каза: А змија беше мудрија од свих звери које су на земљи, које створи Господ Бог, па послуживши се њом као неком врстом оруђа, кроз разговор мами на превару простији и слабији сасуд - жену. И рече, каже, змија жени. Закључи из овога, љубљени, како испрва ниједна од створених звери није била страшна ни мужу, ни жени, него су знале коме су потчињене и чија је власт и како су и дивље и неукротиве тада биле, као данас питоме, навикнуте на људску руку.

2. Него, можда би се неко овде могао наћи у недоумици и потражити да сазна да није можда и звер била словесна. Није, далеко било, него увек, сходно Писму, треба расуђивати да су то биле речи ђавола којег је завист побудила на ту превару, а који се послужио овом звери као погодним оруђем, како би могао, забацивши мамац своје преваре, да обмане прво жену, јер њу је увек могуће лакше преварити, а затим преко ње и првозданог. Послуживши се овом бесловесном животињом за остварење подвале, кроз њу се обраћа жени и каже: Је ли истина да каза Бог: не једите од сваког дрвета рајског? Гледајте само како је само то танано злодело. Оно што Бог није рекао она наводи као савет и питање, као да се брине за њих, јер на то управо указује [Писмо], када каже: Је ли истина да каза Бог: не једите од сваког дрвета рајског? Овај лукави демон као да пита: "Због чега вас је [Бог] лишио оволиког уживања? Зашто не допушта да учествујете у рајским милинама, него је дао да уживате у њиховом призору, а не допушта да их узмете и још већу радост осетите?" Је ли истина да каза Бог? Чему то, каже. Која је корист од пребивања у рају, када неће моћи да се куша оно што је у њему, него да се тако још осећа велика мука јер се гледа, а нема радости од кушања? Јеси ли видео како речима, као мамцем,

убризгава свој отров? Жена је требало да по том наступу позна крајње беснило [ђаволово] и да [он] кроз змију намерно, изигравајући забринутост, говори оно што није, да би могао да сазна шта им је Бог заповедио и тако их навео на преступ. Мада је могла, дакле, одмах да препозна демонску превару и да одбије да разговара са змијом као са оном која говори упрасно ($\omega\sigma$ περὶτὰ λέγοντα - излишно) и да не доведе саму себе до толикога понижења - она није хтела. Требало је, наиме, да ни отпочетка уопште не допусти разговор са њом, него да разговара са оним ради кога беше створена, коме поста заједничар достојанства и за помоћ коме би саздана. Будући да, не знам ни ја како, даде да се саблазни на беседу са змијом и стаде да прима погубне речи ђаволове кроз његово оруђе, требало је онда да се, видевши одмах противречност између онога што је Творац заповедио и што је сама змија рекла, окрене и побегне од разговора и да се узгнуша ње која се дрзнула да свој језик оштри против дате им заповести. Али због велике необазривости она не само да се није одвратила, него јој још и целу заповест открива и баца бисере пред свиње, испуњавајући оно што Христос каза: Не бацајте бисере своје пред свиње, да их не изгазе ногама својим и, окренувши се, растрту вас (Мт7,6). А управо то се сада и догодило. Ставила је пред свињу, ту лукаву зверину, односно ђавола који кроз њу дејствује, божанске бисере, а ова не само да их је згазила и успротивила се казаном, него, окренувши се, не само њу него са њоме и првозданого, суноврати у провалију непослушања. Толико је зло без расуђивања откривати свима божанске тајне. Нека чују и они који просто и без разлике говоре са свима. Ни Христос тамо не говори о вештаственој свињи, него мислећи на свињолике људе и оне који се, попут бесловесних животиња, ваљају у блату, учећи нас да разликујемо личности и да испитујемо како ко живи и када коме треба да откривамо шта од божанских речи, да не бисмо и њима и самима себи нашкодили. Такви [недостојни] не само да никакву корист немају од тога што им се говори, него често и оне који им без расуђивања дају ове добре бисере повуку у исти понор погинули какав је њихов. Зато треба добро пазити на то, да не бисмо трпели исто што и сада прелашћени [прародитељи], јер да је и сада жена пожелела да не положи пред свињу божанске бисере, нити би се сама суновратила у ту пропаст, нити би мужа повукла са собом.

3. Него чујмо шта жена одговара змији. Када ова упита: Је ли истина да рече Бог: од сваког дрвета рајског не једите! - каже јој жена: Од сваког дрвета рајског једемо; а од плода дрвета које је посред раја, рече Бог, не једите, нити га се дотичите, да не бисте умрли. Видиш ли лукавство? Змија је рекла оно што није, да би, изазвавши је на разговор, сазнала шта јесте. А жена, поверовавши јој јер се ова према њој показала љубазна, целу јој заповест открива и подробно јој је казује, па тиме што је одговорила лишава себе свакога оправдања. А шта би и имала да кажеш, жено? Рече Бог: не једите од сваког дрвета рајског. Твоје је било да се одвратиш од ње као од оне која је рекла оно што противречи [Господњој заповести] и да јој кажеш: "Иди од мене, ти си варалица, не знаш ни силу заповести која нам је дата,

ни величину радости, ни богатство дарова. Ти си рекла да Бог каза да не кушамо ни са једног дрвета, а Владика и Творац због велике доброте, давши нам да се користимо и владамо над свим [дрветима], заповедио је да се само једнога уздржимо и то опет из велике бриге према нама, како не бисмо, узевши плода његовог, били свладани смрћу." Да је била благоразумна, требало је да јој каже ове речи, сасвим се окрене и ту престане са сваком причом, а не да послуша ишта од онога што ова говори. Али, откривши заповест и рекавши шта им Бог каза, она од ње прихвата погубни и смртоносни савет. Јер када жена рече: Од свакога дрвета рајског једемо, а од плода дрвета које је посред раја, рече Бог, не једите од њега нити га се дотичите, да не умрете, лукавац и непријатељ нашега спасења опет даје савет супротан Владикином. Пошто човекољубиви Бог, из велике бриге, забрани да се једе [од онога дрвета], да они не би због непослушања постали смртни, ова каже жени: Нећете умрети. Којега би се оправдања удостојила жена, када је тако дозволила да до краја саслуша ту која тако безочно говори? Јер док Бог рече: Не дотичите се, да не умрете, ова каже: Нећете умрети, а онда, не задовољивши се тиме што се супротставила Божјим речима, Творца још клевете и као завидљивог, да би тако могла да је наведе на прелест и да, обманувши жену, испуни своју намеру. Нећете, каже, умрети. Јер знадијаше Бог да ће вам се у дан у који будете јели од њега отворити очи и бићете као богови[1] знајући добро и зло. Ето целога мамца - испунивши чашу отровом, предаде га жени која не хтеде да види колико је то смртоносно. А могла је, да је хтела, одмах то да схвати, али чувши од ове да им Бог забрани да једу [од онога дрвета], јер - знадијаше да ће се отворити очи ваше и бићете као богови, знајући добро и зло, па надахнута надом у то да ће бити равна Богу, умисли се. Таква су вражја лукавства. Када он обманом узведе на велику висину, тада гурне у дубоки бездан. Узмаштавши о равнобоштву она похита на кушање, па тамо пружи и срце и ум и ништа друго не гледаше, до како да испије чашу коју замеша лукави демон. А да би се уверио да је она томе хитала, пошто је примила онај погубни отров по савету змијиним, слушај Писмо где каже: И виде жена да је добро дрво за јело и да ш је угодно очима видети и да је лепо ради знања; и узе од плода тога и једе. Зли разговори уистину кваре добре обичаје (1 Кор 15,33). Па зашто није тако пострадала пре савета тога лукавог демона - нити је помислила на дрво, нити је видела његову лепоту? Зато што се бојала Божје заповести и будуће казне која следи ако окуша [плод]. А сада, пошто је прелести та лукава зверина да не само да неће пострадали од тога, него ће још бити и равни Богу, нада у обећано подстакну је на кушање, па не суздржавајући се да остане где јој је место, него помисливши да је враг и непријатељ нашега спасења достојнији поверења од Божјих речи, убрзо је опитно почела да увиђа погубност савета и невољу која ће их због кушања стићи. Видевши, како каже [Мојсеј], да је добро дрво за јело и да га је угодно очима видети и да је лепо ради знања, она, разуме се - обманом ђаволовом на коју је он преко змије наведе, размисли: "Ако је дрво добро за јело и толико може да увесељава

очи, и нека је неизрецива лепота у њему, а кушање нам даје и највишу част и достојанство равно Творчевом - зашто да га не пробамо?"

4. Јеси ли видео како је ђаво савлада, заведе, помете јој расуђивање и наведе је да преко мере умисли о своме достојанству, како би надахњивана празним надама остала и без онога што јој је већ дато? И узме, каже, од дрвета тога и једе. И даде и мужу своме једоше. И отворише се очи њихове и познадоше да су наш. Шта учини, жено? Не само што си, примивши тај погубни савет, прегазила закон и заповест од Бога ти дате и предала се таквој неумерености да се ниси задовољила толиким благовањем, него си се и јединога дрвета за које је Владика заповедио да га се не дотичете дрзнула да се дохватиш, поверовавши ономе што змија каже, помисливши да је њен савет веродостојнији од заповести коју Творац даде и толиком се прелешћу преластивши да ни опроштаја ниси достојна. Да можда није била твога рода та која ти даде савет? Била је једна од потчињених, од слугу који беху под твојом влашћу. Зашто си се тако осрамотила и оставивши онога ради кога си саздана, коме си на помоћ створена, којега си постала заједничар у достојанству и сасуштаствена, са којим си делила исти језик, зашто си прихватила да уђеш у разговор са змијом и кроз ту звер да примиш савет од ђавола и то такав који је очевидно био супротан закону Творчевом, па се опет ниси одвратила, него си се усудила на кушање, надајући се на обећано? Нека буде, дакле: саму себе у толики бездан си суновратила и лишила високе части - али зашто и мужа узимаш да ти буде друг у тој тешкој погубности и њему коме си намењена за помоћницу постајеш на зло саветник, па због малог залогаја и њега и себе чиниш туђим наклоности Божјој? Које те је то крајње безумље навело на такву дрскост? Није ли ти било довољно да проводиш без муке живот, да си обучена у тело а ништа телесно да ти не треба, да у свему рајском уживаш, осим у једном дрвету, да је све видљиво под вашом влашћу и да стекосте началство над свиме, него си, обманута надама, очекивала да ћеш доспети и до крајњег врха? Зато ћеш опитно увидети да не само да то нећеш достићи, него ћеш и свега што вам је већ дато лишити и саму себе и мужа, а толико ће вас кајање стићи да ће вам узалуд бити ако се и предомислите, а онај лукави демон који даде тај погубни савет подсмеваће вам се и ногом вам стајати за врат, јер сте коначно пали и пострадали исто као и он. Као што се он, узмаштавши о себи више него што му припада, лишио датога достојанства и са небеса беше вргнут на земљу, то је и вама пожелео да приреди, да вас, преступите ли заповест, подвргне смртној казни и да насити своју завист, као што и један мудрац каза: А завишћу ђаволовом смрт у свет уђе (Сол 2,24). И даде, каже, мужу своме. И једоше, и отворише им се очи. И мужевљев је немар велик. Мада [она] беше и једнога рода са њим, и жена [му усто] беше, требало је да као онај који добро памти заповест Божју њу претпостави жениној неприличној жељи и да не учествује у преступу, нити да се због краткотрајне насладе лиши толиких блага и завади са Оним Који му је толико добра учинио и толико човекољубље пројавио и даровао му тако живот далек сваком болу и невољи. Зар ти не беше, [Адаме],

дозвољено да изобилно уживаш у свом другом дрвећу у рају? Зашто ни сам ниси хтео да сачуваш толико лаку заповест? Може бити да си од жене чуо обећање злого саветника, па си се, и сам понесен надом, спремно придружио јелу. Ето зашто обоје и наслеђујете казну, па ћете се искуством научити да не сматрате савет лукаве бесине достојнијим поверења од Божјег. И даде и мужу своме; и једоше, и отворише им се обома очи и познадоше да су наги.

5. Овде нам се рађа веома важно питање, [одговор на] које смо раније обећали вашој љубави. Са правом би неко упитао: коју је снагу имало то дрво, па да је једење од њега отворило њихове очи, и зашто се назива дрветом познања добра и зла? Стрпите се, ако је угодно, јер бих и о томе да вам мало прозборим и да поучим вашу љубав да нам се, уколико желимо да благоразумно примамо оно што каже Божанствено Писмо, ништа од тога не чини тешким. Није њима једење са дрвета отворило очи. Видели су они и пре једења. Али будући да је јело било претпоставка непослушања и преступа од Бога им дане заповести, па се због те кривице, дакле, лишише и славе у коју беху обучени и учинише себе недостојнима толике части, Писмо, сходно своме обичају, каже: Једоше, и отворише им се очи и познадоше да су наш. Обнажени због преступа заповести од вишње благодати, они осећају и чулну наготу, да би због стида који их је обузео тачно познали до коликога их посрнућа доведе то што су преступили Владикину заповест. А они, окушавши пре тога толику слободу, нису ни знали да су наги - јер ни не беху наги, сила с висине покривала их је боље од сваке хаљине - а након јела, односно пошто преступише заповеђено, падоше у толико понижење, да су, дакле, почели да траже покривало јер не подношаху стид. Преступ заповести скиде са њих ону нову и чудесну хаљину, хаљину славу и вишње благодати у коју су били одевени, даде им осећање наготе и обуче их у неизрециви стид. И шашише, каже, лишће смокве и начинише себи прегаче. Помисли, љубљени, са колике их висине у колики дубоки бездан сурва ђаволов савет: они који беху у толику славу обучени - сада шију смоквино лишће и праве себи прегаче. То је плод ђаволове обмане. Такво је лукавство онога савета, да не само да не даје више, него их открива нагим и лишеним и онога што постоји. Пошто, дакле, тај разлог, једење, доведе до непослушања, Писмо каже: И једоше, и отворише им се очи, не говорећи о чулним очима, него о чулу духовном. Пошто су преступили заповест, Владика је учинио да осећају оно што раније нису због благовољења које им је Он указивао. Када, дакле, чујеш да им се отворише очи, схватај под тим да је [Бог] учинио да они осете наготу и губитак славе у којој су пре кушања уживали. Да је такав обичај Писма, слушај га шта на другом месту каже. Када је служавка Сарина лутала [по вирсавејској пустињи], бежећи од господарице, и бацивши дете под једну јелу, издалека гледаше његов крај, [Писмо] каже: Отвори Бог очи Агарине (Пост 21,19) - не зато што пре тога она није видела, него јер [Он] разбуди њен ум. Видиш ли да израз отвори користи не у вези са телесним очима, него са духовним чулом? Исто бисмо могли да кажемо и о другом питању

које се овде намеће: зашто се то дрво назива дрветом познања добра и зла? Многи расположени за спорење усуђују се да говоре да је, 'након једења од дрвета, Адам добио знање да разлучује добро и лоше, што је крајње безумно тврдити. Управо то предвиђајући и да нико не би могао то да говори, толико смо говорили о мудрости коју Бог даде човеку, доказујући је тиме што он даде имена свим зверима и птицама и бесловесним, а осим те неизрециве мудрости беше удостојен и пророчкога дара. Зар он који је и имена дао и изрекао тако чудесно пророштво о жени, како већ рекосмо, зар је он могао да не зна шта је добро, а шта зло? Допустимо ли то (а далеко било!), опет би се хуле пренеле на Творца - па како је Он и заповедао ономе који не зна да је преступ зло? Али није тако - добро је знао. Управо је због тога Он и створио на почетку то биће самовласним. А да није било тако, нити би га требало казнити за преступ заповести, нити га удостојити награде уколико је сачува. То да је кроз преступ постао смртан очевидно је и из саме заповести и из онога што се после тога догодило. Слушај шта сама жена говори змији: Од плода дрвета које је посред раја, рече Бог, не једите од њга, да не умрете. То значи да су они пре кушања били бесмртни, јер да није било тако, не би им [Господ] после кушања у виду казне увео смрт.

6. Ко може да трпи оне који би да тврде да је човек после кушања добио знање добра и зла, када и пре тога беше преиспуњен толиком мудрошћу и, сем ње, удостојен и пророчкога духа? И како би могло да има смисла то да козе и овце и свака врста бесловесних зна која је трава погодна за исхрану, а која је смртоносна, па да се такве свим снагама клони, а оној да хита, а да човек, словесно биће, не зна шта је добро а шта зло? Али ето, кажу, дрветом познања добра и зла назвало га је Писмо. Знам то и ја, али ако пожелиш да упознаш особености Божанственога Писма, знаћеш зашто је оно тако назвало дрво. Није тако названо јер је пружало знање, него зато што је крај њега дошло до преступа заповести и од њега, дакле, уђе надаље познање греха и стид. Обичај је Божанственом Писму да места именује по догађају који се тамо савршио. Зато га, дакле, Божанствено Писмо и назва дрветом познања добра и зла, јер крај њега се налазило место [одлуке] о преступу или очувању заповести. А човекољубиви Владика, отпочетка васпитавајући човека и желећи да га поучи да Он има Саздатеља и Творца свега видљивог Који и њега створи, овом малом заповешћу намеравао је да покаже Своју власт над њиме. И као милостиви господар који да некоме на уживање велики и чудесни дом, а не жели да узме достојну плату, него тек неки њен мали део, како би и за себе сачувао власт и да онај [који је сада у њој] тачно зна да није господар од куће, него да је користи благодаћу и милешћу, тако је и наш Владика, поверивши човеку све видљиво, обитавање у рају и уживање у свему тамошњем, да он не би, саблазнивши се временом у срцу, помислио да је видљиво самобитно и умислио се, заповедио да се уздржавају једнога дрвета, страшну казну одредивши уколико је преступи, да би знао да је испод господара и да и у осталом учествује по милости Владичиној. Али пошто беше толико необазрив, те

заједно са женом он паде у овај бездан преступивши заповест и окушавши од дрвета, [Писмо] ово дрво назва дрветом познања добра и зла. Не, дакле, зато што пре тога [Адам] није разазнавао добро и зло - он је сасвим добро знао да је жена разговарајући са змијом рекла: Рече Бог, не једите од њега да не умрете, тако да је знала да је, преступе ли заповест, казна смрт, али пошто се кушањем од њега обнажише и од вишње славе и искусише чулну наготу, [Писмо] га због тога назва дрветом познања добра и зла, јер то крај њега беше, такорећи, вежба у послушању или непослушању. Јесте ли разумели зашто је речено: Отворише им се очи и познадоше да су наш и зашто се дрво назива дрветом познања добра и зла? Помисли коликим се стидом они испунише када једењем преступише заповест Владичину: Сашише лишће смокве и начинише себи прегаче. Гледај из колике се славе у колико понижење сурваше. Они који су пре тога живели као земаљски ангели - смишљају себи покривало од лишћа. Толико је зло грех. Не само да нас одваја од вишње благодати, него нас уводи у стид и понижење и, лишивши нас већ постојећих блага, сваку нам слободу узима. Али да не би беседа била баш сасвим мрачна зато што се стално враћамо на грех који је обузео човека због кушања од дрвета и непослушности, хајде да, ако је угодно, са овога дрвета пређемо на друго, са овога на крсно дрво и да видимо која зла оно причини, а која добра ово донесе. Истини за вољу - није дрво донело зло, него немарна воља и презир показани према заповести. Оно дрво уведе смрт, јер након преступа она уђе. Али ово дарова бесмртност. Оно нас изагна из раја, ово нас узведе на небеса. Оно због једног преступа кривца Адама подвргну толикој казни, а ово нам затре небројена бремена грехова и дарова нас смелошћу према Владики. Јесте ли видели разлику међу њима? Видесте ли подвалу ђаволову и немар човеков и Владикино човекољубље? Молим вашу љубав, опашимо се зато оружјем овога животодавног дрвета и умртвимо његовом силом душегубне страсти, као што и апостол Павле каже: Који су Христови, плот разапеше са страстима и похотама (Гал5,24), што ће рећи: они који су се свецело посветили Христу умртвили су сваку неприличну жељу која настаје у плоти на штету свих душевних дејстава. На њих се угледајући, учинимо своје удове неделатним тиранији ђаволскога дејства која се подиже на нас, да бисмо и у садашњем животу спокојно пребродили ово бурно и опасно море и приставши у тихе луке Божјега човекољубља удостојили се да нађемо блага навештена онима који Га љубе, у Христу Исусу Господу нашем, Којем [приличе] слава, сила и част са Оцем и Светим Духом, сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. У јеврејском изворнику употребљена је реч Елохим (силе, власти - у множини), која представља једно од Божјих имена, а Седамдесеторица су је на грчки превела не мењајући број.

ОМИЛИЈА ПЕТНАЕСТА

[садржај](#)

И зачуше глас Господа Бога који хођаше по рају по подне. (Пост. 3,8-19)

1. Мислим да смо се пре неки дан довољно, колико смо могли, позабавили тумачењем о дрвету, поучивши вашу љубав томе зашто га Божанствено Писмо назва дрветом познања добра и зла. Зато ми је жеља да данас пређем на оно што следи, да бисте познали неизрециво Божје човекољубље и коликом је снисхођењу Он прибегао из бриге према роду нашем. Он све створи и уреди да би ово словесно биће које Он созда пребивало у свакој части и да то ни у чему не би било мање од живота ангеоског, него да и у телу стекне њихову бестрасност. А када виде да обоје [прародитеља] из небриге преступише Његове заповести и мимо тога што их је Он упозорио и осигурао претњом, Он опет не обуставља Своје човекољубље, него, веран Својој доброты, као чедољубиви отац који гледа своје дете где због немара чини оно што је недостојно његове племенитости и сурвава се из највише части у крајње понижење, па пламтећи родитељским милосрђем не подноси да га таквога гледа, него изнова показује своје старање желећи да га поступно избави из те срамоте и узведе га старој части - тако и благи Бог, желећи човека због [последница] злого савета, које поднесе пострадавши заједно са женом и примивши преко змије ђаволов наговор, као лекар сместа одлази болеснику који се и мучи и лежи и коме су потребни много бриге и лекарска рука. Али и да бисте из ових речи познали неисказано Божје снисхођење, треба да чујете шта је прочитано. И зачуше, каже, глас Господа Бога који хођаше по рају по подне и сакрише се Адам и жена му од лица Господњег сред дрвећа рајског. Немојмо површно прећи, љубљени, преко онога што каза Божанствено Писмо, а немојмо се задржати ни на речима, него сматрајмо да се оно смирено изражава због наше слабости и да се све богодолично дешава ради нашега спасења. Па и реци ми, ако пожелимо да све сведемо на дословно значење и да не примимо богодолично, како нећемо много тога погрешно разумети? Ево, погледаћемо почетак овога што је читано. И зачуше, каже, Глас Господа Бога Који хођаше по рају по подне и сакрише се. Шта кажеш? Зар Бог да хода? Још ћемо Му и ноге приписати? И ни на шта високо нећемо помислити када то чујемо? Не хода Бог - далеко било. А и како би: Он Који је свугде и све испуњава, Чији је небо престо, а земља подножје - зар Он да хода по рају? Па ко би разуман то могао да каже? Шта онда значи: Зачуше глас Господа Бога који ходаше по рају по подне! Његова је жеља била да учини да они то и осете, како би им изазвао ужас - и би тако. Они су то у тој мери осетили, да су покушали да се сакрију од Бога Који се појави - јер уђоше грех и преступ и у њима се разли стид. Успротиви се непоткупљиви судија, савест, па јасним гласом вапијаше и осуђиваше, показиваше и предочаваше им величину сагрешења. Управо зато човекољубиви Владика, када је стварао човека, на самом почетку му уметну савест као неуморног тужиоца који се не да обманути. Макар грешник и злочинац и успео да се сакрије од свих људи - не може се

сакрити од тога тужиоца, него га стално има у себи да га мучи, разбија, шиба, да никада не мирује, него је у њему и у кући и на тргу, и на сабрањима и за трпезом, и када спава и када устане, тражећи правду за сагрешење и предочавајући му и гнусност греха и казну која му следује, као врхунски лекар не престајући да му даје своје лекове, макар и видео да се овај отима - ни тада не одступа, него непрестану бригу показује.

2. То је управо њен задатак - да [грешника] стално подсећа и не допушта му да икада заборави шта је учинио, него му то држи пред очима да би тако изгубио вољу да понови исти грех. Ако и поред тога што имају у њој таквога савезника и помоћ и страшног обличитеља који притиска и шиба нашу савест, раздире срце и тишти горе од свакога крвника, многи од нас не одолевају немару - докле ли бисмо стигли без ње? Зато се и првоздани сада, осетивши то и помисливши на присуство Владичино, истога часа сакрива. А зашто, реци ми. Зато што је видео да се на њега подигао страшни изобличитељ - савест. Он ништа друго није имао да га проверава и да му сведочи о гресима, него само оно што је носио у себи. Уз то, уз осуду савести, и то што им је узета слава која их је претходно као светла хаљина одевала јављала им је голотињом величину греха који починише. Пошто се, дакле, после онога тешког греха обукоше у стид, они покушавају да се крију. И зачуше, каже, глас Господа Бога који хођаше по рају по подне и сакрише се Адам и жена му од лица Господа Бога сред дрвећа рајског. Ништа није горе од греха, љубљени. Када уђе, не само да нас испуњава стидом, него чини безумним нас који раније бејасмо разборити и преиспуњени мудрошћу. Помисли колико је безуман, дакле, постао онај који пре тога беше причастан мудрости, који је на делу показивао дату му мудрост и тако пророковао. Зачувши, каже, глас Господа Бога Који хођаше по рају по подне, сакрише се он и жена му од лица Господа Бога сред дрвећа рајског. Којега ли је лудило знак покушати сакрити се од Бога Који је свугде и Творца Који је све привео из небитија у битије, Који познаје тајне, Који посебно сазда срца људска, зна сва дела њихова, Који испитује срца и бубреге, Који познаје саме покрете нашега срца? Али немој се чудити, љубљени. То је обичај грешника. Мада не могу, свеједно настоје да се сакрију. Не подносећи стид у који су се након греха обукли, обнаживши се од оне непропадљиве славе, и [прародитељи] су то чинили, а замисли само где се крију. Посред раја. Као неваљале и незахвалне слуге које не могу да се сакрију од свога господара, па у грчу трче из угла у угао, док им страх потреса срце, тако и они, никакво прибежиште не налазећи, враћају се у саму кућу, односно - у рај. Није без разлога дато и време: Зачуше, каже, глас Господа Бога Који хођаше порају по подне, него да би ти спознао човекољубље Владичино и да није закаснио, него сместа видевши шта се догодило и колика је рана, похита на исцељење да се не би рана раширила и показала неизлечивом. Зато хита да то предупреди и одмах зауставља ширење и рану, доследан Својој благодати, ни на кратко не оставља без надзора. Толику дрскост показа непријатељ нашега спасења, који увек завиди нашим добрима, да је на самом почетку дао зао и погубан савет и лишио их онога чудесног живота,

али благоискусни Бог, Који све наше устројава по Својој премудрости, гледајући и ђаволов злочин и човеков немар због којег се он обуче у толики стид и пострада заједно са женом, приступа и као благи и човекољубиви судија седа у судилиште испуњено страхом и ужасом, па почиње са подробним испитивањем, учећи нас тиме да не осуђујемо своје ближње пре него што све добро не испитамо.

3. Чујмо онда, ако је угодно, шта пита Судија, а шта одговарају оптужени, коју казну примају, а којој се кривици подвргава онај који им толику подвалу нанесе. Него, молим вас, напрегните ум и са великим страхом пазите на то што вам се говори. Ако гледајући земаљског судију где седе на високом престолу и на средину изводи оптужене, па их бије и кажњава, са великим страхом стојимо желећи да чујемо шта он каже, а шта одговара кривац, много пре нам приличи да то сада чинимо, гледајући Творца природе како твори правду на онима који је Сам створио. Али будете ли пазили, видећете колика је разлика између Божјег човекољубља и строгости [самих] људи према онима чију природу деле. И позва Господ Бог Адама и рече му: Адаме, где си? Због овога питања достојно је задрхтати од превеликог човекољубља Божјег, не само зато што га је позвао, него што је то Сам учинио, а што људи никада не би допустили када је реч о њиховим ближњим са којима су једне природе. Знате, уосталом, да, када [судије] седећи на високом престолу творе правду према злочинцима, не удостојавају их ни сопственога одговора и тиме им показујући у колико су се бешчашће суновратили злочинећи, него судија одговара, а неко други ко стоји преноси од судије кривцу и његов одговор опет враћа судији. Такав се судијски обичај свугде може видети. Али Бог не [чини] тако, него шта ради? Сам позива. И позва, каже, Господ Бог Адама и рече му: Адаме, где си? Гледај колика сила лежи у ових неколико речи. И сам позив знак је великог и неизрецивог човекољубља према посрамљеном који се не усуђује ни уста да отвори, нити језик да покрене, и прилику дати за [одговор на] питање знак је велике благодати. А рећи: Где си! осим што је знак човекољубља, носи и велику силу. Као да хоће да га пита: шта се догодило? На једном месту сам те оставио, на другом те сада налазим. Оставивши те обученог у другу славу, сада те нађох у наготи. Где си? Откуда ти се то деси? Ко ти је учинио да се толико промениш? Који ти је разбојник и крадљивац тако оробило целокупно твоје богато имање и до толике те сиротиње довео? Ко је крив што си остао без оне чудесне одеће у коју си био одевен? Каква је ово ненадана промена? Која бура тако страшна у трен потопа сав твој товар? Шта се то догодило те гледаш да се сакријеш од Онога Који ти толико добра учини и толикој те части узведе? Зашто сада у страху хиташ да се сакријеш? Зар је ту тужитељ? Зар су дошли сведоци? Откуда те обузеше толики кукавичлук и страх? Твој глас зачух, каже [Адам], док ходиш по рају и побојаш се јер сам наг, и сакрих се. Откуда позна да си наг? Реци ми. Шта је то ново и необично? Ко је то уопште могао да ти јави, ако сам ниси кривац за свој стид? Да ниси од дрвета, од којег сам ти једино забранио да то чиниш, јео? Гледај човекољубље Божје и дуготрпљење. Мада је могао без

околишања да онога који је толико сагрешио не удостоји ни одговора, него да га подвргне казни коју је раније одредио у случају преступа, Он трпи, подноси, пита и чека одговор, па понавља питање као да га позива на оправдање да би добио прилику да покаже према њему своје човекољубље и након толиког преступа - васпитавајући и нас тиме да се, када судимо кривцима, не понесемо сурово према њима и да не показујемо зверску свирепост, него велико дуготрпљење и милосрђе, као да судимо сопственим удовима и да, имајући на уму то да су они наши ближњи, казну блажимо човекољубљем. Није ни због чега друго Божанствено Писмо прибегло толиком снисхођењу, него да би нас грубошћу израза поучавало Божјем човекољубљу и да би навело на ревност да и ми, по мери људских моћи, подражавамо Владичиној благодати. И рече му: ко ти јави да си наг, ако ниси од дрвета од којег ти забраних једино да једеш, јео? Откуда си могао, каже, то да познаш и толиким стидом да се покријеш, ако се ниси предао великој неузддржљивости и презрео моју заповест?

4. Гледај, љубљени, крајњу благодат Божју и како са њим разговара као пријатељ са пријатељем, корећи га као преступника Његове заповести. Ко ти јави да си наг, ако ниси од дрвета, од којег ти једино забраних да једеш, јео? Немају мали значај ни речи од којег једино. Зар сам ти ограничио, каже, уживање? Нисам ли ти дао сву слободу, а давши ти власт над свим у рају заповедих ти да се једино њега клониш да би знао да си испод господара и јер си дужан да указујеш некакво послушање? Какав је то толики немар, да крај толиких задовољстава не успеваш да се уздржиш ни од њега једнога, него тако брзо газиш заповест коју ти дадох и сам себе толиким невољама подвргаваш? Шта си добро добио? Зар ти не рекох унапред? Нисам ли желео да те страхом од казне уздржим и осигурам? Не рекох ли шта ће вам се догодити? Нисам ли зато забранио кушање, да вас не би ово снашло? Ко би те удостојио опроштаја, тебе који се после толиких упозорења тако неразуман показа? Зар ти нисам све заповедио као отац законитом сину и поучио да од другог једеш, а овога се одвраћаш, како не би протраћио сва своја добра? Него може бити да си то учинио помисливши да је туђи савет добар и веродостојнији од Моје заповести, очекујући да ћеш се докопати чега већег, па си се, Моје заповести презревши, дрзнуо да једеш од дрвета. Ево, пострадавши - опитно си сазнао колико је погубљив онај савет. Видесте ли човекољубље судијино? Видесте ли кротост и дуготрпљење неизрециво и снисхођење које превасходи свако слово и разум? Видесте ли како питајући: Ко ти јави да си наг, ако ниси од дрвета од којег ти забраних једино да једеш, јео?! Он жели да му отвори двери покајања, како би и ономе који тако сагреши показао Своје човекољубље? Него чујмо и оптуженога шта на то одговара. И рече, каже, Адам: жена, коју ми даде да буде са мном, она ми даде од дрвета и једох. Жалосне су то речи - кадре да изазову велико сажаљење и привуку човекољубље Владике Који је тако кротак и благошћу побеђује наша сагрешења. Пошто [Господ] по дуготрпљењу потресе његов ум и показа му величину греха, [Адам], готово смишљајући оправдање, каже Му: Жена коју ми даде да буде са мном, она

ми даде од дрвета и једох. Знам, каже, да сам сагрешио, али жена коју си ми дао да буде са мном, за коју Сам каза: Начинимо му помоћника према њему ~ она ми беше крива што посрнух. Жена коју ми даде да буде са мном. Па зар сам могао очекивати да ме она толиким стидом покрије, она коју си зато створио да би ми пружала утеху? Ти си ми је дао, Ти си је мени привео. Она ми, дакле, не знам откуда подстакнута, даде од дрвета и ја једох. То се чини као да носи неко оправдање, али свакога је опроштаја лишено. А и којега би опроштаја био достојан, каже, онај који је занемарио Моје заповести и који је претпоставио женин дар ономе што Ја казах? Нека је жена и дала [плод], али Моја заповест и страх од наказања беху довољни да вас предупреду да побегнете од кушања. Ниси ли то добро знао? То и рекох унапред старајући се за вас, да вас то не задеси, тако да, иако ти је жена послужила за преступ заповести, свеједно нећеш бити ослобођен од кривице. Твоје је било да веродостојнијом држиш Моју заповест и не само да се ти клониш јела, него и да жени укажеш на величину греха - јер ти си глава женина и она због тебе беше створена. А ти окренуо поредак и не само да ниси њу исправио, него си још заједно са њом пао. Тело је дужно да следи главу, а овде се догодило супротно, те глава пође за остатком тела и све се изокрену. Зато, пошто си обрнуо целокупни поредак, сада си ту где си, ти који си био пре тога обучен у толику славу. Ко би, онда, могао да достојно зариди над тобом који остаде без толикога блага? Али, ако ти се све то и догоди, не приписуј кривицу никоме другом до себи и своме немару. Да ниси хтео, не би жена могла у толику погибао да те уведе. Зар те је наговорила, зар је разговарала са тобом, зар те је обманула? Само ти је пружила и ти си се, не часећи часа, толико лако приклонио на кушање, ни на трен се не опоменувши Моје заповести, него си помислио да те Ја обманух и да ти зато не дозволих кушање, да ти не би достигао и нешто веће. Па какав бих имао разлог да те обманем Ја Који Сам ти толика добротина учинио? И само то што сам унапред одредио уздржање, да вас не би сада ово задесило - колико је добротина представљало. Нега све то ни у шта не убројавши, ти си, ета, опитно познао величину свога греха. Дакле, не приписуј кривицу само жени, него и своме немару.

5. Пошто је, дакле, довољно поразговарао са Адамом, а он Му исповеди грехе, пребацивши, како је мислио, кривицу на жену, гледај благога Владуку колико поново снисходи, те и њу удостојава одговора пред Собом. И рече, каже, Бог жени: шта то уради? Чула си, кажеш, мужа како на тебе пребацује кривицу и све приписује теби која си му дата на помоћ и зато беше саздана, да би му представљала утеху ти са којом је једнога рода и заједничке природе. Зашто си онда то урадила, жено? И због чега поста и себи и своме мужу виновница толиког стида? Каква ти је корист од толике неуздржљивости? Шта си то добила од обмане којом си својевољно обманута, а још и мужа учини заједничарем у обмани? А шта ће жена на то? Змија ме превари и једох. Гледај и њу како је престрављена и како се правда за грех. Као што је муж решио да свали кривицу [на њу], говориће: жена ми донесе и даде, те једох, тако и она, не налазећи никакво

прибежиште, исповеда шта се догодило и каже: Змија ме превари и једох. Она лукава зверина нам, каже, учини те падосмо, њен нас погубни савет у толики стид уведе - она ме превари и једох. Немојмо, љубљени, површно прећи преко ових речи, него их подробно испитајмо и извучимо велику корист из њих. Суд је страшан и испуњен ужасом, те треба са пажњом саслушати све и од тога што је речено у разум одлагати велику ризницу. Ево и човека где каже: Жена коју си дао да буде са мном, она ми даде и једох. Ниоткуда присиле, него воља и одлука. Она је само дала - није принудила или приморала. И жена опет смишљајући оправдање не каза: "Змија ме натера и једох". Него шта? Змија ме превари и једох, а над тим хоће ли бити преварена или не - она беше власна. Непријатељ нашега спасења, дејствујући кроз ону подмуклу звер, обмануо ју је саветом, али није је приморао нити присилио, него је наведе на дело погубним саветом, пошто нађе да жена лако може да прими превару која не заслужује никакав опроштај. Змија ме превари и једох. А гледај и благога Владикау Који се задовољава њиховим речима и Који их не сили да ишта више говоре. Није Он ни питао зато што није знао - знао је Он и то веома добро - него да би јавио Своје човекољубље Он снисходи њиховим слабостима и позива их да исповеде сагрешења. Зато Он ништа више не пита. Требало је сазнати и како је обмана изгледала, али и да би нам показао да питање није било из незнања, Он се задовољава оним што је већ казано. Јер рекавши: змија ме превари и једох, [жена] је мислила на онај кобни савет који је примила од ђавола кроз змију, јер - бићете након кушања као богови. Видиш ли колико је одређено Адаму постављено питање? Са коликим је стрпљењем жена уведена у судилиште? Како су се обоје оправдали? Ту видите изобилно и неизрециво човекољубље Судијино. Пошто жена каза: Змија ме превари и једох, Он змију, дакле, више не удостојава одговора, нити јој даје прилику за оправдање, нити је испитује као мужа и жену, него, примивши од њих оправдање, диже се на њу као на виновницу свих зала. И као Бог знајући и неречено, знао је и да је она послужила ђаволовом лукавству и зависти коју он показа према човеку, а да би ти познао Његову благост и како, и знајући одговор, њега питаше: Где си? Ко ти јави да си наг?, а њој: Шта то учини? - са змијом ништа слично не чини, него шта? И рече Господ Бог змији - ...јер то учини. Јеси ли видео разлику? Жени је говорио: Шта то учини?, а змији: ...Јер то учини. Зато што си, каже, учинила зло, зато што си дала тај погубни савет, јер си толикој злоби послужила, јер си тако изоштрила [жало] зависти против онога кога Ја саздах, проклета си међу свим скотовима и међу свим зверима земним; на прсима и трбуху ићи ћеш и земљу ћеш јести у све дане живота свога. И непријатељство ћу ставити између тебе и жене и између семена твога и семена њенога. Оно ће ти стајати на главу и ти ћеш га у пету уједати.

6. Гледај овде поредак и след преиспуњен човекољубљем. Испитујући, почео је, дакле, од мужа, а потом је прешао на жену. Пошто она каза ко јој беше крив, [Господ], дошавши до змије и не удостојивши је више одговора, налаже јој казну и то толику да траје докле је времена и која би

очигледношћу све потоње нараштаје трајно учила да не примају више онај погубни савет, нити да се прелашћују њеним коварствима. Него, могао би неко можда рећи: "Ако је ђаво и делујући кроз змију дао савет, зашто је зверина претрпела толику казну?" И то је било дело неисказаног Божјег човекољубља. Као што чедољубиви отац који кажњавајући онога који му је убио сина згроми и раскомада и нож и мач којима је убиство почињено, тако и благи Бог, када ова звер послужи ђаволовој подмуклости, подвргава је вечитој казни, да бисмо ми видљиво и јасно схватили којег је бешчашћа допала. А ако је она која је послужила [тек] као оруђе искусила толики гнев [Божји, какву казну доликује да прими онај? Управо то нам је већ и рекао Христос, говорећи у божанским Еванђељима онима који стоје са леве стране: Идите од Мене, проклети, у огањ вечни, који је припремљен ђаволу и ангелима његовим (Мт 25,41). Њему је то од давнине припремљено и чека га онај огањ неугасиви. Може ли ишта бити јадније од оних који из немара за своје спасење сами себе чине одговорнима за исту казну која је и њему припремљена? О томе да је нама, усхтемо ли да покажемо врлину и да следимо законе које Христос постави, припремљено царство, чуј Га где опет каже: Ходите, благословени Оца Мојега, наследите царство које вам је припремљено од оснивања света (Мт 25,34). Јеси ли видео како је ономе припремљен огањ неугасиви, а нама, уколико не будемо немарни, царство? Имајући, дакле, то на уму, водимо рачуна о животу, бежимо од зла и немојмо се ластити ђаволовим смицалицама. Него, ако хоћете и нисте се заморили, опет ћемо се позабавити казном која је змији наложена, да бисмо тако дошавши поступно до краја суђења сагледали величанство Божјег човекољубља. И ако људи често гледају судију где у име државе заседа и износи свој суд о окривљенима и по читаве дане остају и не одлазе док не виде да је судија устао, утолико пре нама приличи да са већом усрдношћу видимо благога Бога како страшну казну налаже змији, да би нам преко ове вештаствене звери, којом се као оруђем послужио онај лукави демон, дао да осетимо будућу казну која онога чека и како попустљиво жени и мужу одређује одмерену казну (την ἐπιτιμωσεν - опомену), која више има смисао умудрења, него мучења, да бисмо се ми, све добро сагледавши, задивили бризи Бога човекољупца коју он показује према нашем роду. Шта, дакле, каже Писмо: И рече Господ Бог змији: јер то учини, проклета си међу свим скотовима и међу свим зверима земним; на прсима и трбуху ићи ћеш и земљу ћеш јести све дане живота свога. И непријатељство ћу ставити између тебе и жене, и између семена твога и семена њенога. Оно ће ти стајати на главу и ти ћеш га уједати за пету.

7. Велики је и страشان гнев, јер је огромна и превара, коју преко змије устроји лукави ђаво. И рече Господ змији: јер то учини... Пошто си, дакле, послужила толикој злоби и тако обману довела до остварења, давши кобан савет и смешавши им отров, јер си то учинила и пожелела да оне које Ја саздах лишиш Моје милости послуживши науму злого демона који је због зависти и крајње гордости вргнут са небеса на земљу, пошто си, дакле, послужила као средство за то - налажем ти вечну казну да би по ономе шта

теби бива и он знао колика њега казна чека и да би се људи потоњих нараштаја васпитали да никада више не допусте да се приклањају његовим саветима, нити да се дају обманути, како их не би исто снашло. Зато си проклета међу свим зверима, јер се ниси долично послужила мудрошћу, него ти преимућство које си имала над свим зверима поста узрок свих зала која те постигоше. Јер змија, каже [Писмо], мудрија беше од свих звери које су на земљи (Пост 3,1). Зато ћеш постати проклета међу свим скотовима и зверима земним. Али будући да проклетство не беше чулно нити видљиво, [Господ] јој и налаже чулну казну, да бисмо ми непрестано имали пред очима сећање на њену казну. На прсима и трбуху ићи ћеш и земљу ћеш јести у сведане живота свога, пошто се, каже, ниси својим устројством послужила како ваља, него си се још дрзнула да ступиш у разговор са словесним бићем које сам Ја створио. Као што, дакле, ђаво, који је дејствовао кроз тебе и послужио се тобом као средством, умисливши [погордивши] се беше вргнут са небеса, тако ти Ја одређујем да узмеш други облик и да гмижеш по земљи и њу да имаш за храну, како не би убудуће могла да гледаш горе, него да стално будеш у овом стању и да се [једина] међу свим осталим зверима храниш земљом. И не само то, него и непријатељство ћу ставити између тебе и жене и између семена твога и семена њенога. И ни тиме се нећу задовољити што ћеш гмизати по земљи, него ћу ти од жене начинити непомирљивог крвника. И не само од ње, него ћу учинити да њено семе семену твоме буде вечити непријатељ. Оно ће ти стајати на главу, а ти ћеш га уједати за пету. Толику ћу му дати снагу, да ће стално насртати на твоју главу, а ти ћеш му под ногама лежати. Гледај, љубљени, по казни ове звери колико Он старање пројављује према људском роду. То је [речено] о чулној змији, а ко жели, може након тога да проникне у оно шта даље пише и да зна да, ако је то казано за чулну, утолико пре то треба приписати духовној змији. И њу понизивши, [Господ] је баци под наше ноге и даде да насрћемо на њену главу. Не дозначује ли нам то када каже: Стајте на змије и шкорпије! (Лк 10,19) А да не бисмо помислили да је то речено о чулним зверима, Он затим додаде: И на сву силу вражју. Видесте ли по казни којој је подвргнуто средство ђаволово преизобилно човекољубље Божје? Вратимо се, ако је угодно, на жену. Пошто је змија та која је навела на обману, зато је прва и примила казну; а пошто је прво обманула жену, и тада уједно срушила и мужа, зато прво жену кажњава казном која је преиспуњена умудрењем. И каза [Господ] жени: Силно ћу умножити жалости твоје и уздах твој; у мукама ћеш рађати децу и код мужа твога биће прибежиште твоје и он ће тобом господарити. Гледај благост Владичину, колику је кротост показао после овога преступа. Силно ћу умножити жалости твоје и уздах твој. Ја хтедох, каже, да ти имаш живот без бола и муке, лишен сваке жалости и страха и испуњен сваком радошћу и да, обучена у тело, не осећаш ништа телесно. А како толики спокој ниси искористила како треба, него те изобилје доведе до толике незахвалности, зато ти стављам узду, да се не би више отимала и осуђујем те на жалости и уздахе. Силно ћу умножити жалости твоје и уздах твој; у мукама ћеш рађати децу. Оно што је залог, каже, велике радости - добијање

потомства - учинићу да ти почне жалошћу, да би се сама непрекидно опомињала сталним боловима и сваки пут порођајним мукама колика је величина овога греха и непослушања и да не би, како време пролази, забраву предала оно што се догодило, него да би знала како ти прелест поста виновница свега тога. Он овде наговештава болове и ону велику муку коју [жена] мора да трпи носећи као бреме плод током толиких месеци и појединачне муке које отуда потичу, черечење удова и оне неиздрживе болове које познају само оне које су их искусиле.

8. Човекољубиви Бог, међутим, са мукама дарова толику утеху, да радост што је рођено дете уравнотежује те болове који током толиких месеци кидају утробу. Оне које трпе толики бол и раздиру се њима толико да безмало губе вољу за животом, након порођаја и кушања радости од мука, поново се, као да су забравиле све што се догодило, предају рађању деце, јер тако уреди човекољубиви Бог ради устројства (τροο σιотσσιν) спасења људи. Нада у будућа добра увек чини да се лакше подносе садашње муке. То може да се види и са трговцима који се муче и далека мора прелазе, трпе бродоломе и гусаре и после тих бројних опасности и често изневерених очекивања свеједно не одустају, него се поново пута прихватају. То се може рећи и за земљоделце. И они ће, када засеку дубоку бразду, велику бригу показати према земљи и изобилно је засејати, а често, ако се догоди суша, или поплава, или рђа која их снађе на самом крају [сазревања] жита, иако изиграних нада опет не одустају, него се поново, како прилику ухвате, лаћају земљоделства. То би се могло приметити код свакога занимања. А тако и жена - и она често, после оних дугих месеци, неподношљивих болова, ноћи без сна, черечења удова, ако услед неких околности пре одређеног времена дете побаци необликовано, или и обликовано али не сасвим, болесно или често и мртво, чим избегне опасност - као да заборави на све то, те се на исто то одважује и исте муке пролази. И зашто кажем - "исте"? Није се ретко догодило ни да умре заједно са рођеним чедом, па ни то остале није умудрило и убедило да беже од тога. Толиком је сладошћу и радошћу Бог прожео жалости. Зато и говораше: Силно ћу умножити жалости твоје и уздах твој; у мукама ћеш рађати децу. То и Христос говораше Својим ученицима и указујући на величину бола и изобилје радости: Жена када рађа жалост има, јер дође час њен (Јн 16,21), а затим, желећи да нам представи како жалост у трену мине и наследе је весеље и радост, каже: А када роди детенце, више се не сећа муке због радости што се роди човек у свет. Јеси ли видео крајње старање? Јеси ли видео казну пуну опомене? У мукама ћеш рађати децу. Затим, код мужа твога биће прибежиште твоје и он ће тобом господарити. Као да Се оправдава пред женом, човекољубиви Бог каже: Ја те на почетку створих равночасном и пожелех да ти, као истога достојанства, учествујеш у свему у чему и муж ти, и како и њему, тако и теби поверих власт над свим. Али пошто се ниси послужила равном чашћу како доликује, зато те потчињавам мужу и код мужа твога биће прибежиште твоје и он ће тобом господарити. Пошто си, оставивши онога који ти је исте части и заједничара

исте ти природе и ради кога си саздана, пожелела да уђеш у разговор са лукавом звери, змијом, и од ње да примиш савет, зато те убудуће потчињавам њему и њега ти чиним господаром, да би његову власт признавала - па пошто ниси умела да началствујеш, научи да се тобом добро началствује. Код мужа твога биће прибежиште твоје и он ће тобом владати. Боље је да будеш под њим и да се налазиш под његовом влашћу, него да, уживајући у слободи и власти, срљаш у провалију, пошто је и коњу корисније да има узду и кротко ступа, него да без њега оде у пропаст. Гледајући, дакле, на твоје добро, желим да код њега буде прибежиште твоје и да, као што тело следи главу, са радошћу признајеш његово владичанство. Знам да сте се заморили од дужине беседе, али прените се мало, молим вас, да не бисмо суд оставили неокончан и да не бисмо отишли оставивши судију где још заседа - уосталом, приближили смо се самоме крају.

9. Погледајмо, дакле, шта после жене каже мужу и коју то њему казну налаже. А Адаму рече: јер си послушао глас жене своје и јео од дрвета од којег ти заповедих једино да не једеш, проклета је земља у делима твојим. У мукама ћеш је јести све дане живота свога. Трње и коров даваће ти и јешћеш траву пољску. У зноју лица свога јешћеш хлеб свој, док се не вратиш у земљу из које си узет; јер земља си и у земљу ћеш отићи. Велика је и неисказана Владичина брига према човеку и овде се пројављује. Него чујмо пажљиво сваку реч. А Адаму рече: јер си послушао глас жене своје и јео од дрвета, од којег ти једино забраних да једеш... Пошто си послушао, дакле, жену своју и јео од дрвета, те Мојој заповести претпоставио њен савет, не пожелевши да се уздржиш од дрвета за које ти једино заповедих да не једеш (да нисам можда заповедио да се уздржаваш од више?), само једнога - па се ни њега ниси клонио, него си заборавивши на Моје заповести поверовао жени, зато ћеш на делу увидети колико си зло учинио. Нека слушају мужеви! Нека слушају жене! Они да се клоне њих које саветују на зло, а оне да не дају такве савете. Ако се он, пребацивши кривицу на жену, није удостојио никаквога опроштаја, које би оправдање могао да има онај који каже: "Због жене сагреших то и то и учиних то и то"? Па она је зато и дошла под твоју власт и ти си јој се показао као господар, како би она ишла за тобом, а не глава за ногама. Могуће је, међутим, често видети где супротно бива и да онај који је дужан да представља главу не задржава ни чин ногу, а да она која треба да представља ноге, добија чин главе. Зато је блажени Павле, учитељ васељене, све то предвиђајући вапио: Јер шта знаш, жено, ако мужа спасеш? Или шта знаш, човече, ако жену спасеш? (1 Кор 7, 16) Ипак, и муж нека показује велики опрез да би одбио њу која даје погубне савет и жена, имајући увек на уму казну коју прими Ева пришаптавајући мужу онај савет, нека се не усуђује да то саветује и нека не подражава Еви, него нека тим примером умудрена саветује оно што ће и њу и мужа избавити од свакога мучења и казне. Него, вратимо се на предмет. А Адаму, каже, рече Бог: јер си послушао глас жене своје и јео од дрвета од кога ти једино заповедих да не једеш... Пошто си се, каже, показао толико

немаран за чување заповести коју ти Ја дадох и нити ти је помогао страх нити ишта друго од онога што унапред одредих да ће вам се догодити ако кушате, него си дошао до толиког зла да након таквог ужитка ниси могао да се уздржиш ни [оног] једног дрвета, проклета је земља у делима твојим. Гледај човекољубље Владичино - како кажњава змију, а како ово словесно биће. Јер њој каже: Проклета си од земље, а овде не тако. Него шта каже? Проклета је земља у делима твојим. И са правом. Пошто је ради човека створена, да би он могао да ужива у ономе што она даје, зато опет због човека који је сагрешио на њу баца проклетство. Пошто је проклетство на њу бачено опет [човека] лишавало спокоја и слободе - проклета, каже, да је земља у делима твојим. А да би ти сазнао шта значи проклета, [Господ] затим додаде: У мукама ћеш је јести све дане живота свога. Гледај како се свака казна протеже у векове, да не би имали користи само они, него како би се и потоњи нараштаји учили на њиховим делима откуда им је та казна. У мукама ћеш је, каже, јести све дане живота свога. Обавештавајући нас затим подробније и о врсти клетве и узроку муке, додаде: Трње и коров ће ти давати. Ето споменика проклетства! Трње ће, каже, дати и коров, а Ја ћу учинити да ти причине велики напор и муку и да у жалостима све време проводиш, да би те то обуздало да не машташ изнад своје вредности, него да непрестано имаш на уму сопствену природу и да никада не дозволиш да те то опсени. И јешћеш траву пољску; у зноју лица свога јешћеш хлеб свој. Гледај како му се након непослушања све догодило супротно пређашњем животу. А Ја, каже, када те приведох у овај свет, пожелех ти да обитаваш без жалости, невоља и мука, без зноја, у задовољству и благовању и да ниси подложен телесним потребама, него да си свега тога решен и да имаш сваку слободу. Пошто ти таква слобода није користила, зато ћу ти и земљу проклети, да ти не би, као раније,несејана и неорана давала плодове, него после много труда и муке и невоље, ставићу на тебе непрестане жалости и очај и уредићу да све у зноју постижеш, да би тиме тиштен имао непрестану поуку о умерености и да би познавао своју природу. А ?о неће бити на кратко време, него ће се продужити у током целог живота. У зноју лица свога јешћеш хлеб свој, док се не вратиш у земљу из које си узет; јер земља си и у земљу ћеш отићи. Дотле ћеш то трпети, док ти не дође крај живота и не одеш у њу од које си и саздан. Ако сам те и даровао телесном природом по човекољубљу Своме, само тело, будући да је од земље, земља ће поново бити. Земља си и у земљу ћеш отићи. А да се то не би догодило, зато и рекох да се не машиш дрвета: У дан у који будете јели од њега, смрћу ћете умрети. А Ја то не хтедох. Будући да све од Мене наста, а ти си то сам себи прибавио, ни на кога другог не сваљуј кривицу, него је приписуј сопственоме немару. Него, овде нам се намеће поново друго питање на које ћемо укратко одговорити, ако желите, и онда завршити беседу. Рече, каже [Писмо], Бог: У дан у који будете јели, смрћу ћете умрети, а показује се да су они поживели још много година након непослушања и кушања. То представља недоумицу само онима који се површно баве оним што лежи у Писмима, а ономе ко благоразумно слуша те су речи јасне и ономе који пази то ни у чему није спорно. Ако су и поживели много година, откако су

чули: Земља си иу земљу ћеш отићи, они су примили смртну пресуду и постали смртни, па би се отада могло рећи да су умрли. На то, дакле, мислећи, и Писмо каза: У дан у који будете јели, смрћу ћете умрети, као да рече: "Примите пресуду да сте одсада смртни". Као што је случај са људским судовима, када неко прими неопозиву пресуду на одрубљење главе, па затим буде бачен у тамницу, ако и остане тамо много година, неће живети ништа боље од мртваца, пресудом већ будући мртав, тако и они од онога дана у који примише пресуду о смртности, иако и протече много времена, по наредби већ беху умрли. Знамо да смо много рекли и да нам се поука развукла, па, пошто вам благодаћу Божјом изложисмо све по мери својих моћи, окончамо [тумачење данашњег] чтенија, овде ћемо стати са причом.

10. Могуће је, додуше, још нечим показати да опет иста та наложена казна и то што људи постадоше смртни сведочи о великом бездану човекољубља. Али да не бисмо превише оптеретили ваш ум, хајде да вас замолимо да, одавде изашавши, не идете на бесмислене скупове, нити да се упуштате у неприлична брбљања, него промишљајте и између себе сабирајте оно шта је речено, присећајте се шта одговори судија, а како се оправдаше кривци и како онај на њу свали кривицу, а ова на змију, па како [Господ] и њу казни и наложи да јој казна буде вечита, да се протегне у све векове и силно се разгневи на њу показујући и на томе бригу према прелашћенима. По томе што је казнио прелесницу јасно је да је она обманула оне који су Му били веома драги. Сетите се, затим, отуда женине казне и мучења, или боље, умудрења које јој је наметнуто, па тако запамтивши шта је речено Адаму и опоменувши се пресуде јер земља си и у земљу ћеш отићи, уздрхтите од неисказаног човекољубља Божјег јер обећа да се ми који смо из земље и који у земљу одлазимо, ако пожелимо да следимо врлину и уклонимо се од зла, удостојавамо оних неизглаголивих блага, спремљених онима који Га узљубише, које око не виде и ухо не чују срце човеково не узиђоше (1Кор2,9). Велику захвалност, дакле, дужни смо да исповедамо Владики за толика добротина и никада да их не препуштамо заборава, него треба да Га умилостивимо добрим делима и сваким уклањањем од зла и учинимо благонаклоним. Не би ли представљало знак савршене незахвалности да се, ако Он, Бог Сушти и бесмртни, није одбио да узме на Себе нашу смртну природу и земљану суштину и избави је од древнога мртвила, узведе је изнад неба, почасте седењем са Оцем и удостоји тога да јој се свака небеска војска клања - ми не посрамимо да Му узвратимо супротним, него да и бесмртну душу, такорећи, приљубимо плоти и учинимо је земном, мртвом и неделатном. Немојмо, молим вас, немојмо бити неблагодарни за толика добра која су нам учињена, него, следећи законима Његовим, чинимо оно што Му је прилично и угодно, како би нас показао достојнима вечних добара, чега нека се сви ми удостојимо, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, Кога са Оцем, заједно са Светим Духом [приличе] слава и част, сада и увек и у векове векова. Амин.

ОМИЛИЈА ШЕСНАЕСТА

[садржај](#)

И назва Адам жену своју Живот[1], јер је она мајка свих живих. И створи Господ Бог Адаму и жени његовој хаљине кожне и обуче их. И рече Бог: гле, Адам поста као један од нас. (Пост. 3,20-4,7)

1. Видесте ли јуче судијино човекољубље? Видесте ли испитивање пуно блакости и разлику у казнама - како због преваре беше кажњен онај који им је подвалио, а како казна наложена превареним сведочи о Божјем човекољубљу? Видесте ли колико нам је било корисно што смо присуствовали суду и видели како је испитивање протекло? Сазнали смо коликих великих блага сами себе лишише Адам и Ева преступањем дате заповести, обнажени од оне неисказане славе и живота безмало ничим мањег од ангеоског. Видесмо дуготрпљење Владичино, познасмо колико је зло немар и како нас лишава и већ стечених блага и излаже великом стиду. Зато вас молим - бдимо и нека нам њихов пад постане лек и њихов немар разлог за опрез, јер и казна је већа онима који понове исти грех, тим пре јер не хтедоше да их примери умудре. Ни на онима који ће после чинити исти грех као и њихови преци не твори се иста правда, што се одмах може чути од мудрога учитеља васељене, блаженога Павла, који каже: Сви који без закона сагрешише, без закона ће и погинути; и сви који у закону сагрешише, кроз закон ће бити суђени (Рим 2,12). То значи следеће: неће једнако бити кажњени они пре и они после закона, него ће тежим казнама бити подвргнути они који греше пошто је дат закон. Сви који без закона сагрешише, без закона ће и погинути, односно - казну им ублажава то што немају поуку и помоћ закона. И који у закону сагрешише, кроз закон ће бити суђени. Они, каже, будући да и закон имаху за учитеља, а свеједно се не умудрише, него починише исте грехе као и они [пре њих], претрпеће и већу казну. Него чујмо и оно што данас беше прочитано. И назва, каже, Адам жену своју Ева, то јест Живот, јер она је мајка свих живих. Гледај колико је тачно Божанствено Писмо, како ни то није пропустило, него нас је поучило да и жени Адам даде име. И назва, каже, жену своју Ева, то јест Живот, јер је она мајка свих живих, односно почетак свих који ће из ње бити и корен и темељ потоњег нараштаја. Обавестивши нас о имену које је наденуто жени, [Писмо] нам изнова показује благост Бога Који не презире у толиком стиду и наготи оне које је Сам саздао. И начини, каже, Господ Бог Адаму и жени његовој хаљине кожне и обуче их. Као што благоутробни отац који гледа свога племенитог сина, васпитаваног са сваким старањем, који ужива свако задовољство, одева се у светле, свилене хаљине и са слободом користи очево имање и богатство, како је после толиког спокоја срнуо у провалију греха, ставља му, лишивши га свега тога и потчинивши га својој власти и скинувши му одело, сиротињску, а често и ропску, прњу, да не би био сасвим наг и осрамоћен - тако и човекољубиви Бог, пошто се [прародитељи] онедостојише оне светле и лучезарне одеће у коју беху одевени и која их је чинила вишима од телесних потреба, обнаживши их од све оне славе и радости у којој учествоваху раније, пре него што падоше у овај тешки грех,

показујући велико милосрђе према њима и милујући их од пада и гледајући их покривене великим стидом и да не знају шта им је чинити да се избеаве голотиње и стида - прави им кожне хаљине и облачи их. Таква су лукавства ђаволова: пошто нађе оне који му верују, преластивши их краткотрајним задовољством и гурнувши их у сами бездан зла и испунивши их сваким стидом и бешчашћем, оставља их сваљене доле, што свакоме ко то гледа представља жаљења достојан призор. Али Старатељ наших душа, гледајући их у великом очајању, ипак не трпи да Се не осврне, него им смишља покривало, показујући им сиромаштвом одеће чиме сами себе удостојише. И створи Господ Бог Адаму и жени његовој хаљине кожне и обуче их. Гледај колико је снисхођење Божанственог Писма. А оно што раније често говорих, кажем и сада: о свему мислимо богодолично и "створи" схватимо као да је речено "заповеди". Заповедио је да се обуку у кожне хаљине као непролазни спомен на непослушање.

2. Нека чују богати, који се размећу и одевају свиленим тканинама, и нека слушају како им, од искони васпитавајући људски род, човекољубиви Владика, пошто због престопа првоздани поста крив за смртну казну, а беше потребно да му се огрне хаљина која покрива стид, начини кожне хаљине, учећи нас да бежимо од млаког и ослабљеног живота, да не живимо разуздано и млитаво, него да се радије приљубимо строгости. Али можда ће богаташи, негодујући због ових речи, питати: "Шта? Да ли нам ти то предлагаш да обучемо кожне хаљине?" Не кажем то, јер ни они их нису заувек користили, будући да човекољубиви Владика пређашњим добротинствима увек domeће и друга. Пошто се, дакле, показаше као узрочници сопствених телесних потреба, лишивши се оне бестрасности и ангеоског битовања, Он након тога уреди да се одећа људима прави од овчије вуне, ни због чега друго него да би им постала покривало и да не би то словесно биће живело исто као и бесловесна у наготи и срамоти. Облачење хаљина нека нас, дакле, подсећа на то како остасмо без блага и нека нам буде поука о казни коју род људски прими због непослушања. Па нека нам онда кажу они који се толико гиздају да чак ни не знају за одећу од вуне, него се одевају у свилу и толико су се избезумили да још уткивају и злато у одећу, а посебно нам женски род такву раскош показује - зашто, реци ми, тиме украшаваш тело и у томе налазиш радост, а не пада ти на ум да ти је тај покров смишљен само наместо превелике казне за преступ? Зашто не слушаш Павла који каже: Који имају храну и покривала нека се тиме задовоље (1 Тим 6, 8)? Видиш да само о једном ваља бринути, да тело не буде голо, само га покривати, а не водити бригу и о разноврсности одеће? Него, хајдемо даље. И рече Бог: гле, Адам поста као један од нас, да познаје добро и зло. И сада никада да не пружи руку своју и узме од дрвета живота и једе и живеће у век. И изгна га Господ Бог из раја сладости да ради земљу из које је узет. Гледај поново Божје снисхођење. И рече Бог: гле, Адам поста као један од нас, да познаје добро и зло. Јеси ли видео колико се смирено изражава [Писмо]? О свему томе промишљајмо богодолично. [Писмо] овде жели да нас Тим речима подсети на прелест

којом нас ђаво преко змије преласти, јер када је она говорила: Ако будете јели, бићете као богови, и они се дрзнуше да кушају у нади на једнакост са Богом. Зато их и Бог, желећи да их изнова гане, доведе до знања о греху и покаже колико је велико непослушање и огромна прелест, каже: Гле, Адам поста као један од нас. Како ли су дирљиве ове речи и кадре да трону преступника! Зато ли си, каже, презрео Моју заповест, узмаштавши о томе да будеш раван Богу? Ето, постао си оно што си очекивао - тачније, не оно што си очекивао, него оно чега си се удостојио. Гле, каже, Адам поста као један од нас, знајући добро и зло. То је њима кроз змију говорио прелесник ђаво - отвориће се очи ваше и бићете као богови, распознајући добро и зло. И сада нека [Адам] никада не пружи руку своју и узме од дрвета живота и једе и живи у век. Гледај на овоме човекољубље Божје. Ове речи ваља нам подробно испитати, да нам се у том бездану тајни ништа не би могло сакрити. Јер када Бог даде Адаму заповест, заповеди ничега друго да се не клони до једино дрвета чијега се кушања дрзнувши он прими казну смрти. То је оно што му заповедајући [Господ] одреди да ће се догодити ако преступи, а у вези са дрветом живота никакву заповест не давши. Јер пошто га, како верујем а и може се уједно видети, Он створи бесмртним, [Адаму] беше могуће, да је хтео, сем других да узме и од онога које може да му обезбеди вечни живот, јер ниједну заповест о њему не прима.

3. Ако би неки радозналац желео да испитује зашто се оно називало дрветом живота, нека зна да човек који се поводи за сопственим расуђивањима не може потпуно да сагледава Божја дела. Владики беше угодно да се човек којег Он сазда вежба у послушању и непослушању обитавајући у рају и да та два тамошња дрвета посвети једно животу, а друго, да тако кажем, смрти, јер му кушање и преступање заповести смрт донесе. Како је од њега узевши човек постао смртан и потчињен телесним потребама и ту уђе грех, због кога Владика и устроји ради нашег добра смрт, Он Адама више не пушта у рај, него му заповеда да изађе оданде, показујући да то не чини ни због чега другог осим из љубави према њему. А да бисмо се тачно уверили у то, потребно је да се поново прочитају саме речи Божанственога Писма. И сада, каже, нека никада не пружи руку и узме од дрвета живота иједе и живи у век. Пошто је показао велику неупоредивост према већ датој заповести и постао смртан, да се не би поново, каже, дрзнуо да се маши овога дрвета које даје непрестани живот и да не би убудуће бесмртно грешно, боље је да се он одавде истера - тако да је изгон из раја пре чин бриге него гнева. Јер такав је Владика наш. Ни када кажњава не показује мање бриге за нас него када добро чини, а и казну нам налаже ради умудрења - тако да нас не би ни казнио да је знао да ми не бивамо горима ако некажњено грешимо, него предупредујући наше напредовање ка горем и одсецајући будуће лукавство, он кажњава доследан Своме човекољубљу. А ?о и сада учини. Старајући се о првозданом - заповеди да се изметне из раја. И изагна га, каже, Господ Бо! из раја сладости да ради земљу из које је узет. Гледај поново овде одређеност Божанственога Писма. Изагна га, каже, Господ Бог из раја

насладе, да ради земљу из које је узет. Ето, извршује Своје пресуде и, изевши га из раја сладости, чини да обрађује земљу из које је узет. И не рече из које је узет без разлога, него да би се он, радећи, непрестано опомињао смирења и знао како је отуда порекло његовога устројства (συστασις - или постојања) и да му телесна суштина произиђе из земље; ону, каже, да ради земљу из које и сам поста. То и у пресуди говораше: У зноју лица свога јешћеш хлеб свој. Потом, да бисмо сазнали на колико га је растојање преселио и о томе нас обавештава Божанствено Писмо, говорећи: И изагна Господ Бог Адама и насели га насупрот раја насладе. Гледај како све оно што се догодило беше чин човекољубља свеопштег Владике и свака врста казне би преиспуњена благошћу. Не беше само изагнање знак благодати и човекољубља, него и то што га је населио преко пута раја, да би се овај непрекидно раздирао свакодневним размишљањем о томе чега се лишивши у које стање сам себе доведе. Али, ако је призор и носио неиздржив бол, он ипак беше залог немале користи и стално гледање преко пута ојађенога Адама заштити од тога да не падне поново у исти грех. А то је махом управо обичај људског рода. Када уживамо у добру, не знамо да њиме долично располажемо, а лишимо ли га се, опаметимо се и онда опитно осећамо сопствени немар, па нас тако промена прилика на делу учи без чега остасмо, а којим гресима сами себе ранисмо. Тако је и наредба да се он који је отуда истеран насели у близини и преко пута раја био знак крајње бриге, да би га и призор подсећао, да би му и то користило и како се не би, из жудње за [тамошњим] животом, јер је ван њега, дрзнуо да куша од дрвета. Тако нам, снисходећи људској слабости, приповеда Божанствено Писмо. И постави херувиме и окретни пламени мач да чува приступ дрвету живота. Небрига коју показаше према датој им заповести поста им узрок томе што им се толико сигурно заграђује улаз. Помисли да Се Човекољубац није задовољио ни тиме да он живи насупрот раја, него уреди да те силе, херувими, и пламени окретни мач чувају пут који тамо уводи. Није Он без разлога додао: окретни, него да би нас поучио да му је цео улаз заграђен, јер је онај мач витлајући заграђивао све путеве који тамо воде и могао да га непрестано плаши и упозорава.

4. А Адам позна Еву, жену своју. Обрати пажњу на то када се то догодило. После непослушања, након изгона из раја - тада почиње састајање (συνουσία - саживљење, општење). Пре непослушања они су подражавали ангеоском животу и ни речи није било о састајању. А и како би, када нису ни били подложни телесним потребама? Тако је на самоме почетку владала девственост. Али будући да због немара уђе непослушање и грех доби приступ, она ишчезе (ἀπέπτη - одлете), јер они постадоше недостојни толиког величанства добара, те, коначно, уђе закон састајања. Помисли, онда, љубљени, колико је достојанство девствености, колико је она узвишена и колико је то благо које надилази људску природу и потребује руку свише. А то да они који са радошћу бирају девство у телу показују оно што је својствено бестелесним силама, чуј Христа где каже садукејима, када, покренувши беседу о васкрсењу, жељаху да се обавесте питајући:

"Учитељу, беху нас седморица браће и први, оженивши се, умре немајући деце и остави жену своју брату своме; и други умре и немајући семена остави жену своју брату своме; слично и трећи, и четврти, и пети, и шести, и седми. О васкрсењу којег ће од седморице бити жена? Јер сви је имаху." (Мт 22,24-28; Мк 12,19-23; Лк 20,28-33) А шта им каза Христос? Варате се, не знајући Писма, нити силу Божју; о васкрсењу нити се жене, нити удају, него су као ангели (Мт 22,24-30). Јеси ли видео како, ходајући земљом и обавијени телом, подражавају ангеоском битовању они који из жудње за Христом примише удео девства? Јер колико је то велика и узвишена ствар, толики су, чак и много већи, венци и уздарја и блага навештени онима који осим њега и добра дела показују. А Адам, каже, позна Еву, жену своју и она зачевши роди Каина. Пошто због непослушања уђе грех и [Божја] пресуда их учини смртним, благоискусни Бог, устројавајући по Својој премудрости продужење људскога рода допусти да се он увећа састајањем. И рече [Ева]: добих човека Богом. Гледај како је казна умудрила жену - рођено дете не приписује природи, него Богу и тиме показује своје благоразумије. Јеси ли видео како им је казна постала претпоставка умудрења? Добих, каже, човека Богом. Није ми природа, каже, подарила детенце, него га даде благодат свише. И још роди брата његовога Авеља. Пошто показа захвалност за [прво]рођенога и признаде прво добротинство, добила је и друго. Јер такав је Владика наш - пошто покажемо захвалност за претходно и признамо добротинитеља, још обилније излива Своје дарове. И она, дакле, пошто чедо Богу приписа, добија и друго детенце. Потомство беше највећа утеха за смртност која уђе. Зато и човекољубиви Бог, на самоме почетку ублажавајући страхоту казне и стргнувши ужасну личину смрти даде да се рађају деца, пројављујући отуда, да тако кажемо, икону васкрсења и устројавајући да уместо палих други устају. И поста, каже, Авељ пастир оваца, а Каин обрађиваше земљу. Поучи нас Божанствено Писмо занимањима свакога од рођених и како један изабра пастировање, а други обделаваше земљу. А после неког времена, принесе Каин од плодова земље жртву Господу. Гледај како је Творац природе у савест уметнуо познање. Јер ко је, реци ми, навео [Каина] на ту помисао? Нико друго до познање које је у савести. Принесе, каже, од плодова земље жртву Господу. Он је знао да ваља да Му као Владики од свога имања принесе нешто од плодова, не зато што су они Богу потребни, него да би, када сам ужива у толикоме добротинству, показао своју захвалност. Бог је непотребит и ништа му наше не треба. Неисказаног Свога човекољубља ради снисходећи нам, Он то допушта због нашега спасења, да би признање да имамо Владика људски род учило врлини. И Авељ донесе такође од првородних оваца својих. Не поучавах ја без разлога вашу љубав на почетку беседе да наш Владика не разликује лица, него да овенчава намеру испитујући вољу. Ето, дакле, гледај како се и сада то дешава. Добро пазимо, онда, љубљени на то шта је речено и видимо шта о Каину приповеда Писмо, а шта о Авељу и немојмо површно прећи преко тога. Јер Божанствено Писмо ни о чему не говори без разлога и случајно, него ако су у питању и слог и једна цртица, они носе неко сакривено благо - уосталом,

све духовно је такво. Шта, дакле, каже: И после неколико дана, принесе Каин од плодова земље жртву Богу и Авељ донесе такође од првородних оваца својих и од лоја њиховога.

5. Онима проницљивијим јасно је већ из овога шта је то речено. Али пошто ми треба да се о свима заједно старамо (јер духовна поука не познаје разлику), хајде да разјаснимо о чему је реч и да то још једном поновимо. Каин, каже, принесе од плодова земље жртву Господу. Желећи потом да нас поучи и о Авељу, Божанствено Писмо каже да и он од свога занимања и пастировања принесе жртву. Донесе, каже, и он од првородних оваца својих и од лоја њиховога. Гледај како нам [Писмо] дозначава његову богољубиву намеру и да он није просто принео од оваца, него од првородних, односно од драгоцених, изузетних, а и од самих тих првородних опет оно што је најдрагоценије: И од лоја, каже, њиховог - од најслађег. О Каину ништа слично није назначено, него да је принео од плодова земље жртву, што ће рећи - шта му је дошло под руку, а да он сам није показао никакву усрдност и старање. Опет кажем и нећу престати да говорим - не зато што је Богу принос потребан и тражи га, него јер Он жели да ми и тиме показујемо своју благодарност. Јер онај који Богу приноси и то оно што је Његово, увиђа разлику у природи и да се, као човек, удостојава толике части, требало би да, колико је могуће, даје све од себе и да приноси најчасније. Али гледај, љубљени. Ко има могућности да види шта је потребно, он са правом одговара што је због сопствене небриге остао без спасења. Нити један имаше учитеља, нити други кога да га упуту и посаветује, него се сваки, поучен савешћу и руковођен мудрошћу свише која је дарована људском роду, двигну на то приношење. Али су разлика у намери и немар воље, коначно, [принос] једнога учинили благопријатним, а другога презреним. И погледа Бог на Авеља и на дарове његове. Гледај како се овде испуњава оно што је речено у Еванђељима, да ће први бити последњи и последњи први (Мт 19,30). [Каин], ето, имајући преимућство по прворођењу и зато први приневши, пошто не учини то како приличи, показа се мањим од брата. Када су обојица принели, каже Божанствено Писмо, погледа Бог на Авеља и на дарове његове. Шта значи - погледа! Прими, похвали намеру, овенча вољу, задовољи се, да тако кажем, његовим делом. Ако и говоримо о Богу и усуђујемо се да отварамо уста о оној нетакнутој природи, као људи ми то не бисмо могли другачије да представимо осим језиком. Гледај шта је чудесно. Погледа, каже, Бог на Авеља и на дарове његове, Приношење оваца назва даровима због драгоцености, изузетности, због непорочности. Погледа, дакле, на њега, јер приношење саврши са здравом намером, не само јер су дарови неокаљани него јер се у сваком погледу чине драгоценим - са намере приносника, јер дарова првине и то изабране међу првинама, а и зато што даде и од лоја њиховог, па и од њега што је најбоље. И погледа, каже, ?о?, ?о јест - прими, би Му угодно, похвали, па принос назва даровима, ценећи и намеру приносникову. На Каина и на жртве његове не обрати пажњу. Гледај колико је Писмо одређено. Рекавши не обрати пажњу, оно је указало на одбацивање приноса, а назвавши жртвама оно што је

принето од земље још нас нечему учи. Гледај како овим догађајима и речима указује да Владика све то од нас тражи, да би се тиме шта чинимо објавиле наше намере и да бисмо знали да смо под Владиком и Саздатељем Који све нас приведе из небитија у битије. Назвавши овце даровима и што је од земље жртвама, Божанствено Писмо нас учи да Владика не тражи ни привођење бесловесних нити приношење плодова земље, него само расположење. Отуда и сада један беше примљен са даром, а други, опет, због тога са жртвом одбачен. А оно погледа на Авеља и на дарове његове, а на Каина и жртве његове не обрати пажњу - треба схватити богодолично. Смисао је да им је дао на знање да му настројење једнога беше угодно, а да незахвалност другог одбаци. Толико учини Бог. Да видимо даље. И ожалости се, каже, Каин веома и обори лице своје.[2] Шта значи: И ожалости се Каин веома! Двострука му беше жалост, не јер је он сам одбачен, него и што братов дар беше примљен. И ожалости се Каин, каже, веома. Шта га је ожалостило? И једно и друго - и што Владика не гледа његову жртву и што је братов дар благопријатан. Требало је, дакле, да, освестивши се захваљујући томе што се збило, исправи своју грешку, јер Владика наш, човекољубиви, не одвраћа се од нас толико када шта сагрешимо, колико када истрајавамо у греху. Али овоме то ни не пада на ум.

6. И да би се у то тачно уверио и видео неисказано величанство човекољубља, гледај по ономе што се сада догађа крајњу благост и велико дуготрпљење. Пошто виде да је он неумерено ражалошћен и да ће га, безмало, потопити талас бола, не презире га, него исто човекољубље које показа према његовом оцу, дајући му прилику за оправдање и отварајући му врата смелости и питајући после оног тешког пада: Где си? - пројављује и сада према ономе који поста толико неблагоприятан и као да се спрема да се баци у бездан, па, пружајући му руку и желећи да му да могућност да исправи грешку, каже му: Зашто жалостан поста? И зашто се обори лице твоје? Зар си, ако си право и принео, право и поделио, ниси ли сагрешао? Умукни. Код тебе ће бити његово прибежиште и ти ћеш владати њиме. Гледај, љубљени, на неисказано снисхођење бриге. Пошто га виде, да тако кажем, скољеног страшћу зависти, гледај како му, доследан Својој благости, прописује одговарајуће лекове да би га одмах извукао и да не би потонуо. Зашто жалостан поста? И зашто се обори лице твоје? Зашто те је, каже, толика жалост обузела, да ти се и на лицу види колико си клонуо духом? Зашто се обори лице твоје? Због чега те се толико коснуло то што се догодило? Зашто ниси сам знао шта ти је дужност? Зар си приносио човеку који се може преварити? Зар ниси знао да нису Мени потребни приноси, него часне намере приносника? Зашто жалостан поста? И зашто се обори лице твоје? Зар си, ако си право и принео, право и поделио, ниси ли сагрешао? То што си се досетио да принесеш похвално је, а то што ниси поделио како треба - разлог је томе што је принос одбачен. Онај који [бесловесне] приводи Богу требало је да покаже велику бригу када дели, па колика је разлика између Онога Који прима и онога који приноси, толику

разлику да направи и приликом поделе. Али ни на шта од тога не помисливши, ти си принео просто шта ти је дошло под руку. Зато то и није могло да буде примљено. Као што је твоје расположење у којем си савршио принос, не помисливши на разлику, учинило да жртва коју си принео буде одбачена, тако је братовљева намера, јер је била исправна и сведочила о томе да се он постарао да направи разлику, учинила његове дарове благопријатним. Међутим, Ја свеједно не захтевам правду за грех, него ти само указујем на сагрешење и нудим ти савет, који ако усхтеш да примиш, и сагрешење ћеш исправити и сам себе нећеш вргнути у гора зла. Шта је то, дакле? Сагрешио си и то си много сагрешио, али ја те не мучим због греха. Човекољубив сам и не желим смрти грешника, него да се обрати и жив буде (Јез 18,23). Пошто си, дакле, сагрешио, умукни, успокој своје помисли и удаљи се од силних валова који ти опседају разум, умири смутњу да не би претходном греху други, тежи, даметнуо, и да не би пожелео нешта непоправљиво. Немој се дати у плен лукавине демону. Сагрешио си, умукни. [Господ] је унапред знао да ће он дићи руку на брата и овим га речима предупредује. Пошто је као Бог, Који познаје и тајне разума, знао покрете његовога срца, великим саветом и снисходећи речима даје му одговарајући лек, испуњавајући све Своје, иако се овај, одбивши лек, сурвао у бездан братоубиства. Сагрешио си, умукни. Немој мислити, каже, ако сам Се и окренуо од твоје жртве због нечасне намере, а братовљев дар примио због искреног настројења, да те лишавам првенства и достојанства првородности. Умукни. Ако сам га и удостојио части и његови дарови се показују благопријатни - ипак ка теби ће бити прибежиште његово и ти ћеш владати њиме. Тако и после овога греха Ја допуштам да имаш достојанство првородства и заповедам да он буде под твојом влашћу и началством. Гледај човекољубље Владичино, како жели да утиша његово безумље и гнев и да му овим речима умири јарост. Сагледавајући покрете његовога срца и знајући немилост његове убилачке намере, жели да му већ унапред избрише ту помисао и успокоји му ум потчињавајући му брата и не лишавајући га Његове власти. Али ни после толике бриге и толиких лекова Каину ништа није користило. Толика је била разлика у настројењу [двојице браће] и толика је страхаота зла!

7. Али да се не би, ако одуговлачимо беседу, учинило да замарамо вашу љубав и да се не би показало да сте њоме презасићени, овде ћемо престати са причом и замолити вас који нас са толиком радошћу слушате да замрзите [жељу] да подражавате [Каину] и, поздравивши се са гресима, да са великим старањем и из свега срца следите Господње заповести, а посебно после таквих и толиких примера. Нико од нас неће моћи убудуће да прибегне незнању. Ако он, Каин, мада немаше пред собом ниједан пример међу онима који су пре живели да су нешто тако учинили, ипак поднесе ону неиздрживу и тешку казну, како ће се касније видети - шта ли је праведно да претрпимо ми који после толиког обиља благодати грешимо исто или чак и горе? Зар не, без сумње, огањ вечни, црв који не умире, шкргут зуба, таму крајњу, геену огњену и друге неумитне казне? Никакво нам оправдање

убудуће не преостаје, ако смо тако расположени и клонули духом. Не знамо ли сви шта нам ваља чинити а шта не и да ће они који чине прво и првине венаца имати, а да ће они који се поведу за потоњим потрпети осуду последњих мучилишта? Зато од вас тражим и молим вас и преклињем да нам заједнички долазак овамо не буде узалудан, него нека слушању беседа и дела последују, како бисмо савршене савести и већ овде храњени добрим надама могли да, лако препловивши море несрећа садашњега живота, пристанемо у луку Божјег човекољубља и да стекнемо она неизрецива блага које навести Господ онима који Га љубе, благодаћу и милосрђем једнороднога Сина Његовог, са Којим Светом и обожаваном Његовом Духу [приличе] слава, сила и част, сада и увек и у векове векова. Амин.

НАПОМЕНЕ:

1. На грчком Ζωη, јевр. Хавва.
2. Συνετρεσε - паде, обори се - значи да је оборио поглед и да му се лице од тога помрачило.

[садржај](#)